ایکنجی قسم:

قرون وسطی!

اوچنجی فصل،

اوروپانك یکی حکومتلری.

مقدمه

«قرون وسطی» دینلان تاریخ قسمی غربی رومه ایمپراطورلغنك انقراضندن شرقی رومه ایمپراطورلغنك مرکزی بولنان قسطنطینیه‌نك - یعنی استانبولك عثمانیلر طرفندن فتحی تاریخنه قدر کچن طوقز یوز یتمش یدی سنه‌لك وقوعاتی حاوی(۱) اولان قسمدر (ق ۱٤٦ - ۸۳۱ ب). شو قدرکه قرون وسطی‌یی تفریق ایچون یالکز شرقی وغربی رومه‌نك انقراضی وقعه‌لری اساس طوتلمیوب بر طاقم(۲) داخلی سببلر دخی واردر.

---

(۱) اچینه آلغان، (۲) برنچه

برنجی باب

مهاجرت عمومیه،

آوروپا سکنه‌سیـ مهاجرت عمومیه اثناسنده آوروپا اهالیسی باشلیجه اوج بیوك فامیلیایه منقسم ایدی. بونلر دخی اولا ـ «کلت» یاخود «سلت» فامیلیاسی،

ثانیا ـ جرمان (یعنی آلمان) فامیلیاسی،

ثالثا ـ اسلاو فامیلیاسیدر.

بونلرك ماعداسی یرلی صایلماز ایدی.

سلت‌جنسی شمدیکی اسپانیه، فرانسیه، بلجیقه، انکلتره قطعه‌لرنده ـ یعنی اوروپانك غرب طرفنده، اوتوروراز ایدی.

بونلر برچوق مدت(۱) رومه‌لیلرك اداره‌سی تحتنده بولندقلرندن اپیچنه مدنی اولمشلر ایدی. ذاتاً اوروپایه دخی اوتدکی جنسلردن اوّل کلدکلری واوتوردقلری قطعه‌دن آکلاشیلور. (؟). بونك ایچون رومه‌لیلره تابع اولمازدن اول دخی بونلر اوتدکی جنسلردن دها ایلری ایدیلر.

---

(۱) کوب وقت.

بونلرك شرق طرفنده—یعنی شمدیکی المانیه قطعه‌سنده جرمان قومی اوتوروزلر ایدی. جرمانلر دها، منتظم جمعیت تشکیل ایله‌مه‌مشلر ایدی ورومه‌یه قومشو اولمق حسبیله مدنیته هنوز یوزطوتمشلر ایدی. لکن بونلر چوق غلبه‌لك اولوب شرقاً ویستول نهری، شمالا بالتیك وشمال دکزلری، غرباً رەن نهری، جنوباً دخی آلپاطاغلری آره‌سنده بولنان جرمانیه قطعه‌سنه صیغه‌مدقلرندن بونلرك بر طاقمی جرمانیه‌یی ترك ایده‌رك شرقه وشماله طوغری یایلمشلر ایدی. جرمان اقوامی ایچنده اك مشهور اولانلر فرانقلر، ساقسونلر، سوئفلر، لونغوباردلر. واندالر، بورغوندلر وسائره‌در. جرمانیه خارجنه چیقوب یرلشانلرك ایچنده مشهور اولانلر دخی شمدیکی روسیه‌نك جنوب طرفنده کائن بیوك اووه‌لره(١) کلوب یرلشمش اولان (غوت) قومی ایله اسقاندیناویه یارم آطه‌سنه چکلمش اولان (نورمانلر)در.

آوروپانك ـ شرق طرفندن بولنان اسلاو قومی مدنیت خصوصنده دهاکری ایدیلر. ذاتا بونلر (دنه‌پر) و (دون) وغربی (دیوینه) نهرلرینه منبعلری طرفنده بولنان باتاقلر واورمانلر کبی تنها محلرده(٢) اوتوروزلر ایدی. بونلرك اوتوره‌ق ایچون تنهایرلری اختیار ایتملری دائما شرق طرفندن اوروپایه طوغری هجوم ایدن ترك وتاتر ومغول طائفه‌لرندن یقالرینی قورتاره‌ق ایچون ایدی.

بونلر هب اوروپانك قدیم سکنه(٣)سی ایدی، مهاجرت عمومیه اثناسنده بونلردن بشقه شرقی اوروپاده برطاقم عشیرتلر کزمکده ایدیلرکه ایچلرنده اك مشهور اولانلر مجارلر، بلغارلر، فینلر وسائره ایدیلر.—

(١) تیکزلك ییر، (٢) بوش ییرلر، (٣) اسکی خلق.

اسباب هجرتـ هجرت نبویه‌دن ایکی یوز قرق سکزسنه مقدم غربی آسیه‌ده کزان (هون) قومی اورال نهرینی کچوب آوروپایه تجاوز ایتمشلردر. هونلر مغول جنسنه منسوب اولدقلری جهتله شخصاً ثقیل وطبعاً خونریز(١) ایدیلر. فضله اولەرق آوروپانك شرق طرفنده بولنان طائفه‌لر بونلره دائر مبالغه‌لی معلومات آلمقده اولدقلرندن هونلرك انسان اولمیوب شیطان ذریتی اولدیغی حقنده اعتقاد حاصل ایتمشلر ایدی. بونك ایچون هونلرك تجاوزی عمومه تأثیر ایدوب آوروپایی آلت اوست(٢) ایتمشدر.

هونلر دون نهری کنارنده ابتدا (اوست غوتلره) یعنی شرقی غوتلره‌راست کلمشلر، آنلرك بر قسمنی قیرمشلر، دیگرینی قاچیرمشلردر. اوست غوتلرك قاچان قسمی دنه‌پر نهری کنارنده (وەست غوتلر) ه — یعنی غربی غوتلره تصادف ایتمشلر. بونلر دخی هم اوزرلرینه اوغرایان اوست غوتلردن، هم‌ده آرقه‌لرنده کلان وحشی هونلردن اورکەرك غربه طوغری قاچمغه باشلامشلردر. بونك کبی بول اوزرنده بولنان سائر طائفه‌لرده یرلرنده طوره‌میوب هب بردن غربه طوغری یوری ویرمشلر وبو صورتله «مهاجرت عمومیه» دورینی آچمشلردر (ق ه ٢٤٧).

مملکتلرینی ترك ایدوب غربه، یاخود جنوبه طوغری حرکت ایدن طائفه‌لرك جمله‌سی یالکز هونلردن قورقدقلری ایچون اوچاقلرندن آیرلیورلر ایدی، بونلرك ایچنده بر خیلیسی چوقدن بری دها ایی(٣) مملکت بولوب اوتورمق ایچون حرکت ایتمك ارزوسنه دوشمشلر ایدی. هونلرك تجاوزی اوزرینه شرق طرفنده ظهور ایدن قارغاشالغی(٤) امللرینی حاصل ایتمك ایچون بهانه اتخاذ ایتشلردر. چونکه رومه دولتی

(١) قان توکوچی. (٢) استن اوستکه (٣) طاغن یخشی (٤) فتنه، فساد.

انقراض بولوب كندينى محافظه ايتمك اقتدارلرندن محروم قالديغندن جرمانيه ايچنده صيقشمش اولان طائفه‌لرك بعضلرى معمور رومه‌يى يغما ايتمك و صوكره بكندكلرى قطعه‌ده يراشمك ايستييورلر ايدى، بو قدر كورلتينك سببى دخى بو حال ايدى. —

وه‌ست غوتلر و آلاريخ — هونلردن و اوست غوتلردن فرار ايدن وه‌ست غوتلر شمديكى رومانيه قطعه‌سى طونه‌يقيله طونه نهرى ساحلنه كلمشلر و اورادن ايلچيلر كوندروب قيصر (والنس)دن رومه ممالكنه وايمپراطورك حمايه‌سى تحتنه قبول ايدلملرينى استرحام ايتمشلر. ايمپيراطور والنس دخى رجالرينى قبول ايله شمديكى بلغارستانده اسكان ايتمك ايچون مساعده ايتمشدر.

لكن وه‌ست غوتلر كنديلرينى يرلشديرمك ايچون كلان رومه مأمورلرينك سوء حركتلرندن طولايى غليانه كلوب عاقبت ايمپراطور عليهنه قيام وقسطنطينيه‌يه طوغرى حركت ايتمشلر. ايمپراطور ايله عاصى وه‌ست غوتلر بيننده ادرنه طرفنده واقع اولان محاربه‌ده ايمپراطور والنس مغلوب ومقتول اولمش اولديغندن غوتلر دخى استانبوله طوغرى يورومشلر. لكن يكى ايمپراطور انتخاب اولنان (تئودوسيوس) مدبر وعاقل بر آدم اولوب طاتليلقله وه‌ست غوتلرى ياتشديرمش(١) وممالكك اوته‌سنده بريسنده(٢) يرلشديرمشدر.

وه‌ست غوتلر تئودوسيوسك وفاتنه قدر راحت اونورمشلر ايسه‌ده بويله طاغنيق بر حالده اوتورمقده دوام ايتدكلرى حالده رومه‌ليلرك ايچنده غائب اوله‌چقلرينى آكلايوب همان آياقلانمشلر و ايچلرندن

(١) باصدرغان، (٢) ترلى طرفلرنده

(آلاریخ) یاخود آلاریك نامنه برینی کندیارینه قرال اعلان ایتمشاردر. حالبوکه بو صره‌ده بیوك تئودوسیوس وفات ایده‌رك رومه ممالکی ایکی اوغلی بیننه تقسیم اولنمش وبو وجهله ضعیف دوشمش ایدی.

باباسی تئودوسیوسدن رومه ممالکنك شرق قسمنی آلوب استانبولده قیصرلق ایدن آرقادئیوس آلاریك ایله وه‌ست‌غوتلری تربیه‌دن عاجز قالنجه آنلره یاردم وه‌ه ایده‌رك غربی رومه ایمپراطورلغنه یعنی اصل رومه‌ده حکومت ایدن کوچوك برادری هونوریئوس اوزرینه سوق ایتمشدر.

آلاریك اشبو تکلیفی کمال ممنونیت ایله قبول ایدوب همان ایتالیه اوزرینه کیتمشدر. لکن ابتدا ایتالیاده تئودوسیوس طرفندن مستشار مقامنه اوغللرینه توصیه اولنان مشهور (استیلیقون)ه مغلوب اولوب رجعت ایتمشدر. بر مدت صوکره استیلیغونك شهرتنه حسدایدن ایمپراطور هونوریئوس آنی اعدام ایتدیردیکندن آلاریك تکرار ایتالیایه کلوب رومه‌یی ضبط ویغما ایتمشدر (ق۲۱۳).

بو صره‌ده آلاریك وفات ایدوب وه‌ست غوتلرك ریاستی قائم برادری(۱) (آتولف)ه کچمشدر. بو آتولف خیلی مدت رومه‌لیلر ایچنه اوتوروب تربیه کورمش ایدی وبو سایه‌ده رومه طرفداری اولمش ایدی. بونك ایچون آتولف ایمپراطور ایله باریشمش وآنك مساعده‌سیله کیدوب اسپانیه ایله غالیه‌نك جنوب طرفنه یراشمشدر (ق۲۰۳). اوراده تشکل ایدن «وه‌ست غوت» حکومتی عربلر کلوب اسپانیه‌یی فتح ایدنجه‌یه قدر — یعنی اوچ یوز سنه قدر بقا بولمشدر.

---

(۱) خاتینك ایر قارداشی

بورغوندلر. سوئفلر. واندالر - جرمانیه ایچنده بولنان وحشیلردن بورغوندلر، واندالر، سوئفلر نام طائفه‌لر دخی بو صره‌ده چولوق وچوجقلریله برابر دیکر برمسکن آرامق اوزره حرکت ایتمشلر ایدی. بونلر رەن نهری کنارینه کلدکلری وقت بر آز تردد ایتمشلر. بعضلری آلپه طاغلرینی کچوب ایتالیه‌یه ورومه‌یه کیتمك طرفنده بولنمش، دیکرلری دخی رومه‌یه کیتمك تهلیکه‌لی اولدیغندن بحثله رەن نهرینی کچوب غالیه‌یه کیتمك وغالیه‌ده، یاخود اسپانیه‌ده یرلشمك فکرنده بولنمشلر. بونك اوزرینه ایچلرندن اوچ یوز بیك قدر سلاحشور (١) آیروب احوالی تحقیق ایتمك ایچون ایتالیه‌یه کوندرمشلردر.

بونلر ایتالیه‌یه کلدکلری وقت استالیقون دها صاغ اولوب ومست غوتلری مغلوب ایتدیکی کبی، بونلری دخی پریشان ایده‌رك کری قوغمش ایدی. بونك ایچون مذکور طائفه‌لر رومه‌دن واز کچوب غالیه اوزرینه یورومشلردر.

بورغونلر همان غالیه‌نك شرق طرفنده یرلشمشلر ایسه‌ده اوته‌کیلر غالیه‌ده اوتورمیوب اسپانیه‌یه قدر کیتمشلر وسوئفلر اسپانیه‌نك شیمالنده، واندالر دخی جنوبنده یرلشمشلردر. اشبو واندالرك اوتوردقلری قطعه آز وقتدن بری «واندالوزیه» یاخود آندالوزیه (یعنی اندلس» نامیله معروفدر.

یوقاریده ذکر اولنان ومست غوتلر بوندن صوکره کلوب سوئفاری کندیلرینه تابع ایتمشلر وواندالری آفریقه‌یه قاچیرمشلردر. واندالر آفریقه‌ده اسکی قارطاجه-یعنی شمدیکی تونس یرنده بر حکومت تشکیل ایتمشلردرکه بو حکومت خیلی زمان بقا بولوب دکز قورصانلغیله مشهور اولمشدر.

(١) قراللی آدملر

كنزه‌ريك و آتيلا ـ واندال قرالى (كنزه‌ريك) آق دكز ساحللرينى يغما ايتمكله قناعت ايتميوب رومه‌يى دخى فتح ويغما ايتمك فكرينه دوشمشدر. لكن بوكا كندى قوتنى كافى كورمديكندن هون وحشيلرينك حكمدارى بولنان مشهور آتيلايى اتفاقه دعوت ايتمشدر.

هونلر منتظم بر هيئت حالنده اولارق اوروپايه كلمشلر ايدى. لكن اوروپاده يرلشدكلرى صره‌ده ايچلرنده (آتيلا) نامنده بر سركرده(١) ظهور ايده‌رك عموم هونلرى براداره تحتنه آلمش وبو صورتله اولدقجه منتظم بر جمعيت تشكيل ايتمشدر (ق ١٨٨).

چوبانك برى قيرده بولمش اولديغى قليجى آتيلايه كتورمش ايدى. آتيلا ايسه «دنيايى ضبط ايتمك ايچون جناب حق طرفندن كوندرلمشدر» قوليله قليجى قبول ايتمش واطرافنده بولنان ممالكه هجومه باشلامشدر. آتيلا ابتدا شرق قيصرلغى اوزرينه حركت ايله قيصر ايكنجى تئودوسيوسى ويركى‌يه باغلامشدر. بوندن صوكره واندال قرالى كنزه‌ريكك تكليفنى قبول‌ايدوب بش يوز بيك سلاحشوردن زياده اولان اردو ايله غربى اوروپايه تجاوز ايله‌مشدر.

آتيلا ابتدا جرمانيه‌يى چيكنه‌مه‌مشدر. هونلر كوى وقصبه‌لرى ابتدا يغما وغارت ايدرلر، صوكره يقارلر ايدى. اهاليسنك بر قسمى محاربه اثناسنده تلف اولور، باقى قالانلر دخى اسير صفتيله اردونك آرقه‌سندن سوروكلنور ايدى. هونلر ترلالره(٢)، باغلره، اكيناره دخى امان ويرمزلر ايدى. حتى آتيلا «آتمك كچديكى يرده اوت بتمه‌ملدر(٣) دير ايدى.

اوروپاليلر شمدى‌يه قدر بوكبى بليه‌يه دوچار اولمدقلرندن

---

(١) باشاق، (٢) ايكونلك يير، (٣) اولن اسمزكه كرك.

بونك جناب حق طرفندن كلديكى بر بالا اعتقادنه بولنورلر ايدى وآتيلايى «اللهك بلاسى» ياد ايدرلر ايدى.

آتيلانك اردوسى غاليه‌يه داخل اولوب نهايت اورليان شهرينى محاصره ايتمشدر. لكن موفقيتلرى اوراده بتمشدر. ابتدا اورليان محافظلرى پسقوپوسلرى بولنان سنت آنيان ك تشويقى ايله مردانه مقاومت ايتمشلر، صوكره‌ده رومه سردارلرندن مشهور آيه‌چيئوس‌ك تحت قوماندەسنده بولنان رومه‌ليلر، مرووه‌نك قوماندا‌سى آلتنده بولنان فرانقلر، تئودوريكك قوماندەسى تحتنده بولنان وەستغوتلر وسائره اورليانك امدادينه يتشوب هونلرى اورادن اوركوتمشلردر.

اوكده هونلر، آرقه‌ده دخى متفقلر اولمق اوزره ايكى اردو قاتالونيه اووەسنده بولنان شالون شهرينه قدر كلوب اوراده محاربه ايتمشلردركه اشبو محاربه تاريخده كويلان الك بيوك محاربه‌لرك بريدر. بو محاربه‌ده هونلر ايكى يوز بيك كشى تلف ايتدكدن صوكره پريشان بر حالده قاچمشلردر (ق١٧١).

آتيلا ايرتسى سنه اردوسنى طوپلايوب ايتاليه اوزرينه كيتمش ايسه‌ده اوره‌ده دخى موفق اوله‌مامش بر مدت صوكره وفات ايتمشدر. آتيلانك وفاتيله هون دولتى طاغلمشدر.

آتيلانك متفقى بولنان كنزه‌ريك آتيلادن بختيار جيقمشدر. چونكه بو قارغاشالق آرەسنده رومه اوزرينه هجوم ايده‌رك مذكور شهرى ضبط ويغما ايتمشدر. كنزه‌ريكك اتباعى واندالرى اوقدر وحشيلكده بولنمشلردركه حالا اومناسبتله الك بيوك وحشيلكه «واندالیزم» يعنى «واندالق» دينور.ـ

هروللر و ایتالیه قراللغی- بو صره‌ده رومه‌نك حالی پك فنا ایدی. ایتالیه‌نك غارجنده بولنان رومه ولایتلری برر برر باربارلر طرفندن ضبط ویغما ایدلمش ایدی (کیملر طرفندن؟). ایتالیه دخی دفعاتیله یغما ایدلدکدن بشقه نفس رومه بیله ایکی دفعه دشمن النه دوشمش ایدی، ایمپیراطورلر بو صره‌ده مستحکم راوه‌ن قلعه‌سنده اوتوررلر ایدی. لکن برنچه همتلر ایله میدانه کتیرلمش اولان رومه دولتی محو اولمقده ایکن ایمپیراطورلر ذوق و صفالرینی، ارکان دولت دخی فسادلرینی براقمیورلر ایدی.

بویله بر صره‌ده ریاست حکومته کچن ایمپیراطورلردن قیصر رومولوس آوغوستولوس زماننده جرمان اقوامندن (هروللر) اودوآقر نام سرکرده‌لرینك تحت قوماندانسنده اولدقلری حالده کلوب راوه‌ن شهری ایله برابر بتون ایتالیه‌یی ضبط ایده‌رك غربی رومه ایمپیراطورلغنه نهایت ویرمشلر ویرنده «ایتالیه قراللغی» نامیله بر حکومت تشکیل ایتمشلردر (ق ١٤٦).

اشبو وقعه ازمنهٔ متقدمه‌نك صوك وقعه‌سی صاییلمشدر. هروللر ایتالیه‌نك اسکی اهالیسی‌الندن اوچده برمقدارنده اراضی ضبط ایده‌رك قصورینی براقمشلر ایسه‌ده آنلری رعایا مقامنده طوتوب حقوقدن محروم ایتمشلردر.

بو وجهله ایتالیه‌ده حکومت تشکیل ایتمش اولان هروللر اوراده چوق مدت بارینه‌مامشلر. دها اودوآقرك زمان حکومتنده اوستغوت قرالی بیوك تئودوریك کلوب ایتالیه‌یی ضبط ایتمشدر.

بیوك تئودوریك- ایلك اول هونلرك اردولرندن ازلمش اولان اوستغوتلر ابتدا قیصرك، صوکره‌ده آتیلانك حمایه‌سی آلتنده

اوله‌رق (دراوه) و (صاوه) نهرلری طرفنده اوتورمشلر ایدی. آتیلانك وفاتندن صوكره اوست‌غوت قرالی (تئودومیر) قیصرلره عرض صداقت ایده‌رك اوغلی تئودوریکی رهن اولمق اوزره‌استانبوله کوندرمش‌ایدی.

اشبو تئودوریك غایت مستعد بر ذات اولوب کنچلکنده پك گوزل تحصیل ایتمش وصوكره استبانبولده نفوذ صاحبی اولنشدر. تئودوریك پدری وفات ایتدکدن صوكره دخی استانبولی ترك ایتمدیکندن قیصر نفوذندن تـلاش ایده‌رك مجرد آنی استانبولدن چیقارمق ایچون هروللرك النه کچمش اولان‌ایتالیه‌یی تکلیف ایتمشدر.

تئودوریك بوتـکلیفی ممنوناً قبول ایده‌رك قوم وقبیله‌سی ایله برابر ایتالیه اوزرینه یورومشدر. اوست‌غوتلر سکز یوز بیك کشی قدر وار ایدیلر.

هرول قرالی اودوآقر اوست‌غوتلر اردو ایله قارشیله‌مش ایسه‌ده تئودوریکه مغلوب اولوب راوه‌ن قلعه‌سنه قپانمشدر. تئودوریك راوه‌نی زور ایله آله‌مامش اولدیغندن حیله ایله (؟) هم شهری آلمش، همده اودوه‌آقری قتل ایتمشدر. (ق ١٢٩).

اوست غوت قرالیتیـ بیوك تئودوریك ایله کلان اوست غوتلر بتون ایتالیه قطعه‌سنی استیلا ایده‌رك «اوست غوت قراللغی» نامیله بر دولت تشکیل ایتمشلردر.

تئودوریك اودوه‌آقر کبی ایتالیه‌نك اسکی اهالیسنه‌ـ یعنی رومه‌لیلره حقارت ایتمیوب بالعکس رعایت ایتمش وآنلری ملت حاکمه اولان اوست‌غوتلر ایله برابر طوتمشدر. اراضی جهتنه کلنچه بو خصوصده دخی اهالی‌یه غدر ایتمه‌مش وبالـکز هروللرك النده آلدیغی ثلث ایله قناعت ایتمشدر.

تئودوریك اوست غوتلرك رومه‌لیلره قاریشوب مستقل برقوم حالیندن چیقملرینی وبو یولده کندیسنك رومه ایمپراطوری اولمسنی ایستیور ایدی. بونك ایچون رومه‌ده سناتو مجلسنی تشکیل یکیدن تشکیل ایتمش ورومه‌لیلرك اصول اداره‌لری اورینه دولتی اداره ایتمکه باشلامشدر.

تئودوریك اداهٔ دولت خصوصنده دخی مهارت کوستروب آز مدت ایچنده التالیه‌نك راحتنی تأمین ایتمش، بوزلمش اولان یوللری، کوپرلری وسائر خیراتی تعمیر ایلمش، منتظم محکمه‌لر تشکیل ایده‌رك کیمسه‌یی حقوقندن محروم برقمامشدر..

فضله اوله‌رق تئودوریك خیلی فتوحانده بولنه‌رق همان غربی رومه ایمپراطورلغنك یاریسندن زیاده‌سنی برلشدیرمشدر. ممالکك بعضیسنی حرب ایله آلدیغی کبی، برطاقمی دخی کندیلکلرندن تئودوریکه تابع اولمشلردر. چونکه تئودوریك او عصرده الك عادل حکمدار صایلیور ایدی.

مثلا وست غوتلر قراللری بولنان ایکنچی آلاریكك وفاتندن صوکره تئودوریکی کندیلرینه قرال اعلان ایده‌رك فرانسه‌نك جنوب طرفیله اسپانیه‌دن عبارت اولان ممالکلرینی تئودوریکه تسلیم ایمشلردر. بوسایه‌ده اوست‌غوت دولتی زمانك الك بیوك دولتی اولمش ایدی. لکن بونکله برابر اوست‌غوت قومنك ایتالیه‌لیلر کبی قاتولیك مذهبنه اولمیوب آری مذهبنه بولنملری ایدی. گرچه آری مذهبی خرستیانلغك بر نوعی ایدیسه‌ده اهالی بردرلو اوست‌غوتلره ایصنه‌میور (١) ایدی. بونك ایچون تئودوریکك وفاتندن صوکره حکومت ضعیف دوشمش وشرق

(١) یاراتمیلر.

قیصری بیوك یوستنیانوسك وزیرلرندن بلیزار ونارزەس واسطەلریله فتح اولنمشدر.

لکن ایتالیه شرق قیصرلرینك النده دخی چوق قالمامشدر. چونکه سببسز عزل اولمش اولان نارزەس حرصندن ایتالیه‌یه (لونغوربارد) نام جرمان وحشیلرینی دعوت ایتمك اولدیغندن آنلر کلوب شمال طرفنده بر حکومت تأسیس ایتمشلردر (ق ٥٤).

آلبوئین ولونغوباردلر ـ لونغوباردلر ـ یعنی «اوزون» «صاقالیلر» جرمانیه ایچنده اوتوران طائفەلرك بریدر. بونلر یوقاریده ذکر اولنان قاریشقلقلر اثناسنده وطنلرینی ترك ایدوب شمدیکی آوستریەده طونه ساحلنده موقتاً یرلشمشلر ایدی، لونغوباردلر دائما قومشولری بولنان چپید قومی ایله محاربەده بولنورلر ایدی.

لونغوبارد قرالی آلبوئین الك صوکره آوار وحشیلری ایله اتفاق ایدوب چپید قرالی وقونیموندی قتل ایدەرك چپیدلری کندیسنه تابع ایتمش قونیموندك قیزی روزامونده‌یی آلمشدر. بوندن صوکره نارزەسك دعوتنی قبول ایدوب ایتالیه‌یه کلمش ایسەده ایتالیەنك فتحنی تکمیل ایتمزدن اول زوجەسی طرفندن قتل اولنمشدر.

بر کون ضیافت اثناسنده آلبوئین چپید قرالی قونیموندك قفاسندن یاپدیرمش اولدیغی سفر طاسندن قزینه جبراً شراب ایچرمش اولدیغندن روزامونەدخی آلبوئینی قتل ایتدیرەرك باباسنك انتقامنی آلمشدر.

بونك ایچون لونغوباردلر انجق ایتالیەنك شمال طرفنی ضبط ایلمشلر. لکن قرالیچەلرندن مشهور (تئودەلنده) ماتنه قاتولیك مذهبنی قبول ایتدیردیکندن لونوباردلر یرلی اهالی ایله‌ایی کچمشلر وضبط ایتدکلری یرلری بر چوق وقتلر محافظه ایده بیلمشلردر.

ایکنچی بـــاب

فرانقلر (فرنکلر)

فرانق طائفه‌سیـ فرانق طائفه‌سی جرمانلر ایچنده الڭ مشهور اولان بر طـائفه‌در. فرانقلر (رەن نهرینڭ صاغ ساحلنده. اوتورورلر وخیلی وقتدن بری بلجیقه طرفندن غـالیه اوزرینه تجاوز ایدوب طورورلر ایدی.

فرانقلر ایکی فرقه ایدیلر: بونلرڭ بری سالا نهرینك ایکی طرفنده اوتوردقلری ایچون «فرانق سالیه‌ن» نامیله معروف ایدی، دیکری دخی رەن نهری ایله شمال دکزی سواحلنده اوتوردقلری ایچون (فرانق ریپوئر) یعنی ساحلی فرانقلر یاد اولنورلر ایدی.

فرانق سـالیه‌نلردن شمدیکی فرانسه، فرانق ریپوئرلردن دخی آلمانیه حکومتلری ظهور ایلمشدر.

مرووهـ مهاجرت عمومیه اثناسنده فرانقلر مرووه نام بر سرکرده‌یی(١) قرال اعلان ایده‌رك غالیه‌یه طوغری حرکت ایتدکلری حالده مشهور آیه چیئوسه مغلوب اوله‌رق کری دونمشلر ایدی. لکن آیه‌چیئوس آرقه‌دن بشقه وحشیلرڭ کله‌جکلرینی بلدیکندن فرانقلره رەن نهرینڭ صول ساحلنی دخی ویره‌رك انلردن غالیه‌یه کیمسه‌یی صالیویرمیه(٢) جکلری حقنده سوز آلمشدر.

مدبر آیه‌چیئوس بوندن چوق استفاده ایتمشدر. چونکه فرانقلر غالیه‌یه کلمك اوزره یوله چیقمش اولان شمالی جرمانیه‌لیلری کری

(١) باشلق. (٢) یه‌رمه‌و.

چویردکدن بشقه شالون محاربه‌سنده آتیلانك مغلوب اولمسنه دخی باشلیجه سبب اولمشلردر.

رومه انقراض بولنجه‌یه قدر مرووه رومه‌یه ویرمش اولدیغی سوزدن دونمه‌مشدر. لکن آرتق رومه‌دن امید قالمینجه قوم وقبیله‌سیله ایلرویه‌طوغری تجاوز ایدرك غالیه‌نك بیوك قسمنی فتح ایتمشدر.

قلوویس - (١٤١-١١١) - مرووه‌نك طورونی خلودویك یاخود (قلویس) مرووه‌دن زیاده مشهوردر. قلوویس حکومته کچدیکی وقت غالیه‌نك شرقی طرفی بورغوندلرك جنوب طرفی دخی وه‌ستغوتلرك النده ایدی. قلوویس غالیه‌یی بونلردن آلمق ارزوسنه دوشمشدر. لکن بونلرك اوزرینه هجوم ایتمزدن اول غالیه‌یه‌کلوب یرلشمك ایچون حاضرلنمقه اولان آلمانلر اوزرینه‌کیتمشدر.

قلوویس ایله فرانقلرك چوغی هنوز پوت پرستلکدن چیقمامشلر ایدی. قلوویسك زوجه‌سی قلوتیلده ایسه خرستیان اولوب دئما قوجه‌سنی کندی مذهبنه دعوت ایدوب طورور ایدی. قلوویس قبولده تردد ایده یور ایدی. لکن بر کون (آخن) شهری جوارنده آلمانلر ایله محاربه ایدر ایکن اردوسی پریشان اولمغه باشلاینجه یاننده بولنان زوجه‌سنه مظفر اولدیغی حالده خرستیان مذهبنی قبول ایله جکنی وعده ایتمشدر. قلوتیلده اردوده بولنان خرستیانلره بو وعدی بیلدیرمش اولدیغندن خرستیانلر غیرته‌کلوب قلوویسك، مظفریت قزانمسنه سبب اولمشلردر. بونك اوزرینه قلوویس زوجه‌سنك مذهبی اولان قاتولیك مذهبنی قبول ایتمشدر.

قلوویسك قاتولیك مذهبنی قبول ایدیشی پك بیوك منفعتی موجب اولمشدر. چونکه غالیه‌نك اهالیسی قاتولیك مذهبنده

برلنان بورغوندلر ایله وەست غوتلره ایصنەمامشلر ایدی. بو سببدن اولەرق قلوویس قاتولیك مذهبنی قبول ایدنجه بورغوندلرك اداره‌سی تحتنده بولنان غالیه‌لیلر انی دعوت ایتمشلر وقلوویس اردو ایله کلنجه آنك طرفنه کچوب بورغوندلر ایله محاربه‌یه باشلامشلردر.

بونك ایچون قلوویس آز زمان ایچنده بورغوندلری کندیسنه تابع ایتدکدن بشقه وەست غوتلری دخی اسپانیه‌یه قوغەرق بتون غالیه‌یی برلشدیرمشدر.

قلوویس بو وجهله غالیه‌یی فتح ایتدکدن صوکره فرانقلرك ایچنده مستقل حکمدارلرکبی حکومت ایدن بکلری دخی قالدیرمشدر. لکن مستقل بر حکومت تشکیل ایتمك ایچون بو قدر غیرت کوسترمش اولان قلوویس وفات ایدر ایکن ممالکی اوغللری بیننده تقسیم ایده‌رك دولتی ضعیف دوشورمشدر.

آوسترازیه و نوسترازیه — بو صره‌ده فرانقلر یواش یواش ایکی قرقه‌یه آیرلمقده ایدیلر. ایلك اول غالیه‌یه کلوب غرب طرفنه یرلشمش اولانلر رومه اصولنه دها زیاده میل کوستره‌رك مدنیته آلشمقده، شرق طرفنده اولوب هنوز جرمانیه‌دن آیرلمامش اولنلر دخی رومه اصولنی قبول ایتمکدن بشقه اواصولی قبول ایدنلری تعییب ایلمکده ایدیلر. ذاتاً قلوویسدن صوکره واقع اولان داخلی محاربه‌لردن طولایی حکومتچه دخی تفرقه واقع اولدیغندن ایکی طرف بیننده اولان ضدیت کیتدکجه آرتمغه باشلامشدر.

فرانق دولتنك غرب قسمی — یعنی غالیه، یاخود شمدیکی فرانسه قطعه‌سی (نوسترازیه)، شرق قسمی دخی (اوسترازیه) یاد اولنمغه باشلامشدر. یوقاریده کوردیکمز (فرانق سالیه‌نلر

نوسترازیه‌ده، (فرانق ریپوئرلر) دخی آوسترازیه‌ده اوتورورلر ایدی.

برونه‌کیلده – قلوویسك خلفلرندن قلوتر برآره‌اق ممالکی برلشدرمش ایسه‌ده وفاتندن صوکره کلینلری بولنان (برونه‌کیلده) و (فریده‌غونده) داخلی محاربه ایچون قپو آچه‌رق دولتنك تکرار پارچه‌لنمه‌سنه سبب اولمشلردر. برونه‌کیلده قلوترك اوغللرندن برینك زوجه‌سی اولوب همشیره‌سی دخی دیگر اوغیلنه وارمش ایدی. لکن فریده‌غونده برونه‌کیلده‌نك همشیره‌سنی اولدیروب قوجه‌سنه(١) کندیسی وارمش ایدی. بونـك اوزرینه برونه‌کیلده زوجنی محاربه‌یه مجبور ایتمشدر.

بویوله‌آچیلان محاربه قرق‌سنه دوام ایتمش‌وفرانق‌دولتنی‌آلت اوست ایتمشدر. برونه‌کیلده قوجه‌سنك وفاتی اوزرینه اوغلنه، صوکره آنك وفاتی اوزرینه طورونند(٢) وکالت ایده‌رك محاربه‌یه دوام ایتمش وهر-کسك محاربه‌دن اوصانوب(٣) صلح ایستدیکنه باقمامش اولدیغندن فرانق بکلری برونه‌کیلده نهایت یابانی برآتك قویروغنه باغلایوب قیره صالیویرمشلردر.

مایور دوملر – اشبو داخلی قاریشقلقلردن طولایی فرانقلر ایچنده پك چوق دره‌بکلکلر ظهور ایتمش وقراللر دره‌بکلری اطاعت آلتنده طوتمقدن عاجز قالـوب دولت ایشلرینی یوز اوستی(٤) براقمش ویالکز عبادت وزیارت ایله مشغول اولمش اولدقلرندن اعتباردن دوشملردر. واقعامروه خاندانی اوته‌دن بری فرانقلر ایچنده معتبر اولدیغی جهتله کیمسه آنلرك علیهنه قیامه جسارت ایده‌مه‌مش

(١) ایرینه، (٢) بالاسینك بالاسی، (٣) طویب، (٤) یوز توبن.

ایسه‌ده امور دولت آنلرك بر نوع حكمدار كتخداسی(١) مقامنده اولوب مایوردوم یاد اولندن مأمورلرده قالمشدر. ابتدا مایوردوملر قراللر طرفندن عزل ونصب ایدیلور ایدی. لكن صوكره بومسند پدردن اولاده انتقال ایتمكه باشلامشدر. الك صوكره مایوردوم مقامنی ضبط ایتمش اولان هریستال خاندانی مرووه‌لردن رسماً حكومتی دخی آلمشدر.

بونلردن پین هریستال اوسترازیه مایوردومی بولندیغی حالده (تستری) محاربه‌سنده نوسترازیه‌لیلر غلبه ایده‌رك هم اوسترازیه‌یی، همده نوسترازیه‌یی مایوردوم صفتیله اداره ایتمشدر.

نوسترازیه‌لیلر پینك وفاتندن صوكره آیرلمق فكریله قیام ایلمشلر ایسه‌ده اوغلی شارل مارتل غلبه ایده‌رك ینه ایكی قطعه‌نك اداره‌سنی آلمشدر.

بوصره‌ده اندلسده یرلشمش اولان عربلر اوروپایی فتح ایتمك اوزره حركت ایده‌رك غالیه‌نك برقسمنی ضبط ایتمشلرو (پواتیه) موقعنه قدر كلمشلر ایدی. بتون خرستیان عالمی تورتوسندن نه یاپه‌جغنی شاشیرمش(٢) ایدی. شارل مارتل بتون فرانقلر ایله سائر مماكتلردن كلان عسكری آلوب پواتیه جوراننده عربلر اوزرینه هجوم ایتمش ومظفر اولمشدر. بونك ایچون فرانقلر وباخصوص هریستال فامیلیاسی عموم آوروپا اهالیسنك وباخصوص خرستیانلرك رئیسی بولنان پاپایله پاپاسلرك اعتبار ومحبتلرینی قزانمشدر (ب ١١٠).

بوسایه‌ده شارل مارتلك اوغلی «بجاقسز» پین مووه‌لرك الك صوك حكمداری بولنان اوچنچی شیلده‌ریكی عزل ایده‌رك رسما

(١) وكیلی. (٢) یوغالتمق.

فرانق قراللغی ضبط ایتدیکی وقت نه فرانقلر سسلرینی چیقارمشلر، نه‌ده پاپالر مخالف ایتمشلردر. هله پاپا استفان صورت مخصوصه‌ده کلوب پیبك باشنه تاج کیدرمش وآنی تقدیس ایلمشدر.

شارلمان - (١٤٦-١٩٢) فرانق قراللرینك ایچنده الك مشهور اولان پیبك اوغلی وخلفی بولنان شارلمان، یا خود «بیوك شارل»در.

شارلمان عموم فرانقلری اداره‌سی آلتنده جمع ایتدکدن صوکره سائر جرمانیه طائفه‌لرك همان جمله‌سنی دخی تابع ایتمشدر. فضله اوله‌رق ایتالیه‌نك شمال طرفنی و اسپانیه‌نك بر قسمنی فتح ایتمشدر. اللی سنه‌یه بالغ اولان حکومتك ایلك نصفی محاربه‌لر ایچنده کچمش وایتدیکی سفرلر اللی اوجه بالغ اولمشدر. شارلمان میدان حربده جسور وماهر عسکر اولدیغی کبی، ادارهٔ دولت خصوصنده دخی عاقل و مدبر بر حکمدار ایدی. ممالکی غرباً اسپانیه‌ده بولنان ابرو نهرینه، شرقاً ویستول نهرینه، شمالا شمال دکزینه وجنوباً دخی آق دکزه قدر ممتد ایدی. یعنی او وقت متمدن اولان بتون اوروپایه حکم ایتمشدر. بونك ایچون کندیسی دخی فرانق قرالی لقبیله قناعت ایتمیوب «غربی رومه‌ایمپیراطوری» لقبنی آلمشدر. شارلمان زماننده معلوم اولان دنیا ایکی حکمدار طرفندن اداره اولنمقده ایدی. شرق خلیفه هارون الرشیدك، غرب دخی شارلمانك النده ایدی. بونلرك ایکیسی دخی بربرینه حرمت ورعایت ایدرلر بر برینه هدیه‌لر کوندررلر ایدی.

شارلمان الك زیاده ساقسونیه‌لیلر ایله اغراشمش ویالکز

ساقسونیه‌یه اون‌سکز سفر ایتمگه مجبور اولمشدر. او وقت ساقسونلر پوت پرست ایدیلر. شارلمان غلبه ایتدیکی وقت خرستیان مذهبنی قبول ایده‌چکلرینه سوز آلیر ایدی. لکن ساقسونلر شارلمانك اردولری جکلنچه پاپازلری کسرلر، یاخود مملکتلرندن طرد ایدرلر ایدی. بو محاربه اوتوز ایکی سنه دوام ایتمشدر.

هله بر آره‌لق ساقسونلر ایچنده ویتی‌کند نامنده بر قهرمان ظهور ایده‌رك شارلمان ییلدیرمشدر. شارلمان انجق ویتی‌کند اولدکدن صوکره ساقسونلره قطعی صورتده غلبه ایتمش وآنلرك برقسمنی آلمانیه‌نك غرب طرفنه اسکان ایتمشدر.

امور داخلیه‌ده شارلمانك نشر معارف خصوصنده ایتدیکی سعی وغیرت مشهوردر. شارلمان پك چوق مکتبلر تأسیس ایتمش، فضله اوله‌رق خرستیان عالمنده پك زیاده چوغالمش وعادتا تنبلخانه(١) کسلمش اولان مناسترلرده بولنان تارك دنیالرك تحصیل علم ایله مشغول اولملرینه غیرت ایتمشدر.

تارك دنیالر صفا واکلنجه(٢) ایچنده وقت کچیرمکه آلشمشلر ایدی، شارلمان آنلری اکلنچه‌لردن منع ایتمش. یالکز آوه مساعده ایتمشدرکه اوده او وقت حیوانات دریلرینك کاغد مقامنده قوللانلدیغی ایچون ایدی.

شارلمان ممالکی قونتلقلر(٣) نامیله بر طاقم ناحیه‌لره تقسیم ایدرك قونتلقلرك تحت اداره‌سنه ویرمشدر. بوقونتلر صوکره‌لری — یعنی حکومت ضعیف دوشدیکی وقتده استقلال قزانه‌رق دره‌بك(٤) اولمشدر.

(١) یالقاولر اویی، (٢) اوین کولکی، (٣) بایارلق، (٤) کناز.

حدود باشنده اولوب اجنبی هجومنی دفع ایتمگه مامور اولان قونتلار کلیتلی عسکره دخی قومانده ایدرلر ایدی وبو قونتلرك اعتبارلری زیاده اولوب عنوانلری دخی «مارق غراف» ایدی.

بونلرك ایچنده ایك مشهور اولانلر: شرق مارق غرافلغی وبرانبورغ مارقلغی‌در. شرق مارق غرافلغندن بر مدت صوکره آوستریه دولتی، براندنبورغدن دخی پروسیه دولتی ظهور ایتمشدر. شارلمانك توجهنی قزانمش وداخلی اصلاحات بولنده شارلمانه یاردم ایتمش اولان علما ایچنده الك مشهور اولانلر آلقوئین واکینغاردر.

فرانق دولتنك انقسامی ـ شارلمانك وفاتندن صوکره فرانق حکومتی اوغلی لوئی ده‌بونر النده قالمشدر. «ده‌بونر» صالح ومتدین(١) معناسنده اولوب کندیسنه صوکره‌دن ویریلان لقبدر.

لوئی وقتنی عبادت ایله کچیرمکه اولوب دولت ایشلرینه باقمامش والك صوکره ممالکی اوغللری بیننده تقسیم ایله‌رك بتون بتون اداره کلفتندن(٢) قورتلمشدر. لکن ایکنچی دفعه آلمش اولدیغی زوجه‌سی (ژودیت)ك نفوذی آلتنده قاله‌رق آنك تشویقی اوزرینه برنچی تقسیمی بوزمش وایکنچی دفعه اوله‌رق ممالکی تقسیم ایله الك گوزل قسمنی ژودیتك اوغلی «کل» شارله ویرمشدر.

بونك اوزرینه اوته‌کی اوغللری عصیان ایله پدرلرینی اخذ وحبس ایتمشلر وایکنچی تقسیمی بوزمشلردر.

بر مدت صوکره لوئی ینه حکومتی ضبط ایدوب تکرار کل شارل

(١) دینلی (٢) مشقت.

ایچون گوزل حصه آیرمش وینه مغلوب اولوب مناستره آتلمشدر. بو وجهله لوئی بر قاچ دفعه اوغللرینه مغلوب اولمش وچوق حقارت کورمشدر. الڭ صوڭره دخی جملهسنه لعنت اوقویهرق محبسه اولمشدر (٢٢١).

لوئی نڭ وفاتی اوزرینه بیوك اوغلی لوتر ایمپیراطور اعلان اولنمش ایسهده برادرلری بولنان کل شارل ایله لوئی آلمان حکومتنی تصدیق ایتمدکلرندن بینلرنده محاربه واقع اولمش و(قونتانه) موقعنده لوتر مغلوب اولدیغندن برادرلرینی مستقل حکمدار طانیمشدر. بینلرنده عقد اولنان معاهده «وردون معاهدهسی» نامیله معروفدر (٢٢١).

وردون معاهدهسی موجبنچه کل شارل فرانسهیی، لوئی آلمان آلمانیه قطعهسنی، لوتر دخی ایمپراطورلق لقبیله ایتالیهیی وفرانسه ایله آلمانیه آرهسنده بولنان رهن ولایتلرینی (فلمنك، بلجیقه، الزاس، لورهن) آلمشلردر. بوندن صوڭره فرانسه-یعنی غالیه آلمانیهدن قطع علاقه ایدهرك مستقل حکومت شکلنه کیرمشدر.

کرك فرانسه، کرك آلمانیه بر آز مدت دها شارلمان سلاسنده قالمش ایسهده صوڭره مذکور سلاله الندن چیغوب یرلی امرا النه کچمشدر. فرانسهده پارس دره بکلری بولنان قابت خاندانی براشدمش. آلمانیهده ایسه حکمدار دره بکلر طرفندن انتخاب اولنمغه باشلامشدر. ایتالیهیه کلنچه اوراده هیچ بر حکومت دیکیش طوتدیرهمامش(١) ویقین وقتلره قدر تفرقه (٢) حالنده قالمشدر.

---

(١) ایوشه آلماغان (٢) تارقاو.

اوچنچی باب

آنکلو ساقسونلر

احوال متقدمهـ انکلتره یاخود بیوك بریتانیه اوروپانك غرب طرفنده کائن بیوك ومنبت آطه‌لردن عبارت ایسه‌ده قرون وسطایه کلنجه‌یه‌قدر تاریخجه اهمیتلری اولمامشدر. برنچی قیصر غالیه قطعه‌سنی فتح ایتمکله مشغول ایکن برآره‌لق بریتانیه‌یه دخی سفر ایتمش واو وقتدن بری رومالیلر مذکور آطه‌لره کوز دیکه‌رك یواش یواش آنلری ممالکلرینه الحاق ایتمشلر ایدی. لکن آتیلانك غربی آوروپایه هجومی اثناسنده مشهور آیه‌چیؤس انگلتره‌ده بولنان رومه عسکرینی غالیه‌یه کتیرمش وبر دها او طرفه عسکر کوندرمه‌مش اولدیغندن انگلتره آطه‌لری بیوك اختلال ایچنده قالمشلر ایدی.

انگلتره آطه‌سنده کلت (یاخود سلت) جنسنه منسوب اوچ طائفه اوتورور ایدی. بونلردن (لوکریلر) نفس انگلتره‌ده، (قالدونیلر) اسقوچیه‌ده، (قامبریلر) دخی غال پرنسلکنده اسکان ایتمشلر ایدی.

لوکریلر رومه‌لیلره تابع اولوب مدنی اولمشلر ایدی وبو سایه‌ده مملکتلری معمور ایدی. رومه‌لیلره تابع اولمیوب حال وحشتده قالمش اولان قالدونیلر لوکریلرك ثروتلرینه کوز دیکوب یغما ایتمك ایچون فرصت آرارلر ایدی. شمدیه قدر لوکریلری قالدونیلردن رومه عسکری محافظه ایدیور ایدی. لکن رومه عسکری چکلدکدن صوکره قالدونیلر لوکریلری تضییقه باشلامشلر. مدافعه‌دن عاجز قالمش اولان لوکریلر دخی او وقت انگلتره

ساحللرینی یغما ایچون قایقلر ایله کلوب کتمکده اولان ساقسونلری امداده چاغرمشلردر.

یدی قراللقـ مذکور ساقسون قومی جرمانیه جنسندن اولوب مهاجرت عمومیه اثناسنده حرکته کلدکلری حالده غرب ممالکی فرانقلر طرفندن ضبط اولندیغی جهتله اوطرفه کیدمیوب شمال دکزی ساحلنه قدر کلمشلر واورادن قایقلر واسطه سیله دکزه آچیلوب انکلتره وغالیه واسپانیه ساحللرینی یغمایه باشلامشلر ایدی.

ساقسونلر لوکریلرك دعوتلرینی ممنونیتله قبول ایدرك انکلتره‌یه کیتمشلر وقالدونیلری مملکتلرینه قاچیرمشلر. لکن کندیلری انکلتره‌یه ایمره‌نوب (١) همان انی ضبط ایتمکه قرار ویرمشلردر. بونك نتیجه‌سی اوله‌رق انکلتره‌ده ساقسونلر طرفندن دورت حکومت تشکیل اولنمشدر "کنت، (اسسکس)، (وه سسکس)، (سوسسکس)" (ق ١٠٦).؛

ساقسونلردن صوکره قومشولری بولنان (آنکل) قومی انکلتره‌یه دادانوب (٢) نهایت آنلر طرفندن دخی ساقسونلرك شمالنده اوچ حکومت تأسیس ایدلمشدر. (نورتومبرلاند، است آنکلیه، مرسیه ق٣٨).

بو وجهله رومه‌لیلر سایه‌سنده مدنیت کسب ایدرك معمور اولمش اولان نفس انکلتره قطعه‌سی جرمانلردن آنکل وساقسون طائفه‌لری طرفندن فتح اولنوب اوزرنده یدی اوفاق حکومت تشکل ایتمشدر. لکن اشبو یدی حکومت بربریله اوغراشمقدن خالی قالمدقلرندن جمله‌سی ضعیف دوشمشلر وآرقه‌لرندن کلوب انکلتربی یغمایه باشلامش

(١) بیك آرزو ایتمك، (٢) تهمن بلمك،

اولان اسقاندیناولر، یاخود نورمانلردن مملکتلرینی محافظه ایتمکدن عاجز قالمشلردر.

کرك تفریقه حالك نتیجه‌سی بولنان داخلی اختلالدن، کرك نورمانلرك تجاوزلرندن صیقلمش (١) اولان اهالی قیام ایدرك نورمانلره غالب کلمش اولان وه‌سسکس حکمداری (اکبرت)ه تابع اولمشلردر. اوشبو اکبرت «بیوك اکبرت» نامیله مشهور اولوب انگلتره دولتك اصل مؤسی صاییلیر.

آنکلو ساقسون طائفه‌لری بو صورتله براداره تحتنه کیردکلری حالده دخی نورمانلرك هجوملرندن قورتیله‌مامشلردر. اکبرت نورمانلری ییلدیرمش ایسه‌ده خلفلری زماننده نورمانلرینه عودت ایتمشلر وختی انگلتره‌نك برقسمنی ضبط ایله‌مشلردر.

بیوك الفره‌د (٢٤٤ـ٢٧٨)ـ بوصره‌ده انگلتره‌ده آلفره‌د دیدکلری مشهور برحکمدار ظهور ایتمشدر. آلفره‌د بولندیغی عصرده علوم وفنون بتون بتون متروك اولدیغی حالده کندیسی پك کوزل تحصیل ایتمش ایدی وتبعه‌سنه تحصیل علم ایتدیرمك ایچون خیلی مکتبلر آچمشدر. لکن او وقتلرده کشی زاده‌لر ایچون علم تحصیل ایتمك معیباتدن صاییلدیغی جهتله کیمسه ایستك ایله مکتبه کیتمه‌مشدر. بونك ایچون الفره‌د دخی کشی زاده‌لری تحقیر وتکدیر ایدر ایدی.

اوشبو تکدیرلردن طولایی آلفره‌د کوجنمش اولان کشی زاده‌لر برکون نورمانلر ایله محاربه‌یه طوتشمش اولان آلفره‌دی محاربه میداننده ترك ایده‌رك کیتدکلرندن آلفره‌د دخی مغلوب اولمشدر.

---

(١) طارقمش

بو وجهله الفره‌د ممالکنی نورمانلردن محافظه ایده‌مدکدن باشقه بر آره‌اق تاج وتختنی دخی غائب ایتمشدر. آلفره‌د بر مدت تبدیل قیافت ایده‌رك طاغلرده واورمانلرده کزمش وصوکره بر چوبانك خانه‌سنده رنجبر (١) صفتیله اوتورمشدر. هرکس آلفره‌دی اولمش بیلیر ایدی. کندیسنك آلفره‌د اولدیغنی چوبانك قاریسی بیله بیلمدیکندن بعضاً آندن طیاق یدیکی اولور ایمش.

انکلتره‌یی ضبط ایتمش اولان نورمانلر اهالی‌یه پك چوق ظلم ایتدکلرندن هر کس آلفره‌دی ارامقده ایدی. بونك ایچون آلفرد بردن ظهور ایدی ویرنچه جمله‌سی آنك قوماندەسی تحتنه کیره‌رك نورمانلره غلبه ایتمشلردر.

آلفره‌د نورمانلری طرد ایتدکدن صوکره حیدودلر صفتیله داخل راحتنی بوزان بر طاقم سرسریلری (٢) دخی تربیه ایده‌رك ممالکك آسایشنی وامنیتنی تأمن ایتمشدر. انضباط او درجه‌یه وارمش ایدیکه گویا آلتون طولیسی کیسه‌غائب ایدلدیکی حالده صاحبی کیسه‌نك بولنوب کندیسنه کتریله‌جکندن امین اولدیغی ایچون هیچ اهمیت ویرمز ایمش.

آلفره‌د ممالکی ولایتلره (قونتلقلر) وناحیه‌لره (قانتونلر) وبلدیه دائره‌لرینه (قومونلر) تقسیم ایتمش. بونلر مرکزلرنده حکومت اجرا ایدن قونت ومدیرلردن باشقه اداره وعدلیه مجلسلری دخی وار ایدی. بو مجلسلر منتخب اولوب مدعیٔ عمومی یعنی قرالك وکیلی صفتنده وشریف نامنده یالکز بر مأمور مخصوص بولنور ایدی. آلفره‌د پك کوزل قانونلر تنظیم ایتدیرمش وبو خصوصده رومه قانونلریله آنکلو ساقسونلرك اسکی عادتلرینی اساس طوتمشدر.

(١) کونلکچی. (٢) خولیغانلر.

آلفرەد كرك قانونلرنده، كرك اداره‌سنده اهالينك حريتنه رعايت ايدر ايدى. حتى بو خصوصده «انكليزلر وجدانلرى قدر حر اولمليدرلر» دير ايدى.

آوروپانك ايك اسكى وايك مشهور دارلفنونلرندن معدود اولان (اوقسفورد) دارالفنونى آلفرەد طرفندن تأسيس اولمنشدر.

آلفرەد اديب اولوب غيلى آثار انكليز لسانه ترجمه ايتديكى كبى، بر غيلى تأليفاتده دخى بولنمشدر.

نورمان دولتى - آلفرەدك غلفلرى بولنان (ادوارد) و(آتلستان) زمانك الك مشهور عكمدارلرى صايبليرلر ايدى. مثلا فرانسه وآلمانيه قراللرى آتلستانك قيزلرينى تزوج ايتمشلر ايدى واكا چوق رعايت ايدرلردى. لكن ادواردن اعتباراً حكومت ايله هيئت روحانيه (يعنى پاپاسلر) آره‌سنده منازعه ظهور ايدەرك حكومت ضعيف دوشمش اولديغندن نورمانلر تكرار باش كوسترمشلر. هله قراليچه الفريده كندى اوغلى (اتلرەد)ى حكومته نائل ايتمك اوچون حكمدار بولنان اوكى اوغلى ايكنچى ادواردى قتل ايتديردىكندن انكلتره‌ده اختلال ظهور ايتمش ونورمانلره قپو آچلمشدر.

اتلرەد نورمانلرى دفع ايچون پك چوق آقچه ويروب معاهده عقد ايتمش ايسەده آقچەيى كورنچه نورمانلر هجوملرينى دهازياده آرتديرمشلر. بوندن طولايى غليانه كلمش اولان اتلرەد بر كيچه انكلتره ايچنده بولنان نورمانلرى قتل ايتديرمشدر.

عموم نورمانلرك رئيسى صايبلان دانيمارقه قرالى اسوەنون انتقام آلمق ايچون كايتلى عسكر ايله انكلتره‌يه كلوب بتون انكلتره‌يى ضبط ايتمشدر.

اوشبو اسوه‌نون وباخصوص اوغلی بیوك قانوت مشهور حکمدارلردن صاییلیر. هله قانوت زمانك اك قوّتلی واك عقللی حکمداری ایدی وحقنه هر یرده حرمت ایدرلر ایدی. قانوت بتون شمالی آوروپایی (اسوه‌چیه نوروچیه، دانیمارقه، انگلتره) برلشدرمش ایدی وبوممالکتلرك اتحادینی تأمین ایچون کندیسنی انگلتره قرالی یاد ایدر ایدی. لکن اوغللری پدرلرینك یولنی طوتمیوب حکومت دعواسیله بر بریله محاربه‌یه طونشدقلرندن انگلتره‌یی غائب ایتمشلردر.

فاتح کلیوم — قرال آنلره حکومتی غائب ایتدیکی وقت فرانسه‌ده بولنان نورماندیه دوقه‌سی «ابلیس» (روبر) نزدینه قاچمش ایدی. اوراده دنیایه کلمش وتربیه اولمش اولان اوغلی ادوارد «واعظ» (قانوتك) وفاتندن صوکره انگلتره‌یه دعوت ایدوب نورمانده‌یه‌ده طوپلادیغی عسکر واسطه‌سیله حکومتی اعاده ایتمشدر.

ادوارد واعظ ذریتسز وفات ایدیکی جهتله انگلتره تاجنه چوق طالب ظهور ایتمشدر. بونلرك ایچنده اك اهمیتلیسی اولان نورماندیه دوقه‌سی ابلیس روبرك اوغلی کلیوم ایدی. انگلتره اهالیسی کلیومه اجنبی نظریله باقه‌رق انی ایسته‌مه‌مشلر وانگلتره کشی زاده‌لردن هرالده (بیعت) ایتمشلردر.

لکن کلیوم راحت طورمیوب کلیتلی عسکر ایله انگلتره‌یه هجوم ایتمش وهاستنغس (موقعنه) هرالك غلبه ایه‌رك انگلتره تاجنی ضبط ایتمشدر.

بو وجهله انگلتره قراللغی (اکبرت) سلاسندن (اورمان) سلاسنه کچمشدر (٤٤٤). اوشبو کلیوم، (فاتح) کلیوم یاخود «پیچ» کلیوم نامیله معروفدر.

دردنجی فصـــل

تاریـخ اسلام

جزیرة العربـ جزیرة العرب دینیلان قطعه آسیه‌نك جنوب غربیسنده بولنان بر یارم آطه‌در. جزیرة العرب اسکی زماندن بری عرب طائفه‌لری مسکون اولدیغی حالده میلادنك یدنچی عصرینه کلنجه‌یه قدر تاریخ عالمجه او قدر اهمیتی یوق ایدی. تاریخ عمومیده بر قاچ دفعه نامنك ذکر ایدلدیکی کورلمش، اوده عرب عشیرتلرینك بعضا یغماوغارت ایچون اطرافنده بولنان معمور مملکتلر اوزرینه (مصره یاخود عراقه) هجوم ایتملرندن طولاییدر.

لکن عربلر مدنیته وترقی‌یه مستعد بر طائفه ایدی واو توردقلری اراضی اسکان واعماره اویغون اولسه ایدی شبهه‌سز عربلر دخی نام قزانمش اولورلر ایدی. اراضی اعماره الویرشلی دکل ایدی. بونك ایچون اهالینك بیوك بر قسمی عشیرت حالنده قالمشدر.

جزیزة العرب چوقلق خارجدن تجاوزه‌ده اوغرامامشدر. بونك سببی ایسه بر طرفدن مذکور قطعه‌نك تجاوز ایدن دشمنك ایشنه یارایه‌جق ثروته مالك اولمدیغی، دیکر طرفدن دخی عربلرك هر نوع دشمنه قارشی کله‌جك قدر شجیع بولنملریدر. بعضاً داخلده بر طاقم حکومتلر تشکیل اولندیغی اولور ایدیسه‌ده آنلرده چوقلق بقا بولمازلر ایدی.

ظهور اسلامـ کتب مقدسه‌ده دفعاتله(١) ذکر اولندیغی اوزره حق تعالی حضرتلری ابراهیم علیه‌السلامك ذریتنی دنیایی اصلاحه

(١) بیك کوب.

مأمور ایتمشدر. ابراهیم علیه السلامك ذریتی ایسه ایکی فرقه‌یه آیریلوب: بری بنی اسرائیل، دیکری دخی بنی اسماعیل نامله‌ریله یاد اولنمشلردر. بنی اسرائیل حضرت ابراهیمك کوچوك اوغلی اسحق علیه السلامدن، بنی‌اسماعیل دخی بیوك اوغلی اسماعیل علیه‌السلامدن ظهور ایتمشلردر.

ابتدا بنی اسرائیل حمایهٔ مخصوصهٔ ربانیه تحتنده بولنور ایدی وانبیای کرام ایله رؤسای عظامك قسم کلیسی بنی اسرائیل ایچندن ظهور ایتمشدر.

جناب حقدن باشقه دنیاده باقی کیمسه اولمدیغندن بر وقت‌کلوب بنی اسرائیل قومی دخی انقراض بولمش. کندیسی سائر طائفه‌لره نمونه وامثال اولوب عالمك تربیه‌سنه خدمت ایده‌جکی یرده صوك وقتلرده بنی اسرائیلك ایچنه فساد داخل اولارق قانون آلهینك خلافنه بر طاقم فعل وحرکتلرده بولنمشلر وحق تعالی‌نك حمایهٔ مخصوصه‌سندن محروم قالمشلردر.

بنی اسماعیل ـ ابراهیم علیه السلام زوجه‌سی ساره‌نك قسقانجلغی (١) اوزرینه‌جاریه‌سی هاجردن طوغمش اولان اسماعیل علیه السلامی حجاز طرفنه کوندرمش وبر قاچ دفعه کندیسی دخی مخدومی ایله کوروشمك اوزره اول جانبه عزیمت ایتمش، حتی بر دفعه‌سنده حضرت اسماعیل ایله برابر بیت‌الله اولان کعبه‌یی بنا ایلمش ایدی.

حضرت اسماعیل علیه السلام ایله ذریتی کعبه جوارندن آیرلامشلر وکیده کیده چوغالدقلرندن قریش قبیله‌سی یاد اولنمشلردر.

قریش قبیله‌سینك اصللری نجیب اولدیغی کبی، صلابت وتربیه‌لری

(١) کنچیلك

دخی عموم عربستان عندنده پك بیوك اعتبارلری وار ایدی. قریشیلر عربلرك ایچنده لسانلرینك فصاحتیله دخی مشهردرلر. بونك ایچون جزیرةالعرب ایچنده ظهور ایدن شعرا وادبا اثرلرینی قریشك جهالتده سویلدیکی لسان اوزره تنظیم ایدرلر ایدی.

زمان جهالتده بیله عربلرك بیت‌الله حرمت ورعایتاری وار ایدی وسنه‌دن سنه‌یه کعبه‌یی زیارت ایچون کلیرلر ایدی. بووجهله دخی صاحب کعبه عد اولنان قریشك نفوذ واعتبارلری وار ایدی.

جناب حقك بنی آدمك طریق سلامته عودتی خصوصنده رهبر اولمق اوزره نبوت ورسالت ایله تلطیف ایله‌مش اولدیغی ذات کریم اشبو قریش قبیله‌سنك الك نجیب عائله‌سنه منسوب ایدی.

حضرت خاتم الانبیاء (ص) - محمد المصطفی صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز قریش قبیله‌سنك رئیسی بولنان عبدالمطلبك طورونی (١) وعبداللهك اوغلی ایدی کندیسی میلاد عیسانك بیش یوز یتمشنچی سنه‌سنده ربیع‌الاولك اون ایکنچی کونی مکهٔ مکرمه‌ده پدرینك خانه‌سنده دنیایه کلمشدر.

پدری عبدالله ولادت سعادتدن اول، والده‌سی آمنه دخی ولادتدن آلتی سنه صوکره ارتحال ایتدکلرندن حضرت پیغمبر ذی‌شان افندمز بیوك پدری عبدالمطلبك حمایه‌سی تحتنده بولنور ایدی. سکز یاشنده ایکن عبدالمطلب دخی وفات ایتدیکی جهتله حضرت علینك پدری ابی طالب وصی اولمشدر.

حضرت پیغمبرك سنی دها کوچوك ایکن بیله کندیسنك فوق‌العاده برمخلوق اولدیغنی ایما ایدر برچوق احوال مشاهده اولنور ایدی

(١) بالاسی‌نك بالاسی.

وهر کس بو حالنی سویلر ایدی. فضله اوله‌رق برطاقم وقوعات دخی بونی خبر ویره‌یور ایدی. اشبو وقوعات ایچنده الڭ مشهور اولان (شق صدر) و(کفر) واقعه‌لریدر،

شق صدر وقعه‌سی افندمز دها صبی اولوب بنی سعد قبیله‌سندن اولان سوداناسنڭ یاننده ایکن واقع اولمشدر. یعنی برکون افرانلری اولان قریه چوجقلریله طیشاریده اوینار ایکن برذات کلوب حضرت پیغمبرڭ کوکسنی یارمش وبعض عملیات اجرا ایله‌مش. بونی برابر اوینایان چوجقلر کوروب خبر ویرمشلر وقوشوب(١) کلانلر کیمسه‌یی بوله‌مامشلر ایسه‌ده حضرت محمدی بایغین (٢) بولمشلردر.

کفر وقعه‌سنه کلنچه شام سفرینه کیدن ابی طالب سیاحته غایت مراقلی اولان حضرت پیغمبری برابر آلوب کیدرلر ایکن شام چوللرنده بولنان کفرنام مناستره اوغرامشلر. اوراده بولنان بحیره نام برراهب آخر زمان پیغمبرنده بولنمسی لازم کلان بعض علامتڭ حضرت محمده بولنمسندن بحثله شامه عزیمتنڭ تهلکه‌دن خالی اولمدیغنی بیان ایتمش واورادن کری چویرمشدر.

طبیعت واخلاقی دخی امثالسز اولوب دها کنج یاشنده «الامین» لقبنه نائل اولمش ایدی وبو مناسبتله قریش اغنیاسندن حضرت خدیجه‌نڭ امور اداره‌سنه مأمور ایدلمشدرکه صوکره حضرت خدیجه کندیسنه وارمشدر.

رؤیای صادقه صورتیله جبل حراده وحی نزول ایتدیکی وقت حضرت پیغمبر ذی‌شان قرق یاشنده ایدی.

رمضان شریفڭ اون بشنچی پازار ایرته‌سی کونی حضرت

(١) یکوروب، (٢) هوشسز.

جبرائیل امین جناب الله طرفندن فرمان رسالت کتیرمش و (اقرا باسم ربك . . . الی اخ) آیت کریمه‌سی نازل اولمشدر. اوصره‌ده یردن بر پونار (پیکار) (١) حاصل اولوب حضرت جبرائیل معرفتیله رسم طهارت وابدست وصوکره ایکی رکعت نماز اجرا وتعلیم اولنمش. نمازده جبرائیل امامت ایله‌مشدر.

حضرت پیغمبر ذی‌شان افندمز جبل حرادن خانه‌سنه عودتله وقعه‌یی حضرت خدیجه‌یه نقل ایدنجه حضرت خدیجه همان ایمانه کلمشدر. حضرت خدیجه‌یی متعاقباً حضرت ابو بکر الصدیق ایله حضرت علی‌المرتضی دخی ایمان ایتمشلردر. —

انتشار دین مبین— حضرت پیغمبر ذی‌شان افندمز ابتدا شعائر اسلامیه‌یی اصحاب کرام ایله برابر خفیاً اجرا ایدر ایدی. لکن بو خصوصده وانع اولان امر الهی اوزرینه خلقی علناً اسلامه یعنی طریق هدایته دعوت ایتمکه باشلامشدر.

اول امرده قریش ارکانی حضرت پیغمبرك دعوتنه قارشی معامله‌ٔ شدیده‌ده بولنمشلر. لکن حرمت ایتدکلری پوتاره رعایتسزلك کوردکلرندن غلیانه کلوب ابو طالبدن بونك منعنی طلب ایله‌مشلردر. بر مدت صوکره قریش ارکانی حضرت عمر الفاروق ایله حضرت حمزه بن عبدالمطلبك اظهار ایمان ایتماری اوزرینه امل ایمانك چوغالوب قوت بولوارندن خوف ایده‌رك اذا وجفایه باشلامشلردر.

بونك اوزرینه حضرت پیغمبر اصحاب کرامه حبشه هجرت ایچون مساعده ایتمش وبو صره‌ده ابو طالب ایله حضرت خدیجه وفات ایتدکلرندن کندیسی دخی مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایتمشدر.

---

(١) چیشمه.

بو هجرت بعثتك اون اوچنچی سنه‌سی ربیع‌الاولنده تاریخ میلادك فی١٧ تموز سنه ٦٢٢ده واقع اولمش. واشبو هجرت وقعه‌سی اهل اسلام طرفندن رأس تاریخ اتخاذ اولنمشدر.

حضرت پیغمبر مدینه اهالیسی طرفندن حسن قبول اولنمش واهالینك چوغی آز مدت اچنده ایمان ایله‌مشلردر.

قریش قبیله‌سی هجرت نبویه‌دن پك زیاده متأثر اولمشلر. چونکه اسلامك بتون جزیرة العربه نشر اولنه‌جقنده آرتق شبهه‌لری قالمامش ایدی. حال بوکه او وقت مدینه‌نك مرکز اولمسی محتمل ایدی. بونك ایچون دها اسلام چوغالمازدن اول ایش کوره‌لم دیه‌رك قریشلر مدینه اوزرینه هجوم وتجاوزه باشلامشلردر. بوندن غزوات ظهور ایتمشدرکه الك مشهور اولانلر بدر، احد، خندق وسائره‌در. بدر غزاسنده مشرکلرك رئیسی بولنان ابوجهل ایله خیلی معتبران تلف اولدیغی کبی، اسیر دوشمش اولان عباس بن عبدالمطلب ایله عقیل بن ابی طالب اسلامی قبول ایله‌مشلر. بونك اوزرینه مشرکلرك رئیسلرندن ابو لهب بن عبد المطلب متأثراً وفات ایتمشدر.

آرتق دین مبین هرطرفه طوغری انتشاره باشلامش. قریشلر دخی مقاومت ایده‌میه‌جکلرینی آکلایوب صلحه طالب اولمشلر. عقد اولنان «صلح حدیبیه» موجبنچه قریشلر نشر ایمانه مخالفت ایده‌میه‌جکلر ایدی.

هجرتك یدنجی سنه‌سنده حضرت پیغمبر اهل‌اسلام ایله مکه‌اوزرینه حرکت ایده‌رك جزئی محاصره‌دن صوکره فتح ایتمش وکعبهٔ شریفه‌یی پوتلردن تطهیر ایلمشدر. بو پوتلر اوچ یوز آلتمش قدر ایدی.

هجرتك اونچی سنه‌سنده حضرت پیغمبر یوز یکرمی دورت بیك آدم ایله حج ایله‌مش واون برنچی سنه‌سنده اصحاب کرام ایله وداعلشدکدن صوکره آخرته ارتحال ایتمشدر.

حضرت پیغمبرك قاسم، عبدالله، ابراهیم ناملرنده اوچ نفر ذکور وزینب، رقیه، ام کلثوم، فاطمه ناملرنده درت نفر اناث اولادی دنیایه کلمش ایسه‌ده حضرت فاطمه‌نك ماعداسی حضرت پیغمبردن مقدم وفات ایتدکلری کبی، ذریت دخی براقمامشلردر. حضرت فاطمه ایسه حضرت علینك زوجه‌سی اولوب حضرت حسن ایله حضرت حسینی تولید ایتمشدر.

خلفای راشدین ـ حضرت پیغمبر ذی شان افندمزك ارتحالندن صوکره اصحاب کرام اجتماع ایله امور اسلامی نه یولده اداره ایتمك لازم اولدیغی حقنده مذاکره ایتمشلر ومؤمنلرك امیری اولمق اوزره‌بر «خلیفه» انتخاب ایدلمسنه قرار ویرمشلر. انتخاب اولنان خلیفه حضرت ابوبکر الصدیق ایدی.

حضرت ابو بکر قریش قبیله‌سنك اك زنکینلرندن بولندیغی حالده ایلك اول اسلامی قبول ایتمش ومالنی فقرایه طاغتمش ایدی وحضرت پیغمبره اولان خلوص وصداقتی جهتیله «صدیق» لقبنه نائل اولمش ایدی. حضرت پیغبرك خسته‌لکی اثناسنده حضرت ابوبکر جماعته امامته مأمور ایدلمش‌ایدی. بودخی کندیسنك خلیفه انتخاب ایدلمسی ایچون اشارت مخصوصه مقامنده طوتلمشدر.

ابوبکر زماننده جزیرة العربده طلیحه ومسیلمة‌الکذاب نامنده نبوت دعواجیلری ظهور ایده‌رك بیوجك غائله چیقارمشلر ایسه‌ده خالد

بن وليدك قومانده‌سی تحتنده اوله‌رق كوندريلان عساكر اسلام معرفتيله پريشان ايدلمشدر. بوندن صوكره خالد عراق اوزرينه كوندريلوب اوراده دخی بر طاقم مظفريتلره نائل اولمشدر. لكن بوصره‌ده شام اوزرينه كوندريلان ديگر بر مجاهدين فرقه‌سی شرق قيصری هراكليئوسك اردولری طرفندن تضييق اولنديغندن خالد بن وليد عراقدن قوشوب شامده بولنان ابی عبيده‌نك امدادينه يتشمش واوراده قيصرك اردولرينی پريشان ايله‌مشدر. نتيجه‌سی اوله‌رق شام شريف محاصره ايدلمشدر.

بوصره‌ده حضرت ابوبكر الصديق وفات ايتمشدر (١٣). حضرت ابوبكر الصديق افندمزك وفاتی اوزرينه حضرت عمر الفاروق افندمز (١٣-٢٣) خليفه انتخاب اولنمشدر.

حضرت عمر زماننده ممالك اسلاميه بر دولت معظمه اولمشدر. ابی عبيده آز مدت ايچنده سوريه قطعه‌سنك فتحنی اكمال ايتمش وايكی اوچ كره بيوك اردو ايله كلمش اولان قيصر هراكليئوسی پريشان ايدوب غائب ايتديكی ولايتلری اعاده خصوصنده انی مأيوس براقمشدر.

عمر وبن العاص ابی عبيده طرفندن فلسطين اوزرينه كوندريلوب آز مدت ايچنده اوطرف دخی قدس شريف ايله برابر فتح اولنمشدر.

قدسك فتحی كونی حضرت عمر افندمز اردوده حاضر بولنوب رسماً شهره كيرديكی وقت اهالی‌يی تلطيف ايتمش ودارهٔ اسلاميه تحتنده كمال حضور وراحتله يشايوب مالرينی وجانلرينی وعرضلرينی محافظه ايده‌چكلرينی وكنديلرندن زياده ويركی ورسم آلنميه‌چغينی بيلديرمشدر. ذاتاً اهل اسلام هر فتح ايتدكلری ممالكك اهاليسنی حمايهٔ پدرانه تحتنه آلوب هر نوع تعرضدن محافظه ايدرلر ايدی.

اكثريا خرستيان بولنان اهالى دخى بونك ايچون عدالت اسلاميه واحكام شرعيه‌يه مفتون اولوب همان اسلاميتى قبول ايدرلر ايدى.

عمر وبن العاص ارض فلسطيندن مصره كيدوب آز مدت ايچنده مصر ممالكنى دخى فتح ايله‌مشدر. شامده بولنان ابى عبيده دخى آرتق قيصرك قورقوسى قالماينچه عراق اوزرينه كيدوب ابتدا عراق عربى فتح ايتمش وصوكره عراق عجمى-يعنى ايران اوزرينه هجوم ايتمش. ابى عبيده محاربه‌نك برنده شهيد اولديغى جهتله يرينه سعد بن ابى وقاص كچه‌رك ينه غزايه دوام اولنمش وهمان بتون ايران استيلا ايدلمشدر.

ايران جسيم بر قطعه ايدى ومحافظه‌سى مشكل ايدى. حالبوكه اوراده دخى طورلميوب دها ايلرى‌يه كيدلمك مقرر ايدى. بناء عليه حضرت عمر ايران ايچون اس حركت اولمق اوزره بصره وكوفه شهرلرينى بنا ايتديرمشدر.

حضرت عمر الفاروق افندمزك شهادتى (؟) اوزرينه حضرت عثمان افندمز (٢٣-٢٥) خليفه انتخاب اولنمشدر.

حضرت عثمانك خلافتى اثناسنده بر طاقم داخلى قاريشقلقلر ظهور ايتمشدر كه نتيجه‌سى اوله‌رق امتده تفرقه ظهور ايتمش وبر خيلى مدت هيئت اسلاميه‌نك اتحادينه خلل ويرمشدر.

قريش قبيله‌سى ظهور اسلام اثناسنده ايكى بيوك فرقه‌يه آيرلمش ايدى. بونلرك برى بنى هاشم فرقه‌سى ايدى كه عبد المطلب وپيغمبر ذى شان افندمز بو فرقه‌دن ايديلر، ديگرى بنى‌اميه فرقه‌سى ايدى. قريش ايچنده رياست هاشميلرده اولديغى حالده افندمزك

مذهب جدید اولان دین‌اسلامی ترویج بیورمسی اوزرینه هاشمیلره کوچنمش اولان قریشیلر ریاستی بنی امیه افرادندن ابو سفیانه ویرمشلر ایدی،

صوکره بنی امیه دخی داخل اولمق شرطیله عموم قریشیلر دین مبینی قبول ایتدکاری وقتلرده بیله عداوت غایب اولمامش ایدی. ایشته بونك ایچون ایدی‌که بنی امیه ارکانندن اولان حضرت عثمانك خلیفه انتخاب ایدلمسی‌اوزرینه هاشمیلردن برکروه شکایته باشلادقلری کبی، بنی امیه کروهی دخی‌بعض شیمار قلقلرده(١) بولونوب شکایاتك آرتمسنه سبب اولمشلردر. برده اقرباسندن بولدیغی ایچون حضرت عثمان طرفندن کاتب خصوصی تعیین اولنان حیله‌کار مروان بن الحکمك ملعنتلری اوزرینه احوال دها فنالشمشدر.

ازجمله مروانك التماس اوزرینه صلی الله‌علیه‌وسلم افندمز طرفندن نفی ایدلمش اولان پدری حکم مدینه‌یه کتیرلدیکی کبی، مروان واسطه سیله تعین اولنان والیلر دخی انواع تجاوزاتده بولنورلر ایدی. بونك ایچون مصر وکوفه وبصره اهالیسی‌مدینه‌یه کلوب «یاخلافتی ترك ایت، یاخود مروانی بزه تسلیم ایت» دیه‌رك حضرت عثمانی تضییق ایتمشلر وصوکره خانه‌سنی باصوب شهید ایله‌مشلردر.

اشبو وقعهٔ مؤلمه ایسه ایکی فرقه بیننده اولان عداوتی بسبتون تشدید ایده‌رك بیوك غائله‌یی موجب اولمشدر.

حضرت علی ـ حضرت عثمانك شهادتی اوزرینه حضرت علی المرتضی افندمز (٣٥-٤١) خلیفه انتخاب اولنمش ایسه‌ده بعضلری خلافتی تصدیق ایتمه‌مشلر، بعضلری حضرت عثمانك قاتلنی ایسترز

١) آزغونلق.

بهانه‌سیله مخالفلره قاریشه‌رق حربه قیام ایتمشلر. حتی حضرت عایشهٔ صدیقه، حضرت طلحه، حضرت زبیر دخی بونلرك ایچنده ایدی. واقع اولان «جمل» محاربه‌سنده حضرت علی غالب اولمش وطلحه ایله زبیر حضراتی شهید اولمشلر ایسه‌ده فتنه‌نك آرقه‌سی کسلمه‌مش چونکه بنی امیه کروهنك رئیسی بولنان شام والیسی معاویه بن ابو سفیان قیام ایده‌رك کندیسنه خیلی طرفدار پیدا ایتمش وخیلی مملکتلر ضبط ایله‌مشدر.

حضرت علی ایله معاویه بیننده ظهور ایدن محاربه چوق زمان امتداد ایتمش، لکن برنیتجه چیقمامشدر. نهایت ایکی حکم واسطه‌سیله دعوایی فصل ایتدیرمکه قرار ویردکلری حالده عمروبن العاصك دسیسه‌سی (؟) اوزرینه بونك دخی نتیجهٔ حسنه‌سی کورلمه‌مشدر،

بونك ایچون ممالکك برجهتی حضرت علینك، دیگر جهتی دخی معاویه‌نك تحت اداره‌سنده قالمشدر.

حضرت علینك شهادتندن صوکره مخدومی حضرت حسن افندمز خلافتی معاویه‌یه ترك ایدنجه بر مدت ممالك اسلامیه برلشمش ایسه‌ده معاویه‌نك اوغلی یزیدك «فاجعهٔ کربلا» (؟) کبی عظیم جنایتلر میدانه کتیرمسی اوزرینه ینه امتك بر قسمی آیرلوب حضرت عبدالله بن زبیری خلیفه طانیمشلردر. عبدالله بن زبیر خلفای راشدینك الك صوکره‌کی‌سیدر.

امویلر دوری-(٤١-١٢٨)-معاویه بن ابی سفیان حضرت عمر افندمز زماننده شام والیسی تعین اولنوب یکرمی سنه قدر والیلکده بولنمش وکرك فتوحات. کرك حسن اداره ایله هر کسك

توجهنی قزانمش ایدی. معاویه ابو سفیانك اوغلی ووحی کاتبی(؟) اولدیغندن طولایی بك بیوك اعتبار قزاندیغی کبی، درایت وفطانتی جهتیله هر فرصتدن استفاده ایدر ایدی. بونك ایچون حضرت عثمانك شهادتی اوزرینه مشار الیهك قاننی طلب ایتمك بهانه‌سیله حضرت علی علیهنه قیام ایتمکدن چکنمه‌مشدر.

معاویه یکرمی سنه قدر دها شامه حکمدار صفتیله وخلیفه عنوانیله قالمش اولدیغندن زماننده شام قطعه‌سی دنیانك اك معمور ممالکی کسلمشدر.

معاویه‌نك اوغلی یزید کربلا موقعنده حضرت حسین افندمزی غدارانه(١) شهید ایتدیردکی ایچون خلقك معاویه حقنده‌غی توجهندن محروم قالمش ایسه‌ده حکومتی محافظه ایده بیلمشدر. یزیدله اوغلی ایکنچی معاویه‌دن صوکره مروان بن حکم وآندن صوکره مروانك اوغلی عبدالملك ریاسته کچمشلردر.

عبدالملك دورینه کلنجه‌یه قدر داخلی فتنه‌دن طولایی اهل اسلام خارجه باقه‌جق وقت بوله‌مامشلر. لکن عبدالملك دورنده سر عسکری بولنان مشهور حجاج ظالم انواع غدرلر ایله مخالفین فرقه‌سنی محو ایتمش وخلفای راشدینك آخری بولنان حضرت عبدالله بن زبیری شهید ایله‌مش اولدیغندن داخله‌کی قاریشقلقلرك اوکی آلنمش وهر طرفدن خارجه تجاوز اولنمشدر.

موسی بن نصیر وطارق بن زیادك تحت قومانده‌لرنده بولنان براردو شمالی آفریقه‌یی فتح ایتدکدن صوکره سبته بوغازندن آوروپا قطعه‌سنه کچه‌رك اسپانیه یعنی اندلس قطعه‌سنی فتح ایتدکلری کبی، اردونك بری وسطی آسیه‌ده جیحون نهرینی کچمش، دیکری دخی استانبولی محاصره ایله‌مش ایدی.

---

١) آلداب،

بو فتوحات عبدالملك اوغللری ولید وسلیمان دورلرنده دوام ایتمش ایسه‌ده سلیماندن صوکره کلان امویه ملوکی صفا وسلطنته مستغرق اولوب دولت امورینه باقمدقلرندن دولت انحطاطه یوز طوتمشدر.

ذاتا امت محمدیه امویلرك اولاد رسوله قارشی ارتکاب ایتدکلری غدردن طولایی کندیلرندن متنفر اولوب هیچ بر وقت ایصینه‌مامش(١) اولدیغندن ذکر اولندیغی وجهله قوتلرینه خلل کلنجه همان ممالکك هر طرفنده اطاعتسزلکلری مشاهده اولنمغه باشلامشدر.

اهالی خلافتك اولاد رسوله مشروط اولدغی ادعاسنده ایدیسه‌ده اولاد رسولدان دعوای خلافتله اورته‌یه چیقوب امویه‌لرك الندن حکومتی آله‌جق کیمسه ظهور ایتمدکندن بنی هاشم فرقه‌سندن حضرت رسول اکرمك عمیسی حضرت عباسك کوچوك طورونلری خروج ایله‌پك چوق قان دوکدکدن صوکره خلافتی وسلطنتی امویلرك الندن آلمشلر. امویلردن اون دورت حکمدار ظهور ایتمش وسلطنتلری سکسان یدی سنه امتداد ایتمشدر. ملوك امویه ایچنده سکز نجیلری بولنان عمر بن عبدالعزیزدن باشقه خلقك توجهنی قزانمش اولان کیمسه‌یوق ایدی.

عباسیلر دوری - (١٢٨-٦٣٦) - ملت اسلامیه ایچنده ظهور ایدن فتنه وفساد امویه کروهنك ادارهٔ اموره کلمسیله باشلایوب قانون الهی اولان شریعت مطهره‌نك احکامنه غیر موافق پك چوق حرکاته میدان آچلمش واو وقتدن بری فسادك اوکی بر درلو آلنه مدیغی کبی، امویلر دخی ریاستده باقی قالدقلرندن امتده غریب بر اعتقاد حاصل اولمش ایدی. بو اعتقاد ایسه امویه خاندانندك اوغورسزلغنه(٢) اولان اعتقادی ایدی.

١) تحمل ایته آلماو، ٢) خیرسزلك.

بونك ايچون ابا مسلم خراسانى كبى بعض كبارلرك تشويق ودلالتيله اولاد عباسدن ابو العباس خلافت دعواسيله اورته‌يه چيقوب امويه‌لرك آخرى بولنان مروان «حمار» دن حكومتى ضبط ايتديكى وقت هر كس فتنه وفساد دورى قپانوب حضرت عمر دورى كبى بردور آسايش وسعادت احداث اولنديغى اعتقادنه بولنمش ايدى.

لكن ابو العباس—«السفاح» لقبندن قورتيله‌ميه‌جق قدر قان دوكمش، رسماً عفو ايتدكدن صوكره سوزنده طورمايوب اهانة سكسان طقسان قدر امويه خاندانى افرادينى قتل ايتديرمش، امويه ناميله معروف اولديغى ايچون شامه‌كى جامع اميه‌يى آخور (١) اتخاذ ايتديرمشدر. بو يولده سلطنته باشلامش اولان عباسيلر ابامسلمى بلاسبب قتل ايتمك وحضرت امام اعظمى تحقير ايتمك كبى چركين حركاتده دوام ايتمش اولدقلرندن شاشيرمش اولان امت محمديه آنلردن دخى يوزينى چويرمشدر. بونك ايچون خلافت عباسيه دورى دخى فساد ايچنده كچمشدر.

يالكز ايلك عباسيلرك وباخصوص ايكنجيسى بولنان ابو جعفر المنصور (١٣٢—١٥٤) ايله بشنجيسى بولنان هارون الرشيدك (١٦٥—١٨٧) زمان خلافتلرى اولدقجه پارلاق ايدى.

امت ايچنده بر طاقم فرقه‌لر ظهور ايتمش ايدى. بو فرقه‌لر ايله منازعه‌لر يواش يواش عسكره دخى سرايت ايتمكه باشلاديغندن هارون الرشيد اوغلى (معتصم) بويله عسكره كوه‌نلمز (٢) فكريله اللى بيك قدر ترك اسير آلوب آنلردن خاصه عسكرى ناميله برار دو تشكيل ايتمشدر.

---

١) آط آبزارى، ٢) اشانلماز.

پاره ایله آلنان عسکر هیچ بر وقتده مملکت اولادندن متشکل عسکره بکزه‌مدکلرندن خدمتلری یرینه مضرتلری اولمشدر. ازجمله ادارهٔ خلافت از زمان ایچنده بونلرك قوماندانلری النده قالمشدر. بو قوماندانلر (امیر الامرا) یاد اولنورلر ایدی.

بعضاً والیلر امیرالامرالرك حکومتلرینی طانمییوب عصیان ایدرلر وخلیفه طرفنی التزام ادعاسیله اورته‌لغی اختلاله بوغارلر ایدی. لکن بوندن دخی فنالقدن باشقه بر شی حاصل اولماز ایدی. چونکه آز چوق موفق اولوب بر ولایتی ضبط ایتدیکی حالده خلیفه طرفدارلغی طاسه‌سنده بولنان ذات خلیفه‌یی اونودوب مستقل امیر صفتیله ضبط ایتدیکی ممالکی اداره ایله مشغول اولور ایدی.

بو صره‌ده بیوك ترکستانده بولنان ترکار ممالك اسلامیه‌نك بو اختلالنی فرصت صایوب حدودی تجاوز ایله بر طاقم امارتلر تاسیس ایتمکه باشلامشدر.

بو وجهله ممالك اسلامیه ایچنده متعدد حکومتلر ظهور ایده‌رك اتحاددن اثر قالمامش وحکومت اقتداردن محروم قالمشدر. بودور تواریخده «طوائف ملوك» دوری نامیله معروفدر.

بونك ایچون جنکیز خانك تاتارلری ممالك اسلامیه‌یه تجاوز ایتدکلری وقت اصلا مقاومت اولنه‌میوب قوجه دولت اسلامیه بر صدمه‌ده ییقلمشدر.

عباسیه دورینك بر ایی‌جهتی وارسه اوده علوم وفنونك فوق‌العاده ترقیسی ماده‌سیدر. عباسیلر علما وحکمایی حمایه ایدرلر ومکتبلر ایله مدرسه‌لر تأسیس ایدرلر ایدی. بو سایه‌ده معارف دنیایه انتشار ایده‌رك بو کونکی مدنیتك برکون اول میدانه کلمسنه یاردم اولنمشدر.

عباسیلرك تأسیس وتزیین ایتمش اولدقلری بغداد شهری مدنیت خصوصنده دنیانك پای تختی مقامنه ایدی وبر میلیوندن زیاده نفوسی واون بیکدن زیاده مکتبی حاوی ایدی.

اولاد جنکیزدن (هلاکو) خان بغداده کلوب خلیفه مستعصم باللهی اولاد وعیالیله قتل وبغدادی تخریب ایتدیکی وقت خاندان عباسیه دن یالکز بر ذات قورتیلوب مصره التجا ایتمش ومصرده حکومت ایدن ترك کوله‌لری انی واولادینی خلیفه طانمیشلردر. لکن بونلرك قوری ناملرندن باشقه اهمیتلری یوق ایدی.

پادشاه عثمانی یاوز سلطان سلیم حضرتلری مصری فتح ایتدیکی وایك صوك خلیفهٔ عباس طرفندن خلافتك مشار الیه حضرتلرینه قطعاً ترك اولندیغی وقتدن اعتباراً خلافت اسلامیه خاندان جلیل العنوان عثمانییه انتقال ایله‌مشدر.

طوائف ملوك ـ عباسیه دورینك آخرنده ممالك اسلامیه ایچنه ظهور ایدن حکومتلرك میاننده ایك مشهور اولانلر شونلردر:

اندلسده یعنی اسپانیه‌ده: اسپانیه دولت امویه‌سی،

مغربده (جزایر فاس، تونس بنی اغلب دولتی،

مصرده وطرابلسده: ابتدا فاطمیه دولتی، صوکره کوله‌لر حکومتی،

ترکستانده ـ بنو سامان حکومتی،

خراسانده ـ بنی طاهر، بنی لیث حکومتلری،

افغانستانده ـ سبکتکین دولتی،

عراقین ایله آناطولیده ـ آل بومه، آل سلچوق، آل چینگیز دولتلری واك صوکره تیمورلنك دولتی،

بونلرك ايچنده دخى آيروچه ذكره شايان اولانلر شونلردر:

اندلسده‌گى امويه‌دولتىـ عباسيلرك ظهورى اثناسنده خاندان امويه افرادينى قتل عام ايتدكلرى وقت يالكز آنلردن برينى ـ يعنى عبدالرحمن بن هشام بن عبدالملكى طوته‌مامشلر ايدى، اشبو عبدالرحمن صحراى كبيرده اختفا ايده‌رك امويارك عليهنده اولان شدت وعداوت كوشه‌نيچه(١)يه قدر قالمشدر.

يوقاريده ذكر اولنديغى اوزره چوق شيلر مامول ايتمكله بولنان امت عباسيلرك ايلك حركاتنى بكنمديگندن دوكيلان بونچه‌قانك بيهوده ييره دوكلديگى فكرينه ذاهب اولمش واموييلره آچيانلر اكسيك اولمامشدر. باخصوص امويلر معرفتيله فتح اولنمش اولان اندلسك اهاليسى عبدالرحمنك صاغ اولديغنى خبر آلنچه همان آنى اندلسه دعوتله بيعت ايتشملردر،

بووجهله تشكل ايدن اندلس دولت امويه‌سى ايكى يوز يتمش بيش سنه قدر بقا بولمش واون آلتى حكمدار سلطنت سورمشدر.

سكزنچيلرى بولنان عبدالرحمن ثالث زمانك الك مشهور حكمدارى ايدى. بوعبدالرحمن امير المؤمنين ياد اولنديغندن اندلس دولتى بوندن صوكره خلافت عنوانى آلمشدر.

امويلر زماننده اندلس دنيانك الك معمور ومدنى بر كوشه‌سى ايدى. اندلسك مكتبلرى علماسى آوروپايه علوم وفنون نشر ايتمشلر وبووجهله بيوك خدمتلر ايله‌مشلردر. لكن متعصب آوروپا بوعصره كلنچه‌يه قدر بونك قدرينى بيلمه‌مشدر.

---

١) ضعيفله‌نگانچه.

نهایت اندلسه دخی فساد داخل اولوب امویه دولتی منقرض اولنچه اوراده دخی طوائف ملوك ظهور ایتمش. لکن طوائف ملوك ایله برابر شمال طرفنه آوروپا اهل صلیبی سایه‌سنه قاستیلیه، آراغونیه ناوار ناملریله بر قاچ خرستیان حکومتی ظهور ایتمش ایدی. بربریله حربه توتشمش اولان طوائف ملوك بونلری مداخله‌یه دعوت ایتمکه باشلادقلرندن بونلر دخی یواش یواش توسیع حدود ایده‌رك اك صوكره بتون اندلسی ضبط ایتمشلردر.

بو صرده اسپانیوللرك عربلر حقنده اظهار ایتدکلری وحشتلر ایسه تاریخده پك نادر کورلمش وحشتلردندر.

امویلر زماننده قرطبه واشبیلیه شهرلری بر میلیون نفوسی حاوی ایدی.

آل بویه ـ ایرانك دیلم قطعه‌سنده ـ یعنی بحر خزر ساحلنده ساکن بویه‌نام براوطون حمالنك اوچ اوغلی اولوب اوچیده کوکلی صفتیله عسکره داخل اولمشلر وممالكك قاریشقلغی اثناسنده چابوق ترقی ایده‌رك ابتدا بر والی وصوکره بر حکمدار کسلمشلردر.

بونلردن «عمادالدوله» علی ایرانك جنوب طرفنده. دیکری «رکن‌الدوله» حسن ایرانك شمال طرفنه بر حکومت تشکیل ایتدکلری اثناده «معزالدوله» احمد بغدادی فتح ایده‌رك خلیفه مستکفی باللهی عزل ایتمش ومطیع لامرالاللهی خلیفه، کندیسنی دخی امیرالامرا اعلان ایتمشدر.

ایشته بو وجهله حمال بویه‌نك اوغللری ممالك اسلامیه‌یی تحت اداره‌یه آلمشلردر.

بونلردن اون یدی حکمدار ظهور ایتمش ویوز یکرمی سنه قدر حکومت سورمشلردر. بونلرك النده حکومتی آلان اولاد سلجوقدن طغرل بکدر.

آل سلجوق-ترکستاندن گروه گروه تجاوز ایدن بونجه ترك طوائفی ایچنده سلجوق بن یقاق نام بر ذاتك تحت قوماندەسنده اولەرق کلان فرقەدن باشقه حسن نیتله کلان کورلمەمشدر.

سلجوق ترکلری (که عثمانلیلرك اجدادلری دخی بونلرك ایچنده ایدی) شرف اسلام ایله مشرف اولوب ممالك اسلامیه داخلنده راحت اوتورمق فکریله آلدقلری رخصت اوزرینه حدودی کچمشلر ایدی بونلر غلبەلك اولوب ایستدکلرینی زور ایله آلمغه مقتدر اوقدقلری حالده کمال صداقتله حرکت ایتملری جملەنك نظر دقتنی ومحبتنی جلب ایتمشدر. سلجوقیلر کندیلری تجاوز ایتمدکدن باشقه آرقەلرندن تجاوز ایدن ترکلردن بر مدت ممالك اسلامیەیی بیله وقایه ایتمشلردر. لکن داخلنده بر مدت ممالك اوتوردقدن صوکره اورتەلغی استیعاب ایتمش اولان فساد بونلره دخی سرایت ایتمشدر.

سلجوقك طورونلرندن طغرل بك (٤٢٦-٤٣١) حکومت دعواسیله قیام ایدوب ابتداغزنه ویلره غلبه ایتمش وصوکره غربه طوغری یورمشدر، طغرل بك بتون ایران وعراق قطعەلرینی فتح ایتدکدن صوکره بغداده کلوب آل بویه النده امیر الامرالق مسندنی دخی ضبط ایتمشدر.

سلجوقیلر یواش یواش اوچ دولته منقسم اولمشلر: الك بیوکی ایران دولت سلجوقیەسی ایدیکه امیر الامرالق مسندی بونلره عائد

ایدی. ایکنچیسی کرمان دولت سلجوقیه‌سی، اوچنچیسی دخی روم دولت سلجوقیه‌سیدر. سلجوقیه سلطانلرینك ایچنده اك مشهور اولانلر الپ آرسلان (٤٣٢-٤٠١)، ملکشاه (٤٠١-٤٧١)، قلچ آرسلان(٤٧١-٤٩٠) درلر. ایران دولت سلجوقیه‌سی اون دورت نفر حکمدار کورمش ویوز ایللی سنه بقا بولمشدر. کرمانده اون بر نفر حکمدار کلمش، ودولت ایکی یوز اوتوز بیش سنه بقا بولمشدر.

روم دولت سلجوقیه‌سنك انقراضی اوزرینه آناطولیده اون بر قدر مستقل امارت ظهور ایتمشدرکه کچوجك عثمانلی امارتی بونلرك ایچنده ایدی.

جنگیز دولتی - جنگیز دولتی چین قطعه‌سینك شمالنده بولنان بیوك صحرالرده گزان تاتار ومغول طائفه‌لری ایچنده ظهور ایدن جنگیزخان یاخود تیمورچین طرفندن تأسیس اولنمش بردولتدر.

جنگیزك پدری ذاتاً بیوك برسرگرده ایدی. جنگیز ایکی آوجی قان ایله طولی بولندیغی حالده دنیایه کلمش اولدیغندن بونك دنیایی ضبط ایده‌جکنه حکم ایدلمش وبو سببدن کوچوکلکنده تربیه‌سنه زیاده‌سیله دقت اولنمشدر. پدرینك وفاتی اوزرینه جنگیز خان حکومتی اله آلنجه (٥٨١) همان توسیعنه قیام ایله شرقاً بحر محیط کبیره، غرباً اوروپا قطعه‌سنه، جنوباً چین ایله ترکستانه قدر توسیع ایتمشدر. وقت‌مز بورده آسیه قطعه‌سی اوچ بیوك دولتك النده ایدی. بونلر دخی چین، اسلام وتاتار دولتلریدر.

جنگیز آرتق حربدن اوصانوب بو دولتلر ایله خوش کچنمك ایسته‌مش وآنلر ایله بر طاقم معاهده‌لر عقد ایله‌مشدر.

وقت‌مز بورده خلافت عباسیه انقراض حالنده اولوب ممالك طوائف ملوكه قالمش ایدی تاتارستانه بتیشك اولان ترکستان قطعه‌سی دخی او وقت خوارزم شاهی «قطب‌الدین» محمدك النده ایدی. جنگیز خان اشبو سلطان محمد ایله عقد معاهده ایتمش ایدی.

لکن بر طرفدن سلطان محمدك وزیرلرندن بری تاتار تجارلرینك مالنی غصب ایدمرك معاهده‌نك احکامنی بوزدیغی کبی، سلطان محمد کوجنمش اولان خلیفه (الناصر لدین الله) دخی جنگیز خانی سلطان محمد اوزرینه دعوت ایله‌مشدر. بونلرنك نتیجه‌سی اوله‌رق غربی آسیه‌یه تاتارلرك بر تجاوزی واقع اولمشدرکه شدت ووحشتی شمدی‌یه قدر واقع اولان تجاوزلری اونوتدیرمشدر.

جنگیز اردولری ترکستانی ضبط ایدکدن صوکره شهرلری وقصبه‌لری یاقمشلر وانسانلری کسمشلردر. بر ایکی آی ظرفنده دنیانك الك معمور کوشه‌سی بولنان وسطی آسیه یانغین خرابه‌سنه دونمشدر.

جنگیز خان بونکله قناعت ایدوب کری دونمش ایسه‌ده اوغللری محاربه‌یه دوام ایدرك همان دنیایی دهشت ایچنده براقمشلردر.

بیوك اوغلی جوجی‌خان شمدیکی روسیه قطعه‌سنی ضبط ایله‌رك «آلتون اردو» یاخود «قپچاق دولتی» نامیله معروف اولان دولتی تأسیس ایله‌مش، اوغللرینك بری چینی ضبط ایتمش، دیکری وسطی آسیه‌ده بر دولت تأسیس ایدمرك مذکور دولته کندی نامی اولان «چغتای» نامنی ویرمشدر.

لکن ممالك اسلامیه الك زیاده طرروناری زماننده متضرر اولمشدر. بونلردن هلاکوخان جسیم اردولر ایله بغداده قدرکلوب بغدادی فتح وتخریب وخلیفه ایله برابر اهالینك چوغنی قتل

واعدام ایله‌مشدر، حتی تاتار وحشیلرندن کتابلر اولسون قورتلمامش. بونلرك برقسمی یانمش، قسم دیکری دجله‌یه آتلمشدر.

هلاکو دخی غربده «ایران دولت جنگیزیه‌سی» نامیله معروف بر دولت تشکیل ایدوب تبریز شهرنه اقامت ایتمش وشرق قیصرینه وارنجه‌یه قدر بتون ملوکی ویرکی‌یه مجبور ایتمشدر (٦٣٧).

ایران دولت جنگیزیه‌سی سکسان سنه قدر بقا بولمش ویدی حکمدار ظهور ایلمش. بونلرك اوچی پوت پرست، دردی دخی مسلماندر. ایچلرنده الك مشهور اولان سلطان محمود خان نامیله تاریخ وادبیات کتابلرنده مشهور اولان غازان خاندر.

تیمورلنكـ جنگیز دولتنك انقراضی اوزرینه شرق قطعه‌سی صاحبسز قالمش وبو سببدن اوله‌رق امثالسز قاریشقلقلر واقع اولمشدر. بوحال مشهور تیمورلنکه قدر دوام ایتمشدر.

تیمور «اورته‌لقه اجرا اولنان جنایتلر مجازات آلهیه‌یی جلب ایله‌جك راده(١)یی بولمشدر، بن دخی مجازات آلهیه‌نك واسطه‌سی‌یم» دیراك اورته‌یه چیقوب (٧٥٨) آسیه‌یی آلت اوست ایتمشدر.

تیمور وسطی آسیه ایله شرقی آوروپادن باشلاب آنا طولی ومصر قطعه‌لرینه قدر کلمش واو راده بولنان یوزلرچه کوچوك حکومتلری محو ایتمشدر. بو حرکتی اثناسنده تیمور جنگیزی اونوتدیره‌جق درجه‌ده وحشتلر اجرا ایلمشدر.

اصفهانده یتمش بیك انسان قفه‌سندن قله‌لر یاپدیرمش،

هندوستانه یوز اوتوز بیك کشی‌یی بر اشارت ایله کسدیرمش،

---

١) مرتبه.

تكبير وتهليل ايله حلب وبغداد شهرلرينى طوتشدرمشدر. تيمور بوقدر وحشتلر اجرا ايتمكله برابر ينه كنديسنه مأمور الهى سوسنى(١) ويرير ايدى.

او وقت تيموره بويننى اكميان يالكز سلطان ييلدرم بايزيد خان وار ايدى آنك ايچون برطاقم مغدورلر سلطان بايزيد نزدينه التجا ايله انى تيمور عليهنه تحريك ايتدكلرى كبى، برطاقمى دخى تيمور طرفنه كيدوب انى دولت عثمانيه اوزرينه تحريك ايدرلر ايدى. بونك نتيجه‌سى اوله‌رق بينلرنده محاربه ظهور ايتمش وانقره جوارنده واقع اولان محاربه‌ده عساكر معاونه‌نك اهانتى جهتيله سلطان بايزيدخان مغلوب واسير اولمشدر (٨٧٢).

تيمورك تشكيل ايتديكى دولت چابوق انقراض بولمش وشرق قطعه‌سى انقره وقعه‌سندن صوكره آز مدت ظرفنده كنديني طوپلامش اولان دولت عليه عثمانيه ايله يكى ظهور ايتمش اولان ايران دولت صفويه‌سى النده قالشدر.

بيشنچى فصل

غربى آوروپا دولتلرى

پاپا عنوانيله تفرد وتغلب ايدن رومه پاطريقلرى غربى رومه ممالكنى تحريب ايتدكدن صوكره اوزرينه قونمش اولان جرمانلردن كنديلرينه مطيع بر دولت تشكيل ايتمك واودولته رومه دولتى

١) يالغاندن قويلغان اسم.

سوسنی ویرمك فكریله عموم باربارلری شارلمان اداره‌سی تختنه جمع ایتمشلر ایدی. لكن شارلمانك وفاتندن صوكره واقع اولان قاریشتلقلر اثناسنده بویله برتصورك قابل اجرا اولمدیغی اكلاشلمش اولدیغندن شمدیلك امللرندن واز كچمشلر ایدی. بونك ایچون شارلمانك خلفلری «وردون معاهده‌سی» ایله دولتی قطعیا اوچ قسمه تقسیم ایتدكلری وقت پاپالر دخی سسلرینی چیقارمامشلردر.

وردون معاهده‌سی موجبنچه تشكیل ایدن اوچ دولتدن فرانسه برمدت صوكره شارلمان ذریتنك الندن قورتلوب داخلنده بولنان بكلردن برینك تحت اداره‌سنه كیرمش، آلمانیه كذا یرلی بكلرك تحت اداره‌سنه كیرمش ایسه‌ده حكمدارك هروقت دره بكلر طرفندن انتخاب اولنمسی عادتی یرلشدیكندن فرانسه‌ده اولدیغی كبی آلمانیه‌ده مستقل برسلاله تقرر ایده‌مامش وبو سببدن اوله‌رق آلمانیه منتظم بردولت شكلنی آله‌مامشدر.

ایتالیه ایسه بسبتون حكومتدن محروم قالوب اوفاق بكلكلره بولنمش واقتداردن دوشمشدر.

برنچی باب

آلمانیه قراللغی وایمپراطورلغی

(٢٨٩–٨٣١)

یكی حكومتـ آلمانیه‌ده شارلمان سلاله‌سنك حكمدار اخیری بولنان «بیك» لوئی‌نك وفاتی اوزرینه عموم آلمانیادره بكلری برلشوب

مذاكره ايتدكدن صوكره بونده بويله آلمانيه حكمدارلرينك عموم بكلر طرفندن انتخاب اولنه‌چقلرينه قرار ويرمشلر وقرارك نتيجه‌سى اوله‌رق فرانقويه دوقه‌سى (قونرادى) قرال اعلان ايله‌مشلردر. آلمانيه بكلرينك بوندن مقصدلرى گويا كندى نفوذى واقتدارلرينى آرتديرمق وقراللرى كنديلرينك منتلرى تحتنده براقمق ايدى. فى الحقيقة انتخاب اصولندن طولايى آلمانيه‌ده قوى برحكومت يرلشه‌مه‌مش وآلمانيه برخيلى عصرلر اهميتسز قالمشدر.

بووقت آلمانيه داخلنده بيوك ونفوذلى اولان‌دره بكلكلرك الك مهملرى ساقسونيه فرانقونيه، باواريه شوابيه وبوهميه‌در. قرال انتخاب اولنان برنچى قونراد مدت حكمتنچه استقلال دعواسنده بولنان ساقسونيه دوقه‌سى «آوچى» هانرى ايله اوغراشمشدر.

قونراد هانريدن كندى حكومتنى وقايه ايده بيلمش ايسه‌ده خلفلرينك بو يولده موفق اوله‌جقلرندن امين اولمديقندن دره‌بكلره كنديسندن صوكره هانرينك قرال انتخاب اولنمسنى توصيه ايتمشدر.

قرال انتخاب اولنان آوجى هانرى زمان اداره‌سنى آلمانيه حدودينه يكى كلمش اولان مجارلر ايله محاربه‌لر ايچنده كچرمش. مجارلر ابتدا غالب اولوب هانريى ويركى ويرمكه مجبور ايتمشلر واون سنه قدر ويركى آلمشلر ايسه‌ده الك صوكره واقع اولان محاربه‌ده هانريى پريشان ايدرك ويركيدن قورتلمشدر.

مقدس رومه ايمپراطورلغىـ هانرينك اوغلى وخلفى برنجى (اوتون) تاريخنده ايمپراطور «بيوك اوتون» ناميله مشهوردر.

بیوك اوتون مجارلره قطعی صورتده غلبه ایدره‌ك آلمانیه‌یی تجاوزلرندن قورتارمش، ایتالیه‌یه سفر ایدره‌ك شمالی ایتالیه‌یی فتح وروما ایمپراطورلغی تاجیله لومباردیه قراللغی تاجنی ضبط ایله‌مشدر. بو یولده اعاده اولنان رومه ایمپراطورلغنی «آلمانلرك مقدس رومه ایمپراطورلغی» نامیله معروفدر.

آلمانیه حکومتی (٤٠٢) سنه‌سنه قدر ساقسونیه سلاله‌سی النده قالمش. بو سلاله‌نك صوك حکمداری بولنان ایکنجی هانرینك ذریتسز وفاتی اوزرینه آلمانیه دره‌بکلری طوپلانوب فرانقونیه قونتی‌بولنان (قونرادی) ایمپراطور وقرال اعلان ایله‌مشلردر.

اشبو قونراد ایله اوغلی اوچنجی هانری دورلرنده آلمانیه حکومتی پك قوتلی ایدی. حتی ایمپراطورلر کندیلرینی عموم خرستیانلرك حاکمی بیلان پاپالری بیله تحت اطاعتده طوتارلر ایدی لکن بو احوالدن دلکیر اولمش اولان پاپالر اوچنجی هانرینك اوغلی دردنجی هانری زماننده انتقاملرینی آلمشلر وایمپراطورلغی تحقیر ایتمشلردر.

ایمپراطورلق و پاپالقـ کندیلرینی حضرت عیسی علیه‌السلامك «لایخطی وکیللری» یاد ایدن پاپالر غربی رومه ایمپراطورلغی انقراض بولدیغی وقت کندیلرینی عموم غرب خرستیانلرینك شریکسز رئیسلری کورمشلر. پاپالر بتون غیرتلرینی صرف ایدره‌ك بو ریاستی غائب ایتمك استه‌مشلر وحتی بر حیلی مدت حکمدارلری بیله تحت اطاعتده طوتمشلردر.

لکن مرور زمان ایله رؤسای روحانیه ذوق وصفایه طالوب

اخلاق و اعتبارلرینی بوزدیقلری ومقصد اصلیلرینی اونوتدقلری کبی پاپایی انتخاب ایتمك حقنه مالك اولان رومه شهری اهالیسی دخی اوحقی آلمانیه ایمپراطوری بیوك اوتویه ترك ایتمش اولدقلرندن ایمپراطورلر پاپالری عزل ونصب ایتمك درجه‌سنده اقتدار صاحبی اولمشلر ایدی.

حکمدارلرده بو اقتداری کوران رؤسای روحانیه پاپالرك موافقتلرینی آلمقسزین ایمپراطورلردن هرنوع مسندلر آلمغه باشلایوب پاپادن زیاده ایمپراطوره اطاعت کوستردکلرندن تلاشه دوشمش اولان پاپالر بو احواله نهایت ویرمك ایچون مناسب بر فرصته منتظر اولمشلردر. بوفرصت دردنجی هانرینك صباوتی اثناسنده بولمشدر.

پاپانك امریله قولینه میترو پولیدی بولنان (هانون) هانری‌یی ووصی صفتیله حکومتی اداره ایتمکده بولنان والده‌سنی رەن نهری کنارنده بولنان سراینه دعوت ایدەرك نهرده کزدیرمك بهانسیله هانری‌یی قاچروب قلعه‌لرك برنده حبس ایتمش وهانری نامنه اولەرق ممالکی اداره ایتمکه باشلامشدر. بو صره‌ده پاپا اولمش اولان مشهور یدنجی غره غوار، یاخود (هیلد برانه) دخی هیئت روحانیه‌یی اساساً اصلاح ایتمکه قیام ایتمشدر.

هیلدبرانده بر دولکرك(١) اوغلی اولدیغی حالده مناستره چکیلوب تحصیل علم ایتمش ومعلوماتی سایه‌سنده پاپا طوقزنجی لئونك نظر دقتنی جلب ایدەرك رومه‌ده بیوك بر مأموریت قزانمشدر. هیلدبراند غایت متین وعنود بر آدم اولوب هیچ کمسه‌یه میدان ویرمز ایدی. مستشار صفتیله پاپالغك اومورینی درعهده ایتدیکی وقت پاپالری دخی نفوذی تحتنده طوتار ایدی.

١) بالطاچی‌نك

شمدی‌یه قدر پاپالر رومه اهالیسی طرفندن انتخاب اولنورلر ایدی. هیلدبراند جاهل اهالینك پاپالق کبی بیوك برمسنده مناسب برذات انتخاب ایتمك ایچون اقتدارلری کافی اولمدیغی ادعاسیله الك بیوك رؤسای روحانیه‌دن مرکب برمجلس تشکیل ایدرك پاپا انتخابی امتیازینی مذکور مجلسه ویرمشدر.

رؤسای روحانیه بروقتدن بری ثروت سفاهته میل ایتمشلر ایدی. یدنجی غره غوار بومیلك چولوق چوجوق صاحبی اولملرینك نتیجه‌سی اولدیغندن وذاتاً مأموریت روحانیه پك مهم وآغیر اولوب چولوق چوجوق عائله‌سی او مأموریتك حسن ایفاسنه مانع بولندیغندن بحثله رؤسای روحانیه ایچون تأهلی منع ایتمشدر. تأهل ممنوعیتی انجیل شریفه مستند اولمدیغندن پاپازلر شکایت ایتمکه باشلامشلر ایسه‌ده عنود هیندبراند ایله باشه چیقه‌مامشلردر.

رؤسای روحانیه قرالرندن «لن» (؟) طریقیله بکلکلر آلهرق قرالره بنده اولمغه باشلامشلر ایدی. پاپا ایسه رؤیسا روحانیه ایچون پاپادن باشقه برکیمسه‌یی آمر طانیمق جائز دگلدر دیه‌رك بونی دخی منع ایتمشدر.

ایمپراطور دردنجی هانری بلوغه ایروب حریتنی اعاده ایتدیکی وقت پاپالرك اشبو حرکاتنی تصدیق ایتمیوب ینه پاپازلره لن اصولی اوزره بکلکلر ویرمکه وپاپازلردن صداقت یمینی طلب ایتمکه دوام ایدنجه پاپا غره غوار دخی هانرینك علیهنه قیام ایله آنی آفوروز (؟) ایتمشدر.

ایمپراطور هانری بونك اوزرینه آلمانیه بکلرینی پاپانك علیهنه محاربه‌یه دعوت ایتمش ایسه‌ده آلمانیه بکلری آفوروزلی اولان حکمداره اطاعت ایتمك جائز اولمدیغنی وهانری برسنه ظرفنده

بو آفوروزدن كنديني قورتارمديغی حالده ديكر بر ايمپيراطور انتخاب ايده‌جكلرينی بيان ايله‌مشلردر.

بو وجهله دره بكلر طرفندن ترك اولنمش اولان هانری يالكز اوله‌رق ايتاليه‌يه كيتمش وقيش كونی توبه‌كارلره مخصوص برقيافته كروب يعنی باشی آچيق وايقلری چيپلاق اولديغی حالده اوزرينه اوزون بركوملك كيرپ پاپانك نزدينه كيدوب آياغنه قاپانمش وبو صورتله آفوروزدن قورتلمشدر.

بوندن صوكره هانری كنديسنی ترك ايدن دره‌بكلری بر بر تأديب ايتمش ويكيدن عسكر طوپلايوب آرتق پاپانك ايكنجی آفوروزينه باقمقسزين رومه‌يه كله‌رك پاپايی طرد ايتمش وديكرينی تعيين ايدرمشدر. لكن برمدت صوكره يكی پاپا دره‌بكلردن بشقه هانرينك اوغلنی دخی پدينك عليهنه قالديروب هانری‌يی ملغوب ايتمش وصوكره عزل ايتمشدر. هانری محبسده وفات ايتديكی كبی، آفوروزلی اولديغی ايچون وفاتندن صوكره دخی پاپالرك غرضی ايله اهالينك تعصبی بيله‌لرندن قورتيله‌مامشدر. يعنی آلتی سنه قدر دفن اولنميوب اولديغی يرده چورومشدر.

هانرينك اوغلی وخلفی بشنجی هانری دخی پاپالر ايله اوبوشامامش. اوده برقاچ كره آفوروز ايدلمش وبرقاچ دفعه پاپالری مغلوب ايتمشدر. نهايت هر ايكی طرف بو چيركين مجادله‌دن اوصانمش اولديغندن «وورمس قونقورداتی» دنيلان بر معاهده ايله باريشمشلردر.

اشبو معاهده موجبنجه ايمپيراطورلر امور روحانيه‌يه مداخله ايتمكدن واز كچمشلر، لكن ديكر طرفدن پاپالر دخی پاپازلرك بر

١) يالانغاچ.

طاقم شرائط ایله ایمپراطوردن بکلك آلمانیه مساعده ایله‌مشلردر.

اشبو محاربه‌لری تاریخده «انوستیتور محاربه‌لری» (سبب؟) نامیله مشهوردر.

هوهنشتاوفن سلاله‌سی - بشنجی هانریدن صوکره آلمانیه ایمپراطورلغنی (شوابیه) دوقه‌سی بولنان قونراد (هوهنشتاوفنه) ویرلمشدر. باواریه وساقسونیه‌بکلکلرینه مالك اولوب آلمانیه‌نك الك بیوك دره‌بکی بولغان «مغرور» (هانری) حکومت دعواسیله قونراد علیهنه قیام ایدرك بیوك برغائله چیقارمشدر.

بتون آلمانیه بکلری ایکی طرف اولمشلر ایدی. قونراد طرفدارلرینه (هیبه‌لین) هانری طرفدارلرینه دخی (کوئلف) دیرلر ایدی. بو منازعه‌لر صوکره ایتالیه‌یه دخی کچه‌رك بر قاچ یوز سنه دوام ایتمش وپك چوق قان دوکلمسنه سبب اولمش. لکن ایتالیه‌ده مذکور فرقه‌لر «حال حاضر» و«حریت» طرفدارلری رنکنی آلمشدر (؟).

هوهنشتاوفن سلاله سنك الك مشهور حکمدارلری قونرادك خلفی فره‌دریك باربا روس (٥٣٠-٥٦٨) ایله طورونی ایکنجی فره‌دریکدر. ایکیسیده حسن اداره ایله اهالینك محبتنی قزاندقلری حالده پاپالر ایله خوش کچینه‌مه‌مشلردر.

شمالی ایتالیه چوقدن بری رسماً آلمانیه ایمپراطورلغنه تابع ایدی. لکن بر طرفدن پاپالرك تشویقی، دیکر طرفدن دخی بو اثناده ظهور ایدن اهل صلیبدن طولایی شرق ایله کسب ایدیلان مناسبات تجاریه وآنك نتیجه‌سی اولان ثروت واقتدار سایه‌سنده شمالی ایتالیه‌ده بولنان وندیك، جنویز، میلان وسائر شهرلر استقلال کسب ایله‌رك

برر جمهوریت تشکیل ایتمشلر ایدی. هوهنشتاوفن سلاله‌سی بو جمهوریتلری تحت اطاعته آلمق استدکلری ایچون پاپالر ایله بوز وشمشلردر.

پاپالر مذکور سلاله‌لر ایله اوقدر اوغراشمش وآنلره قارشی اوقدر غرض باغلامشلردرکه محو اولدیغی کورنجه‌یه قدر راحت طورمامشلردر. پاپالر هوهنشتاوفنلری آلمانیه ایمپیراطورلغندن محروم برقمق ایله دخی قناعت ایتمه‌مشلردر.

هوهنشتاوفنلرك آخری بولنان کنج قونرادین والده‌سی مناسبتیله سیجلیتین حکومتنه مالك ایدی. پاپا مذکور حکومتی فرانسه قرالی «مقدس» لوئی‌نك برادری شارل دانژویه ویردیکی کبی، حقوق مشروعه‌سنی وقایه ایچون قیام ایدن قونرادین شارل طرفندن طوتیلوب جانی کبی اعدام اولندیغی وقتده دخی سس چیقارمامشدر.

هوهنشتاوفن سلاله‌سنك انقراضیله آلمانیه‌ده «فاصلهء حکومت» واقع اولنمشدر،

ایکنجی باب

فرانسه قراللغی

قایت سلاله‌سیـ فرانسه‌ده شارلمان سلاله‌سنك آخر حکمداری بولنان «تنبل» لوئی‌نك وفاتی اوزرینه قرالك اقامتکاهی بولنان پارس شهرینی حاوی اولان «فرانسه دوقه‌لغی» صاحبی اولوب خیلی وقتدن بری «مایوردوم» صفتیله حکومتی اداره ایتمکده بولنان هوك قاپت کندینی قرال اعلان ایتدیرمش (٣٦٥) وبو وجهله حکومت

قاپت سلاله‌سنه کچوب همان وقت حاضره قدر مذکور سلاله النه قالمشدر.

هوك قاپت فرانسه تختنه جلوس ایتدیکی وقت فرانسه‌نك احوالی پك فنا ایدی.

بتون ممالك دره‌بكلكلره بلونمش ایدی. بكلر ایسه استقلاله مائل اولوب باخصوص دها بر کون اول کندیلری ایله هم مرتبه بر دره‌بك بولنان هوك قاپته اطاعت ایتمکه واکا ابراز صداقت ایله‌مکه تنزل ایتمیورلر ایدی.

حتی جنوبی فرانسه هوك قاپتك قراللغنه قارشی پروتستو ایده‌رك بر خیلی مدت حکومتی طانیمامش. لکن هوك قاپتك درایتی، غایت معقول اولان مسلکی، خلقلرینك دخی آنك طوتدیغی پولیتیقه‌دن آیرلماملری کرك فرانسه‌نك انتظام بولمسنی، کرك قاپت خاندانك اعتبار واقتدار قزانملرینی موجب اولمشدر.

هوك قاپت ایچون دره بكلره کندی قراللغی تصدیق ایتدیرمك کافی دکلدی. چونکه تصدیقدن صوکره دخی حکمی آنچق فرانسه دوقه‌لغی داخلنه جاری اولوب خارجنه کچمیه‌چك ایدی. رسماً قرالی قرال طانییان دره بكلر حذاتنده برر حکمدار اولوب سکه‌یی ضرب، حربی اعلان، صلحی عقد، قوانینی تنظیم ایتمك کبی مستقل حکمدارلره مخصوص حرکتلرده بولنه بیلیرلر ایدی.

اوشبو دره بكلری حکومتك شان ونفوذینه اویماز بوکبی حرکتلردن منع ایچون قیام ایتمك حقیقت حالده دره بكلرك امتیازلرینه تجاوز ایله‌مك دیمك ایدی. بونك ایچون حکومت دخی اویوله کیتدیکی حالده برشی قزانه‌میه‌چق ایدی.

—بو حالده هوك قاپت ممالكك احوال عمومیه‌سندن زیاده فرانسه

دوقه‌لغنك احوالنی دوشنه‌رك دائما مذكور دوقه‌لغی بیوتمك ایچون چاره‌لر آرار ایدی. فرانسه دوقه‌لغی قاعدةً قراللق تاجیله برابر بیوك اوغلنه انتقال ایدر ایدی. هوك قاپت ایله خلفلری ولی عهد بولنان اوغللرینی اولندیردكلری وقت فرانسه دوقه‌لغنه قومشو اولان دره بكلردن برینك قیزینی آلیرلر وجهاز مقامنده (زمانك عادتنچه) قیز ایچون برقاچ قصبه وناحیه استرلر ایدی. بویوله آلنان ناحیه‌لر ایسه موبداً فرانسه دوقه‌لغنه الحاق اولوب بردها آیرلماز ایدی. بویوله فرانسه دوقه‌لغی كیده كیده تكمیل دره‌بكلكلری یوته‌رق شمدیكی فرانسه حدودینی بولمش وآنچق او وقت منتظم حكومت حالنه كیرمشدر. لكن بوحال بردن بره واقع اولمیوب برقاچ عصر ظرفنده واقع اوله‌بیلمشدر.

هوك قاپتك خلفلری بولنان برنچی دوبر برنچی هانری، برنچی فیلیب كورلتیلی محاربه‌لرده وتهلكه‌لی نشبثلرده بولنمیوب هوك قاپت كبی ال التندن ایش كورمكه وفرانسه دره‌بكلكنی بیوتمكه دوام ایتمشلردر. لكن برنچی فیلیبك اوغلی آلتنچی یاخود شیشمان لوئی كندینی اوقدر قوتلی كورمشدركه برقاچ دره‌بكلكی جبراً ضبط ایده‌رك عموم دره‌بكلرینی قبارتمشدر. لوئی وقع اولان محاربه‌لرده مظفر اولدقدن باشقه وفاتندن اول اوغلی ایچون جنوبی فرانسه‌یی مالك اولان آكیتانیه دوقه‌سنك قیزینی آله‌رق مذكور قطعه‌یی دخی فرانسه دوقه‌لغنه الحاق ایتدیرمشدر. شوقدركه بولوئی یدنچی لوئی نامیله جلوس ایتدیكی وقت بوقدر قطعه‌لره مالك اولان زوجه‌سنی براقدیغی كبی، ایكنچی اهل صلیب سفرینه داخل اوله‌رق دولتك اركانی اولان فرانسه كنجلرینی شام جوللرنده لزومسز یره قیره‌رق اساسا ممالكی صارصه‌مشدر.

یدنچی لوئی‌نك اوغلی فیلیب آوغوست (٥٥٨-٦٠١) فرانسه‌نك بیوك حكمدارلرندن صایيلیر. داخلی وغارجی محاربه‌لرده مظفر اوله‌رق فرانسه‌یه شان قزاندرمش، قانونلر وسائر تاسیسات ایله دولتك بناسنی تحكیم ایتمش، مكتبلر ودارلفنونلر آچه‌رق معارفه خدمت ایتمش، كوزل بنالر ایله پای تختی بولنان پارس شهرینی تزیین ایله‌مشدر.

فیلیپ بر وقتدن بری انكلتره‌قرالنه تابع اولان نورماندیه دوقه‌لغنی ضبط ایتمش اولدیغندن انكلتره‌قرالی (ژان سان‌تر) آلمانیه ایمپراطوری دردنجی اوتون ایله اتفاق ایده‌رك فرانسه اوزرینه هجوم ایتمش وبو یولده فرانسه‌یی بیوك تهلكه ایچنده براقمش ایدی. لكن فیلیپ اوغوست لیل شهری جوارنده واقع اولان عالمی حیرت ایچنده براقمشدر. بو مظفریت عالمك نظرنده فرانسه‌نك اهمیتنی آرتدرمشدر.

فیلیبك اوغلی سكزنچی لوئی شایان ذكر بر اثر براقمامشدر. آنك اوغلی طوقزنجی لوئی ایسه «مقدس» لوئی نامیله مشهوردر واهالینك ایك زیاده محبتنه مظهر اولمش بر قرالدر. حكومتنك ایلك نصفنده فرانسه ممالكی همان شمدیكی حدودینی بولمش ایكن لوئی مجنونانه صلیب محاربه‌لرینه قیام ایده‌رك كرك كندی باشنه، كرك فرانسه‌یه بیوك فلاكت كتیرمشدر.

لوئی‌نك اوغلی اوچنچی فیلیپ باباسنه امتثالا صلیب محاربه‌لرینه قیام ایله اسپانیه عربلریله خیلی اوغراشمش ایسه‌ده بر ثمره كورمه‌مشدر.

فرانسه منفعتنه یاقشماز بو كبی محاربه‌لره دردنجی یاخود «كوزل» فیلیب نهایت ویرمشدر. كوزل فیلیپ غایت جسور، غیور وبونكله برابر دساس وانتریقه بر قرال ایدی. اوتوز سنه (٦٦٣-٦٩٢) دن

عبارت اولان حکومتی اثناسنده داغلده بولنان دره‌بکلرك کافه‌سنی تحت اطاعته آلمش وفرانسه‌ده بولنان انکلتره مستملکاتنی ضبط ایله‌مشدر. شو قدرکه فیلیپ پاپایی کوجندیروب آفوروزینه (؟) دوچار اولمشدر.

لکن فیلیپ آفوروزندن قورقمیوب مأمورلر واسطه‌سیله پاپایی عزل ایتدیرمش وکندینه مطیع برینی پاپا انتخاب ایله‌مشدر. دنیایه حکم ایتمك عزمنده بولنان پاپالر بو یولده فرانسه قرالنه تابع اولمشلر. حتی فرانسه قرالنك طلبی اوزرینه رومه‌یی ترك ایدوب فرانسه‌ده کائن آوینیون شهرینه کلمشلر ویتمش سنه قدر آوینیونده اقامت ایله‌مشلردر. بو وقعه تاریخده «بابل اسارتی (؟) نامیله معروفدر. فیلیپ اشبو حرکتیله ایمپراطور دردنجی هانری وقعه‌سندن بری شیمارمش اولان پاپالری تربیه ایتمشدر.

فیلیپك اوغللری بولنان (اوننجی لوئی) و (بشنجی فیلیپ) و (دردنجی شارل) ك ذریتسز وفاتلری اوزرینه حکومت قاپت سلاله سنك ایکنجی شجره‌سی بولنان والوا خاندانه کچمشدر. (٧٠٦).

یوز سنه محاربه‌سی — فرانسه قرالی کوزل فیلیپك اوغللری ذریتسز وفات ایدنجه فرانسزلرینه اوغاندانه منسوب اولان (فیلیبده والوا) یی قرال اعلان ایتمشلر ایسه‌ده کوزل فیلیبك طورونی — یعنی قیزی الیزابتك اوغلی بولنان انکلتره قرالی اوچنجی ادوارد حکومت دعواسیله فرانسه اوزرینه قیام ایتمشدر. واقعا قرابت جهتیله ادوارد فیلیب والوادن دها یقین ایدیسه‌ده فرانسه اصولنجه حکومت انکلتره‌ده اولدیغی کبی قادینلره کچمدیکندن تاج دعواسنه حقی یوق ایدی. شو قدرکه ادواردك محاربه ایتمسنه بشقه سببلر دها وار ایدی.

وقتیله نورماندیه دوقه‌سی بولنان کلیوم وبر مدت صوکره آنژو-
قونتی بولنان (هانری بلانتاجنه ارث طریقیله انکلتره تاجنه نائل اولمشلر
ایدی. کندیلری مستقل قرال صاییلدقلری حالده فرانسه‌ده بولنان
بکلکلرندن طولایی رسما فرانسه قرالنه تابع اولمشلر ایدی. یعنی
فرانسه قرالنی «سوزره‌ن» (؟) طانیملری لازم کلیور ایدی. بونلر
فرانسه قرالنه عرض صداقت ایتمکی کبرلرینه صغندیره‌مدقلری کبی
فرانسه قراللری دخی مذکور بکلکلری اللرندن المق ایچون حیثلرینه
طوقنور حرکتده بولنمقدن کری طورمازلر ایدی.

باخصوص هانری پلانتاجنه یدنچی لوئینك ترك ایتمش اولدیغی
الئونوره‌یی آله‌رق جنوبی فرانسه‌ده بش اون بکلکه دها حاکم اولدیغندن
فرانسه قراللری انکلتره قراللرینك قوتلرندن قورقمغه باشلامشلر
ایدی. بونك ایچون وار قوتلرینی صرف ایله‌رك بکلکلری برر برر
ضبط ایتمکده ایدیلر. انکلتره قراللر دخی چوقدن بری بونك ایچون
فرانسه علیهنه حرصلنمکده ایدیلر.

شمدی دخی انکلتره قرالی ادوارد صوك فرانسه قراللرینه (فیلیب
والوا)دن دها یقین اولدقدن بشقه فیلیبدن زیاده فرانسه‌ده بکلکلره
مالك اولدیغندن انك ترجیح اولنمسدن طولایی جانی صیقیله‌رق همان
فرانسه اوزرینه قیام ایتمشدر.

بو صورتله آچیلان محاربه یوز سنه‌دن زیاده دوام ایتمشدر
(٧١٥-٨٣٨). محاربه ابتدا فرانسه ایچون پك فنا صورتده کیتمشدر
انکلتره قرالی ادوارد ایله اوغلی وولی عهدی بولنان پرنس ادوارد
بیوك وشانلی مظفریتلره نائل اوله‌رق فرانسه‌نك بیوك بر قسمنی
استیلا ایتمشلر. باخصوص پرنس ادارد «قره پرنس» نامیله اورته‌لغه

دهشت ویرمشدر. بوصره‌لرده واقع اولان محاربه‌لرك ایچنده اك مشهور اولانلر قره‌سی وپواتیه محاربه‌لریدر. پواتیه محاربه‌سنده فرانسه قرالی ژان قره پرنس النه اسیر دوشمشدر.

بر آره‌لق پرنس ادوارد ایله قره پرنس وفات ایده‌رك انگلیز اردواری مقتدر قوماندانلردن محروم قالمش، فرانسه‌ده ایسه شارل عاقل نامیله مشهور اولان بشنچی شارل (٧٤٢–٨٥٨) ایله دوككلدن نامنده بر قوماندان فرانسه‌نك پریشان احوالنی تسویه ایده‌رك نهایت انکلیزلره غلبه ایتمشلر. لکن بونلرك وفاتندن صوکره انکلتره قرالری بولنان دورتنچی وبشنچی هانری فرانسزلره قطعی صورتده غلبه ایده‌رك پارس ایله برابر همان بتون فرانسه‌یی ضبط ایتمشلردر.

ذاتاً بوصره‌ده فرانسه زادکانی (آرمانیاق) و (بورکینیون) نامیله ایکی فرقه‌یه آیرلمش اولوب غالب اولان بورکینیونلر حکومتك انکلتره قراللرینه کچمسنی التزام ایتدکلرندن فرانسه‌دن همان امید قالمش ایدی. اصل فرانسه قرالی بولنان یدنجی شارل الند ه‌یالکز (تور) و(بورژ) و(اورلیان) شهرلری ایله نواحیسندن باشقه برشی قالمامش ایدی واورلیان محاصره تحتنه اولوب خلاصندن دخی امید یوق ایدی.

احوال بویله ایکن ژان دارق نامنده فوق العاده برقیز ظهور ایده‌رك فرانسه‌یی خلاص ایتمشدر. فرانسزلر ژان دارقی بر مأمور مخصوص الهی مقامنده بیلرك غیرته کلدکلری حالده انکلیزلر ژانه شیطان مأموری نظریله باقه‌رق قورقارلر ایدی‌اك صوکره ژان‌دارق انکلیزلرك النه کچوب آتشده یاقلمش ایسه‌ده بوندن طولایی احوال دکشمیوب ایش انکلیزلرك فرانسه‌دن ال چکملری ایله بتمشدر.

اشبو محاربه‌نك صوك وقتلرنده ایکی طرفی بارشدرمق ایچون

(آراس) شهرنده آڤروپا حکمدارلرینك وکیللرندن مرکب برقونفره اجتماع ایله‌مشدرکه بو اجتماع برنچی اولدیغی ایچون شایان دقتدر.

یوزسنه محاربه‌سندن فرانسه کمال شان‌ایله قورتلمش. حالبوکه برقاچ دفعه بقاسی بیله تهلکه‌ده قالمش‌ایدی. فرانسه قرالی یدنجی شارل‌ایله اوغلی اون برنجی‌لوئی یوزسنه محاربه‌سنده دشمن طرفنی التزام ایتملری ایله اتهام ایده‌رك پك چوق دره‌بکلری بکلکلردن محروم براقمشلر. ذاتا بو صره‌ده اسلحهٔ ناریه یعنی طوپ وتفنك ظهور ایتمش اولدیغندن دره بکلر حکومتنه قارشی طورمقدن عاجز قالمشلردر (سبب؟).

انکلتره‌ده ایسه باخصوص بونجه موفقیتلردن صوکره مغلوب اولان حکومت اهالینك نظرندن دوشمش وبونك نتیجه‌سی‌اوله‌رق «ایکی کول محاربه‌سی» نامیله تاریخده مشهور اولان داخلی قاریشقلقلر واقع اولمشدر.

اوچنچی باب

انگلتره دولتی

نورماندیه سلاله‌سیـ یوقاریده کورلدیکی اوزره ذریتسز وفات ایدن واعظ ادواردن صوکره انگلتره حکومتی نورماندیه دوقه‌سی «فاتح» کلیومه انتقال ایتمش ایدی (٤٤٤). فاتح کلیوم ایله انگلتره‌یه کیدن عسکرك ایچنده اوته‌دن بریدن طوپلانمش سرسریلر موجود

ایدی. کلیوم بونلردن بعضیلرینی انگلتره‌ده بیوك بكلكره نائل ایدیكندن انگلیزلر پك زیاده دلكیر (١) اولمشلردر.

انگلیزلر اوته‌دن بری غیرت ملیه ایله مشهوردرلر. حال بوكه فاتح كلیوم انگلیزلرك اصول وعادتنه ولسانلرینه رعایت ایتمیوب فرانسز اصولیله فرانسز لساننی التزام ایتدیكندن انگلیزلر بردرلویكی حكومته ایصنه‌مامشلردر (٢). بوسببدن طولابی بعض ولایتلرده متعدد عصیانلر ظهور ایتمش ایدی. كلیوم عصیانلری وحشیانه سوندرمش بوندن صوكره اهالی‌یی ظالمانه اداره ایتمكه باشلامش بوحالده حكومت دخی قوی برتمل اوزرینه یرلشه‌مه‌مشدر.

پلانتاجنه سلاله‌سی ـ فاتح كلیومدن صوكره اوغلی ایكنچی كلیوم صوكره دیگر اوغلی برنچی هانری حكومت ایتمشلر. برنچی هانرینك ایكی اوغلی مانش دیكزنده قضاء تلف اولدقلرندن وفاتندن صوكره حكومت قیزینه قاله‌چق ایدی. قیزی ماركریت ایسه فرانسه دره‌بكلرندن آنژو قونتنه وارمش‌ایدی. بونك ایچون ماركریتك اوغلی هانری دانژو یاخود (بلانتاجنه) فرانسه‌نك الك بیوك دره‌بكی بولندیغی حالده انگلتره حكومتنی ضبط ایتمشدر،

هانری پلانتاجنه انگلتره تاجنی ضبط ایتدیكی وقت (٥٣٢) فرانسه‌ده دخی فرانسه قرالندن زیاده بكلكره مالك ایدی. هانری والده‌سندن طولابی انگلتره قراللغندن باشقه فرانسه‌نك الك بیوك دره‌بكلكرندن صاییلان نورماندیه دوقه‌لغنی دخی آلمشدر. پدرندن ایسه (آنژوومن) قونتلقلرینی توارث ایله‌مش. فضله اوله‌رق هانری فرانسه قرالی یدنچی

١) خاطرلری قالغان، ٢) تحمل ایتمه‌گانلر.

لوئی‌نك ترك ایتمش اولدیغی الؤنوره‌یی تزوج ایده‌وك بتون غرب جنوبی فرانسه‌یه دخی مالك اولمشدر،

انگلتره تاجنی ضبط ایدن هانری کلفه‌سنی عهده‌سنه محافظه ایله‌مشدر.

هانری بو بکلکلری مناسبتیله فرانسه قرالنه عرض صداقته مجبور ایدی. فرانسه قرالنه عرض صداقت ایسه قراللق شاننه صغیدیره‌میوب اجراده قصور ایدر ایدی. فرانسه قراللری ایسه بونی وسیله اتخاذ ایده‌رك مذکور بکلکلری ضبط ایتمکه غیرت ایدرلر ایدی. «یوز سنه محاربه‌سی» دخی بو احوالك نتیجه‌سی اوله‌رق ظهور ایتمشدر.

ایکنچی هانرینك اوغلی «ارسلان یورکی» ریشارد شجاعتیله مشهوردر ریشارد اوچنجی اهل صلیب محاربه‌سنه داخل اولوب سلطان صلاح‌الدین ایوبی ایله ایتدیکی محاربه‌لرندن طولایی شرقده دخی شهرت قزانمش ایدی.

ریشاردك برادری وخلفی ژان «سانتر» (؟) ظالم اولوب نهایت اهالی ایله اوغراشمغه مجبور اولمشدر. شکایتلرك اوکنی آلمق ایچون ژان اهالییه بر چوق مساعدات وامتیازات ویرمشدرکه بو امتیازی انکلتره قانوننامه‌سنك تملیدر. بو قانون اساسی «فرمان کبیر» نامیله معروفدر.

فرمان کبیر موجبنجه انکلتره‌ده ایکی ملت مجلسی (*) تشکل اولنوب حکومت مالکی مذکور مجلسلر ایله مشترکا اداره ایدر ایدی. بوندن باشقه اهالینك حقوق شخصیه‌لری صورت مخصوصه‌ده محافظه اولنمشدر.

بوندن آکلاشدیغی اوزره انکلتره اوروپاده برنجی اوله‌رق «اصول مشروطه» طریقنه سالك اولمشدر (٥٩٢).

*) بری زادکاندن، دیکری اهالینك مبعوثلرندن مرکب.

كرك قانون اساسى، كرك حكمدارلرك يولسز حركتلرى مناسبتيله انكلتره قراللرى اهالينك نظرندن دوشمش اولدقارندن قرال اوچنچى ادوارد مظفريتلر واسطه‌سيله غائب ايديلان شانى اعاده ايتمك فكريله فرانسه‌يه اعلان حرب ايله‌رك فرانسه‌نك فتحنه قيام ايتمشدركه بو محاربه «يوز سنه محاربه‌سى» در. اوشبو محاربه‌ده ابتدا غلبه ايتمش اولان انكلتره‌نك عاقبت مغلوب وپريشان اولديغى كورلمشيدى.

انكليزلر فرانسه‌ده واقع اولان غليان حميتك نتيجه‌سى اوله‌رق مغلوب اولمشلر ايدى. حالبوكه اهالى بو مغلوبيتى حكمدارلرينك اقتدارسزلقلرينه وبره‌رك عصيان ايتمش ودفعاتله حكمدارلرى دكشديرمشدر. بودور انكلتره تاريخلرنده «ايكى كول محاربه‌لرى» وبيوك اختلال ناملريله معروفدر.

دورتنچى باب

اهل صليب

اهل صليب محاربه‌لرينك سببلرى ـ عيسى عليه السلام ارض فلسطينده دنيايه كلمش، ارض مذكورده انجيل شريفى نشر وترويج ايتمش وينه اوراده اكمال عمر ايله‌مش ايدى. بونك ايچون ارض مذكور خرستيانلرك عندنده مقدس كسلمش ايدى. فضله اوله‌رق ارض فلسطين كتب الهيه‌دن آكلاشلديغى اوزره

جناب حقك بنی اسرائیل قومنه احسان ایتدیکی «ارض مقدس» بولندیغندن اسکیدن بری مشهور ایدی. خرستیانلر دخی طبیعی بویله مشهور ومقدس اولان مملکتی ضبط ایتمك ایسترلر ایدی.

بوندن باشقه خرستیانلر اسکیدن بری قدس شریفی زیارت ایچون کلیرلر کیدارلر ایدی. خرستیانلر ایچون قدسی زیارت ایتمك بزم ایچون حجه کیتمك کبیدر. لکن کلان کیدن کویا ارض مقدسده اهل اسلامدن حقارت کوردکلرینی ادعا ایله پاپالره وحکومتلرینه شکایت ایتمکده اولدقلرندن آوروپاده افکار عمومیه مسلمانلرك علیهنه قباروب ارض مقدسك اهل اسلامدن ضبطنی التزام ایتمکده ایدی.

دیکر طرفدن پاپالر عموم خرستیانلری اهل صلیب بهانه‌سیله بر طرفه سوق ایدوب آنلره قومانده ایتمك وبو وجله حکمدارلرك نفوذی فوقنده بر نفوذه مالك اولمق ایسته‌یورلر ایدی.

اهالی‌یه کلنجه اهل صلیبه داخل اولانلر ایشلمش اولدقلری گناهلرندن قورتیله‌جقلر ایدی ومحاربه سوزده الله اوغورنده اولدیغی ایچون اهل صلیب معاونت الهیه‌یه مظهر اوله‌جقلر ایدی. بونك ایچون هرکس دخی ممنونا کیدر ایدی. گناهکارلر گناهلرندن قورتلدقلری کبی، اسیرلر دخی اسارتلرندن، بورچلیلر بورچلرندن قورتلدقلرندن برنچی صلیبیون فرقه‌سنه داخل اولانلرك حد وحسابی یوق ایدی. بونلرك ایچنده کیمی‌کرچکدن(١) اللهك رضاسنی تحصیل ایتمك ایچون، کیمی اسارتدن یاخود بورجندن قورتلمق ایچون،

١) چن کوکلندن.

كيميده فتح اولنه‌چق بكلك، ياخود ثروت وسامان صاحبى اولمق ايچون كيده‌يورلر ايدى.

اهل صليبه اهالى‌يى تحريك ايدن (پيه‌لرميت)در. قدسدن عودت ايدن پيرلرميت پاپا نزدينه كلوب خلقى دعوت ايچون مساعده ايسته‌مش وصوكره باشى آچيق، آياقلرى چيپلاق، النده خاچ، بلنده ايپ اولديغى حالده اشك اوزرينه بينوب ايتاليه ايله فرانسه‌يى طولاشمش واهالى‌يى قدسك تخليصنه دعوت ايتمش وهر يرده رغبت كورمشدر.

بونك اوزرينه پاپا ايكنچى (اوربان) فرانسه‌ده كائن قلرمون شهرينه عمومى آوروپا بكلرينى دعوت ايدوب قدسى مسلمانلرك النده‌ن المق ايچون مراد الهى واقع اولديغنى بيان ايتمشدر. عموم دخى «الله بويله ايتسه‌يور» ديه‌رك حاضرلغه باشلامشلردر.

برنچى سفرـ ابتدا يوز بيكلرجه آچ وفقير ومتعصب اهالى پيه‌رلر ميت ايله (زوكورت غوتيه) نام بر كشى زاده‌نك قوماندەلرى تحتنده اوله‌رق شرقه طوغرى حركت ايتمشلر. لكن بونلرك بقيه‌سى آناطوليده كائن ازنيك شهرى جوارنده سلجوقى سلطانلرندن سلطان قليج ارسلان طرفندن محو ايدلمشدر.

بونلر قورى غلبه‌لك اولوب برنچى صليبيون فرقه‌سندن صايلماز. اصل اهل صليب فرقه‌سى يوز بيك قدر زرهلى كشى زاده وآلتى يوز بيك قدر پياده اولدقلرى حالده زمانك الك مشهور دره بكلرينك قوماندەلرى تحتنده اوله‌رق حركت ايتمشلردر. برنچى سفره هيچ بر حكمدار داخل دكلدى. چونكه آلمانيه ايمپراطورى دردنچى هانرى

آفوروزلی اولدیغی کبی فرانسه وانکلتره قراللریله پاپانك آره‌لری ایی دکلدی.

صیلبیون فرقه‌سنه قومانده ایدن امرا ایچنده مشهور اولانلر: لوره‌ن قونتی غودفرواده بویون فرانسه قرالی فیلیبك برادری هوك ورماندوآ انکلتره قرالی فاتح کلیومك اوغلی ونورماندیه دوقه‌سی روبر، تولوز قونتی رایموند تاره‌نت پرنسی بوهه‌موند وتانقره‌د وسائره‌در.

غودفروا رسماً قوماندان صاییلمقه ایدی. ذاتاً غودفروا اوروپانك اك مشهور سلاحشوری بیلندیکندن هرکس مع الافتخار اطاعت ایدر ایدی.

اهل صلیب آلمانیه ومجارستان وروم ایلی طریقیله قسطنطینیه‌یه کلمشلر. ذاتاً قیصر چوقدن بری غرب خرستیانلرینی مسلمانلر اوزرینه دعوت ایدوب طوریور ایدی. لکن صلیبیون فرقه‌سنی شهره قبول ایتدکدن صوکره حکومتنی ضبط ایدرلر قورقوسیله حیلی تلاش ایتمشدر. حال بوکه غودفروا حکومتی ضبط ایتمدکدن بشقه گویا مسلمانلرك الندن ضبط اولنه‌جق اولان مملکتلری دخی قیصرك حمایه‌سی آلتنه قویه‌جغنه سوز ویرمش وعموم امرایه قیصره قارشی صداقت یمینلرینی اجرا ایتدیرمشدر.

آناطولی‌یه کچمش اولان اهل صلیب قلیج ارسلان ایله پك چوق محاربه‌لر ایتمشلر. هر نه قدر اهل صلیب سوریه‌یه طوغری کندیلرینه یول آچه بیلمشلر ایسه‌ده قلیج ارسلان ایله ایتدیکی محاربه‌لرده بش یوز بیك‌دن زیاده آدم تلف ایله‌مشلردر.

اهل صلیب قدس پیشکاهنه کلدکلری وقت منتظم عسکر اوله‌رق یالکز یکرمی بش بیك کشی قالمشلر. بو قدر

عسكر ايله قدسى فتح ايتمك مشكل ايدى. لكن قدسه مالك اولان مصر حكومتى وقتيله عسكركوندره‌مديكندن قلعه‌چوق مقاومت ايله‌مه‌مشدر.

قدسه داخل اولان اهل صليب ارض فلسطيندن «قدس قراللغى» ناميله بر حكومت تشكيل ايتمشلر وغود فروايى حكمدار اعلان ايله‌مشلردر. جوارده بولنان مملكتلر دخى پرنسلك، قونتلق، بارونلق، ناملريله بر طاقم بكلكلره تقسيم اولنه‌رق ايلرى كلان رئيسلره ويرلمشدر.

ايكنجى سفر ـ برنجى اهل صليب قدس شريفى فتح ايتمشلر ايسه‌ده ارض مقدسك كافه‌سنى ضبط ايده‌مه‌مشلر ايدى. حتى ضبط ايتمش اولدقلرى مملكتلرى محافظه ايچون بيله اميد يوق ايدى. بونك ايچون يكى تشكل ايدن قدس قراللغى متصل اوروپادن امداد استرحام ايتمكده ايدى.

مشهور سن بر نار پاپانك امرى ايله اوروپا حكمدارلرينى اهل صليبه دعوت ايتمش. آلمانيه ايمپراطورى اوچنچى قونراد ايله فرانسه قرالى يدنچى لوئى دعوتى قبول ايتمشلر ومكمل اردولر ايله قدسه عزيمت ايله‌مشلردر. لكن بونلر دخى مهم برايش كورمه‌مشلر. ابتدا عسكرلرينى آناطوليده خيلى زده‌له‌مشلر، صوكره شام شريف قلعه‌سنى محاصره ايتدكلرى حالده مغلوباً رجعت ايله‌مشلردر. اشبو موفقيتسزلك اوزرينه قونراد ايله هانرى برى برلريله بوزيشوب اوروپايه عودت ايتمشلر. حين عودتده عسكرلرينك بقيه‌سى دخى پريشان اولمشدر.

سلطان صلاح الدين ايوبى ـ غرب خرستيانلرينك عموماً ممالك اسلاميه اوزرينه كلوب بونچه ظلملر اجرا ايتملرى وقدس

شریف ایله دیکر مهم شهرلرك ضبط ایلملری کبی ممالك اسلامیه‌یه عارض اولمش اولان بیوك مصیبت اداره‌سز اولان خلافت عباسیه‌یه پکده تأثیر ایتمش ایسه‌ده اهالیٔ اسلامیه باخصوص شاملیلر ایله مصرلیلر بوندن طولایی پك زیاده مضطرب اولمشلر وعباسیلردن امید اولمدیغندن طوائف ملوك (؟) ایچنده غلیانه کلمش اولان حمیت اسلامیه‌یی حسن استعمال ایده بیله‌جك برار آرامغه باشلامشلردرکه بویله ذات بولندیغی حالده جمله‌سی آنك قوماندا‌سی التنه کیره‌جکلر ایدی. ملت اسلامیه آرادیغنی کرد امراسندن سلطان صلاح الدین ایوبی‌ده بولمشدر.

سلطان صلاح‌الدین موصولده حکومت ایدن آتا بکلردن نورالدینك وزراسندن ایدی. نورالدین حال‌انقراضه بولنان مصر دولت فاطمیه‌سی اوزرنده نفوز اجرا ایتمکده اولوب هر وقت اوراده اداره‌یه نظارت ایچون مرخص مقامنده امراسندن برینی بولندیررر ایدی فاطمیونك ایك صوکره‌کی بولنان خلیفه (عاضد) زماننده بو مأموریت صلاح‌الدینه ویرلمش ایدی.

صلاح الدین درایت وحمیتی ایله عمومك توجهنی قزانمش بر آدم ایدی. بونك ایچون صلاح الدین خلیفه عاضدك وفاتی اوزرینه مصرحکومتنی کلیاً ضبط ایدنجه کیمسه سسنی چیقارمامشدر. بو صره‌ده سلطان‌نورالدین دخی وفات‌ایتدیکندن صلاح‌الدین‌شام قطعه‌سنی دخی آلوب ایکی قطعه‌دن منتظم بر حکومت تشکیل ایتمشدر.

بوندن صوکره صلاح الدین قدسده حکومت ایدن فرنکلر اوزرینه حرکتله محاربه‌یه باشلامشدر. هر نه قدر اوروپا حکومتلری قدس حکومتنی امدادسز براقمامشلر ایسه‌ده ینه صلاح الدینك اوکنده

کیمسه طوره‌مامشدر. صلاح‌الدینك موفقیاتنی خبر آلان ارباب حمیت هر طرفندن صلاح الدینك امدادینه قوشدیغندن (۱) آز مدت ایچنده قدس شریف استرداد اولنوب فرنکلر قوغلمشدر (۵۶۵). بونك اوزرینه اهل صلیب سفرلری ایچنده اك مهم اولان اوچنچی اهل صلیب سفری واقع اولمشدر.

اوچنچی سفر ـ پاپالر اوروپا خرستیانلرینی صلیب محاربه‌سنه دعوت ایتدکلری وقت «سزی جناب الله دعوت ایده‌یور»، «جناب الله ارض مقدسك اهل اسلام النده طوردیغنی ایستمیور» کبی هر حالده کندیلری ایچون مضر افکار بیان ایتدکلری جهتله بر کره قدسه مالك اولمش اولان فرنکلر آنك تکرار مسلمانلرك النه کچه‌جکنه اینانمازلر ایدی.

لکن گویا دعوت عالیه‌یه اتباعاً شرقه طوغری حرکت ایده‌رك ملیونلرجه جان تلف ایدن خرستیان عالمی قدس شریفك تکرار اهل اسلام النه کچدیکنی خبر آلنچه فنا حالده متأثر اولمشدر. باخصوص پاپا نه دیه‌جکنی ونه یاپه‌جغنی شاشیرمش ایدی.

بو دفعه آرتق ـ دکل یالکز پاپا ـ عادی کویلیلر بیله اهل صلیب طلب ایتمکده ایدی. کلیسالرده هر کون دعالر اوقنوب سلطان صلاح الدینه بد دعالر ایدیلیر ایدی.

باشده آلمانیه ایمپراطوری مشهور فره‌دریك باربارروس وفرانسه قرالی فیلیب اوغوست وانکلتره قرالی «ارسلان یورکی» ریشارد بولندقلری حالده بتون اوروپا حکمدارلری ایله اهل سلاحی شرقه طوغری حرکت ایتمشلردر.

---

(۱) چاپدغندن.

ممالك اسلاميه كرچكدن (١) بيوك تهلكه ايچنده ايدى. فرانسه وانكلتره قراللرى معيتلريله دكزدن، فره‌دريك ايله آلمانيه عسكرى قره‌دن كيده‌يورلر ايدى. بونلرك جمله‌سى عكه قلعه‌سى اوكنده برلشه‌جكلر ايدى.

اهل صليب عكه اوكنده برلشمشلر ايسه‌ده سلطان صلاح‌الدينك قارشوسنده فائده‌لى بر ايش كورمكدن عاجز قالمشلردر. بر سنه قدر محاربه ايله اوغراشان اهل صليب انچق عكه شهرينى آله بيلمشلر. بر قاچ كره ايلرى‌يه طوغرى حركت ايتدكلرى حالده صلاح الدينه مغلوب اولوب رجعت ايتمشلر وبو نكردن واز كچمك لازم اولديغنى آكلامشلر. بونك اوزرينه ريشارد مذاكراته باشلايوب صلحاً قدس شريفى آلمق ايستمش ايسه‌ده اكاده موفق اوله‌مامشدر. بونك ايچون اهل صليب دخى برايش كورمكسزين محزونا كرى عودت ايتمشلردر.

دورتنچى سفرـ بو قدر اهميتله ايديلان اوچنچى اهل صليب سفرى ثمره‌سز قالديغندن آرتق قدسى اعاده ايچون اميد قالمامش ايدى. لكن پاپالر خرستيانلرى مسلمانلر اوزرينه سوق ايتمك هرحالده خيرليدر فكريله خلقى اهل صليبه دعوت ايتمكدن كرى طورمامشلردر.

اون ايكى سنه صوكره فرانسه وايتاليه شواليه‌لرى(؟) پاپانك دعوتنه اجابتله قدسه كيتمك اوزره وندیكه كلمشلر ووندیكدن دوننما واسطه‌سيله ديكزدن حركت ايتمشلر. لكن يولده نيتلرينى دكشدريرمشلر. يعنى واقع اولان دعوت اوزرينه قسطنطينيه‌يه كيدوب

(١) تغريدن

حکومتی قیصرلرك الندن آلمشلر وبو وجهل قدسی مسلمانلرك الندن آلمق اوزره حرکت ایدن اهل صلیب شرق قیصرلغنك برنده «لاتین ایمپراطورلغی» نامیله برفرنك دولتی تشکیل ایله اکتفا ایله‌مشلردر (٥٨٢).

شوقدرکه بونلرك تشکیل ایدکلری حکومت انجق اللی‌سنه قدر بقا بولوب ینه قیصرخاندانی طرفندن اعاده اولنمشدر.

سائر اهل صلیب سفرلریـ بوندن صوکره دخی اوروپالیلر برقاچ دفعه دها شرقه طوغری فائده‌سز سفرلر ایتمشلردر. بشنجی سفره مجارقرالی آندره، آلتنجی سفره آلمانیه ایمپراطوری ایکنجی فره‌دریك، یدنجی وسکزنجی سفرلره دخی فرانسه قرالی طوقزنجی یاخود «مقدس» لوئی قومانده ایله‌مشلردر.

بونلر «شرق‌اهل‌صلیبی»در. برده غربده برطاقم اهل صلیب سفرلری واردر. غرب اهل صلیبی ایچنده الك مهم اولان اندلس (والبیژوا) وپروسیه اهل صلیبلریدر. اندلسده یرلشمش اولان عربلر دائما خرستیانلرك غیرت وتعصبلرینی تحریك ایتدکلرندن پاپالر آره‌ده صره‌ده اوطرفه دخی خرستیانلری سوق ایدرلر ایدی. بو اهل صلیب شارلمان دورنده باشلامش واندلس دولتی محو اولنجه‌یه قدر ـ یعنی یدی سکز عصر دوام ایتمشدر.

آلبیژوا اهل صلیبی ایسه جنوبی فرانسه‌ده ظهور ایتمش اولان یکی برمذهب طرفدارلری علیهنه واقع اولان سفردر. بوسفرده اوته‌دن بریردن طوپلانمش اولان متعصبلر اردوسی جنوبی فرانسه‌یی خراب واهالیسنی قتل ایله‌مشلردر.

پروسیه اهل صلیبی ایسه آلمانیه‌نك شرق طرفنده ساکن پوت

پرستلر اوزرینه واقع اولان سفرلردر. برده عثمانلی دولتنك ابتدای ظهوری اثناسنده برقاچ دفعه ممالك محروسه علیهنه دخی اهل صلیب قیاملری واقع اولمشدر.

آلتنچی فصل

شرقی آوروپا دولتلری

برنچی باب

روسیه دولتی

روسلر ـ مهاجرت عمومیه اثناسنده (اسلاو) طائفه‌لری (دون) و(دنه‌پر) و(غربی دوینه) نهرلری بیوندہ بولنان بیوك اورمانلرده وباتاقلرده اوطوررلر ایدی. اصلاولر آوروپا اهالیسی ایچنده مدنیت خصوصنده الك قریده قالمش بر طائفه ایدی.

مهاجرت اثناسنده جرمانلر اوته‌ده بریده حکومتلر تشکیل ایتدکلری وقتلرده بیله اسلاولر بر حکومت تنظیم ایتمکه مقتدر اوله‌مامشلر. حتی بوخصوصده امیدلری دخی اولمدیغندن کلوب کندیلرینی تحت اطاعته آلان اجنبیلره ممنوناً تابع اولمشلردر.

اسقاندیناویه قطعه‌سنده اوتوران (نورمانلر) حرکته کلوب غربی آوروپایه وباخصوص انگلتره‌یه هجوم ایدکلری صره‌ده نورمانلرك بر قسمیده شرق طرفنه طوغری کلمشلر ایدی. بونلرك مقصدلری (دیووینه)

و(دنه‌پر) نهرلری واسطه‌سیله قاره دیڭزه چیقمق واورادن قسطنطینیه اوزرینه هجوم ایله‌مك ایدی.

اشبو نورمانلردن (واریاغ) طائفه‌سنه منسوب (روسلر مذکور نهرلرڭ کنارلرنده اوتوران اسلاولرڭ التماسی اوزرینه ایلری‌یه کیتمیوب اوراده برحکومت تشکیل ایتمکه قرار ویرمشلردر. بوروسلر مرور زمان ایله کندی لسانلرینی اونودوب اسلاولره قاریشمشلر وبو اختلاطدن شمدیکی روسیه قومی ظهور ایتمشدر.

کییف برنسلکیـ روسلرڭ سرکرده‌سی بولنان (روریك) ابتدا مرکزی کییف شهری اولمق اوزره برحکومت تشکیل ایتمشیدی (٢٤٠). کرك روریك، کرك خلفلری حکومتی خیلی توسیع ایله‌مشلردر.

برنچی خلفی یعنی اوغلی (ایغورك)ڭ وصیسی بولنان (اوله‌غ) دیڭزدن قسطنطینیه‌یه قدر کلوب جوارلرینی یغما ایتمش. لکن بوکلیش منتظم بر اردو کلیشی اولمیوب عادتا قورصان کلیشی ایدی. سائر روس حکمدارلری دخی کرك قره‌دن کرك دیڭزدن متصل روم ایلی اوزرینه تجاوز ایدرلر ایدی. بونلردن (یاروسلاو) طونه نهرینی کچوب شمدیکی بلغارستانڭ برقسمنی ضبط ایتمش واوراده برمدت اوتورمشدر.

یاروسلاوڭ باباسی (ڤلادیمیر) خرستیان مذهبنی قبول ایده‌رك قیصرلر ایله مناسبات پیدا ایتمش ایدی. بواحوالدن آڭلاشلدیغی اوزره روسیه حکومتی پك سرعتلی بیومکده ایدی. لکن مذکور (یاروسلاو) وفات ایدر ایکن حکومتی متعدد اولان اوغللری بیننده تقسیم ایتدیکی کبی، خلفلری دخی آڭا امتثال ایتدکلرندن روسیه ممالکی حسابسز دره‌بکلکلره بلونمشدر.

اشبو انقسام روسیه‌یی پك ضعیف دوشورمش اولدیغندن عصرلرچه هیچ اهمیتی اولمامشدر.

موسقؤا پرنسلکیـ جنکیز خانك ظهوری اثناسنده جنکیزك بیوك اوغلی جوجی خان وآنك وفاتندن صوکره بایدو خان روسیه‌یی ضبط ایتمشلر وروسلری کندیلرینه تابع ایله‌مشلر ایدی. مغوللرك اداره‌سی پك ظالمانه اولدیغندن پك چوق اهالی اسکیسی کبی خفی واوزاق قطعه‌لره قاچه‌رق مغوللرك شدتارندن قورتلمق ایسترلر ایدی.

ڤولغا نهرینك منبعلرینه طوغری چکلمش اولان بوکبی فراریلر مغوللرك خبری اولمقسزین برحکومت تشکیل ایتمشلر ایدی. بو حکومتده مرکزی یکی تأسیس اولنان مسقؤا شهری ایدی.

روسیه‌نك هرطرفی مغوللرك دهشتلری ایچنده بولندیغی حالده مسقؤا پرنسلکی داخلنده اهالی راحتجه ایش وکوجلری ایله مشغول ایدی. بونی کوران سائر اهالی دخی اوطرفه هجرت ایده‌رك متصل مسقؤا پرنسلکنك قوتینی آرتدیرمقده ایدیلر.

مغوللر الك صوکره مسقؤاحکومتی دخی کندیلرینه تابع ایتمشلر ایسه‌ده مسقؤا پرنسی دیمیتری دونسکی عموم روسلر ایله برابر مغوللر اوزرینه کیدوب ذاتاً انقراض حالنده بولنان قپچاق دولتنه غلبه ایتمش ویوزسنه صوکره اوچنجی یاخود بیوك ایڤان روسیه‌یی مغول بیوندیریغندن بسبتون قورتارمشدر (٨٥٩).

بوندن صوکره مسقؤا پرانسلکی کیتدکجه توسیع حدود ایده‌رك داخلنده بولنان کوچك پرنسلکلری اورته‌دن قالدیرمش وصوکره خارجده دخی خیلی مملکتلر فتح ایله بیوك بردولت اولمشدر.

ایکنچی بـــاب

لهستان

احوال عمومیهـ لهلیلر، یاخود پولونزلر غرب اسلاوارینك بر فرقه‌سیدر. لهلیلر اوته‌دن بری ترقی ومدنیت خصوصنده سائر اسلاولردن ایلری بولنورلر ایدی. بونلرك وطن اصلیلری ویستول نهرینك سواحلی‌در.

اسکیدن بری لهستانده (پیاست) سلاله‌سی حکومت ایتمکده ایدی. مذکور سلاله افرادندن مجسلا وهجرتك دردنچی عصرنده آلمانیه پرنسلرندن برینی تزوج ایتمش وزوجه‌سنك دعوتی ایله قاتولیك مذهبنی قبول ایله‌مش ایدی. بونکله لهلیلر آلمانیه ورومه ایله مناسبات پیدا (؟) ایده‌رك مملکتلرینه غرب مدنیتنی داخل ایتمشلردر.

بر مدت صوکره لهستان حکومتی آلمانیه ایمپیراطورینی رسماً «سوزره‌ن» (١) طانییوب آلمـانیه هیئت متفقه‌سنه داخل اولمشدر.

مجسلاوك اوغلی بولسلاو (٣٧٠-٤٠٣) پومرانیه، موراویـه، غالیچیه قطعیه‌لرینی فتح ایتمش وبـاشنه قراللق تاجنی کیمشدر.

بولسلاو واسطه‌سیله آچیلان اقبال وعظمت دوری برخیلی مدت دوام ایتمش وبو اثناده لهستان قراللغی شرقی آوروپانك الك بیوك حکومتی اولوب پك بیوك اعتبار صاحبی اولمشیدی.

لکن اوچنجی بولسلاو مالکی بر طاقم بکلکلره بولوب اوغللرینه ویرمش وآنلر دخی پدرلرینه امتثـال ایتمش اولدقلرندن کرك

(١) رئیس = باش.

ممالكك اتحادینه، کرك قوت ونفوذینه کلی خلل کلمشدر.

بو صره‌ده روسیه‌اوزرینه کلان جنکیز تاتارلری لهستان قطعه‌سنی دخی چیکنه‌مش(١) اولدقلرندن لهستان دها فنا حالده قالمشدر.

سکزنجی عصرده پیاست سلاله‌سی انقراض بولوب یالکز یادؤیغه اسمنده برقیز قالمش ایدی. لهستان بکلری بوقیزی لهستانك قومشوسی بولنان لیتوانیه‌نك حکمداری یاکللونه تزویج ایده‌رك ایکی قطعه‌نك برلشمه‌سنه سبب اولمشلردر(٧٦٤).

یاکللون ایله لتیوانیلر پوت پرست بولندقلری حالده یادؤیغه‌نك تشویقی ایله خرستیان مذهبنی قبول ایتمشلر. بو وجهله توسیع حدود ایتمش اولان لهستان کرك یاکللون، کرك اوغلی ؤلادیسلاو دور-لرنده آوروپانك اك قوتلی حکومتی صره‌سنه کچمش ایدی. حتی ؤلادیسلاؤ مجارستان تاجنه دخی نائل اولمش ایدی. ؤلادیسلاو عقد اولنان معاهده ایله ایتدیکی یمینه باقمه‌سزین دولت علیه اوزرینه هجوم ایتمش اولدیغندن مشهور وارنه محاربه‌سنده تلف اولمشدر.

بونك نتیجه‌سی اوله‌رق مجارستان لهستاندن آیرلدیغی کبی، نفس لهستان دخی ضعیف دوشوب برمدت صوکره دولت علیه‌نك نفوذی آلتنه کیرمشدر.

دولتنك ضعفیتندن استفاده ایدن دره‌بکلر کندیلری ایچون آلدقلری هر نوع امتیازلر واسطه‌سیله حکومتنك اقتدارینی بسبتون بیتیرمشلردر.

بوندن صوکره لهستان تاریخنده داخلی قارشیلقلردن باشقه برشی کورلمز. اك صوکره لستان روسیه وپروسیه وآوستریه دولتلری بیننده تقسیم اولنمشدر.

(١) ازمك وخراب ایتمك

اوچنچی باب

مجارستان

احوال عمومیهـ مجارلر هجرت نبویه‌نك اوچنجی عصرنده آسیه‌دن آوروپایه کلمش برترك طائفه‌سیدر. بونلر روسیه‌نك جنوب اووه‌لرنده برمدت اوتوردقدن صوکره هونغار نام دیکر ترك طائفه‌سیله برلشمشلر وغربه طوغری حرکت ایله‌مشدر.

بو اثناده غرب اسلاولری آلمانیه‌نك شرق طرفنده مو روایا دولتی نامیله بیوجك بردولت تشکیل ایله‌مش اولدقلرندن آلمانیه قرالی آرنول مجارلری دعوتله موراویه اوزرینه سوق ایتمش. مجارلر دخی موراویه دولتنی ازدکدن صکره شمدیکی مجارستانه یراشمشلردر.

بوفاریده کورلدیکی اوزره مجارلر آز مدت ایچنده قوت بولوب آلمانیه دولتی ایچون دخی بلا کسلمشلر. لکن قرال «آوجی هانری» ایله ایمپراطور نرنجی وتونه مغلوب اولدقدن صوکره مجارلر آلمانیه‌یی راحت براقمشلردر.

مجارلر وحشی عشیرت اوله‌رق آوروپایه کلمشلر ایدی. برخیلی مدت آوروپاده دخی عشیرت حالنده قالمشلردر.

لکن دردنجی عصرده مجار بکلرندن سن (استفان) ٣٨٧–٤١٦) مجارلره خرستیان مذهبنی قبول ایدیرمش اولدیغندن پاپا وآلمانیه ایمپیراطوری کندیسنه قرالاق تاجنی ویرمشلر وبو مناسبتله مجارلر مدنی مملکتلر ایله مناسبت پیدا ایله‌رك یواش یواش مدنیته کیرمشلردر.

اولوقت مجارلر سیکز دره‌بکلکه منقسم ایدی. سن استفان اشبو

دره‌بكلكلره مالك اولان بكلرك مركز حكومتنه قارشی نه یولده حركت ایده‌جكلرینی تعیین ایتمش وهر برندن مرخصلر جلب ایله عموم ایچون مشترك برملت مجلسی تشكیل ایله‌مشدر.

سیگزنچی عصرك نهایتنه طوغری سن استفانك منسوب اولدیغی (آرپاد) سلاله‌سندن كیمسه قالمادیغندن مجارلر پاپانك توصیه‌سیله مجارستان قراللغی تاجنی جنوبی ایتالیه‌ده حكومت ایدن (آنژو) سلاله‌سنه ویرمشلردر.

لكن مجارستان بوسلاله‌دن ظهور ایدن بیوك لوئی‌نك (٧٢٠–٧٦٣) غایت پارلاق اولان حكومتندن صوكره ینه اقبالدن دوشمشدر. چونكه لوئی‌نك برقیزندن باشقه اولادی قالمدیغی ایچون مجارستان ارث طریقیله ابتدا لوقسامبورغ وصوكره اوستریه خاندننه انتقال ایله‌مشدر (٧١٥).

دورتنچی باب

شرق قیصرلغی

احوال عمومیهـ مهاجرت عمومیه‌ه اثناسنده شرق قیصرلغی موقعنك گوزللگی جهتیله باربارلرك تجاوزلرندن بردرجه‌یه قدر قورتلمش غرب قیصرلغی كبی انقراض بولمامشدر. لكن بونكلله برابر اسكی قوت اقتدارینی دخی بوله‌مامشدر.

مهاجرت عمومیه‌نك ایلك هنكامنده (١) باربارلره بر قاچ ولایت

(١) اوّل وقتلرنده،

قاپدیرمش اولان شرق قیصرلغی آز مدت صوکره کندینی طوپلایوب ولایتلرینی کری آلدقدن باشقه محو اولان غرب اینپیراطورلغنه اولان حقوقندن بحثله غربك اعادسنه بیله قیام ایلهمش، فقط بو بابده هیچ بر شیئه موفق اولهمامشدر. چونکه بوصرهده ابتدا عجملر قیصرلغی تضییق اتمشلر، صوکره عربلر سوریه، مصر، شمالی آفریقه، وآناطولی قطعهلرینی الندن آلمشلردر.

بودورده ظهور ایدن ایمپیراطورلرك ایچنده اك مشهور اولان بیوك (یوستنیان)در (ق٩٥-٧٥). یوستنیان پك چوق آثار براقمشدر. بونلرك ایچنده اك مشهور اولانلر آیاصوفیه بناسی ایله قوانین (مجموعهسی)در.

شرق قیصرلغی دفعاتله یوستنیانوس کبی مقتدر حکمدارلرك النه کچمش ایسهده اهالینك اخلاقی دنیاده امثالی کورلمهمش راده‌ده (١) بوزلمش اولدیغندن اقتدارلرندن استفاده اولنهمامش.

اهالینك اولان فساد اخلاق بیوکلره دخی سرایت ایتدیکند اورتهلق فساد دریاسی کسلمشدر.

قیصرلر برطاقم کندیلرینی بیلمز خدمهلر ایله قادینلرك انتریقه (٢) لرینه قاپیلهرق هر نوع فنالقلره معروض بر حالده بولنورلر ایدی.

بو فساد شرق قیصرلغی دشمنلر طرفندن تضییق اولندیغی وقتلرده بیله اکسیلمهمش. کبارلر شهری محاصره ایدن دشمنی براقوب برلریله اوغراشیرلر ایدی.

اهالی عموماً وقتلرینی شمدیکی سلطان احمد میداننده بولنان

(١) مرتبه، (٢) حیله.

جانباز خانه‌ده(١) (یعنی هیپودرومده) کچیریرلر ایدی. جانبازلر ایکی فرقه ایدیلر (یشیللر ومائیلر). اهالی دخی عموما بو فرقه‌لرك برینی التزام ایدرلر ایدی. مذکور فرقه‌لر دائما بربریله رقابت ایتدکلرندن آره‌صره بینلرنده غاوغا ظهور ایدر ایدی. بو غوغایه اهالی دخی قارشدیغندن شهر سوقاقلرنده قانلی محاربه‌لر واقع اولور ایدی.

جانبازلر او قدر موده اولمش ایدی‌که ایمپراطورلر بیله ایچلرینه رسماً داخل اولورلر ایدی.

ممالك کوچولوب حکومت ضعیف دوشنجه فساد اخلاق دخی آرتمشدر.

بر آره‌لق شرق قیصرلغی اهل صلیبه داخل اولان فرنکلر (دردنجی اهل صلیب) طرفندن ضبط اولنمش ایدی. لکن شرق ممالکی انجق یارم عصر قدر فرنکلرده قالمشدر.

فرنکلردن قیصرلغی اعاده ایتمش اولان (پولئولوغ) سلاله‌سی یالکز استانبول شهری ایله روم ایلی واناطولی ساحللرنده بعض موقعلره حکم ایده بیلمش واوده آز بر مدت سورمشدر. چونکه بو صره‌ده ظهور ایدن دولت علیهٔ عثمانیه شرق قیصرلغنك مستملکاتنی آلمشدر.

الك صوکره فاتح سلطان محمد خان قیصر اون ایکنجی قسطنطینك الندن استانبول شهرینی دخی ضبط ایده‌رك شرقی رومه قیصرلغنه نهایت ویرمشدر (٨٣١).

بو وقعهٔ مهمه ایله تاریخك (قرون وسطی) قسمنه دخی نهایت ویرلمشدر.

---

(١) سیرك کامیدیا.

بیشنچی باب

عثمانلی دولتی

عثمانلیلر ـ عثمانلی دولتنی تشکیل ایدن ترکلر وسطی آسیه‌ده اوتوروب آره صره غربه طوغری ایتدکلری هجوملری ایله غرب قوملرینی دهشت ایچنده براقه کلان ترك طائفه‌لرك بریدر.

لکن عثمانلی ترکلری سائر همجنسلری کبی غربه طوغری مملکتلری یغما وخراب ایچون کلمه‌مشلر وکلدکدن صوکره دخی سائر وطنداشلر کبی آز مدت ایچنده طاغیلوب محو اولمامشلر. یعنی قوی ومنتظم بر دولت تشکیل ایده‌رك بقا بولمشلر ونام وشاناری ایله تاریخنك صحیفه‌لرینی تزیین ایله‌مشلردر.

عثمانیلر (قایی‌خان) قبیله‌سنك برقسمیدر. قایی‌خان قبیله‌سی ایسه سلجوق ترکلری ایله وسطی آسیه‌دن ممالك اسلامیه‌یه التجا ایتمشلر ایدی. خیر نیتیله کلمش اولان سلجوقیلر بر مدت صوکره سلطنت دعواسیله محاربه‌لره قیام ایتمشلر ایکن آرقه‌داشلری بولنان عثمانلیلر بو دفعه دخی راحت اوترمشلردر.

عثمانلیلر جنکیزخانك تجاوزی اثناسنده ضروری اوله‌رق غربه طوغری حرکت ایله آناطولی‌یه کلمشلر ایدی. عثمانلیلر بو ضروری حرکتلرنه دخی مسلمانلر ایله اوغراشمیوب اووقت میدان غزا کسلمش اولان آناطولیده جهاد ایله وقت کچیرمکه باشلامشلردر.

آناطولی‌یه کلدکلری وقت عثمانیلرك رئیسی سلیمان شاه ایدی. جیکیز پاتیردیسی (١) بتدکدن صوکره سلیمان شاه خرسانه عودت

(١) کورلدیسی

ایتمك اوزره كری‌یه حركت ایتش‌ایكن فرات نهرنده بوغلمشدر. بونك اوزرینه اوغللرینك ایكیسی طائفه‌نك برقسمی ایله برابر نیتلرینی بوزمامشلر. دیكر ایكیسی ـ یعنی ارطغرل بك ایله دوندار بك دورت یوز چادر خلقی قدر اولان عونه‌لری ایله برابر تكرار آناطولی‌یه كلوب شمدیكی سكود جوارنده یرلشمشلردر (٦٢٨).

اووقت آناطولی قطعه‌سنك بیوك برقسمی قونیه‌ده حكومت ایدن روم سلجوق سلطانلرنده، قصوری ـ یعنی مرمره دكزی ساحللری (ازمید، بروسه، یالیكسرطرفلری) دخی استانبول قیصرلرنده ایدی. ارطغرل بك ابتدادن روم سلطانی علاءالدینه عرض صداقت ایتمش وهیچ بروقت صداقتدن آیرلمامش. حالبوكه قیصرلر ایله یعنی قیصر نامنه اوله‌ق مملكتلری اداره ایتمكده بولنان برطاقم «تكفور» لر ایله محابه‌دن كری طورمامشدر.

بو محاربه‌لرك كافه‌سنده ارطغرل پك قزانیر ایدی. بونك ایچون تأسیس ایتدیكی امارت خیلی بیومشدر. دیكر طرفدن عثمانلیلرك حركتلرندن خشنود اولان سلطان علاءالدین دخی كندی اداره‌سنده بولنان برقاچ ناحیه‌یی هدیه اوله‌رق ارطغرل بكه ویرمشدر.

حاصلی ارطغرل بكك حین وفاتنده عثمانلیلرك النده بولنان اراضی خیلی بیوك ایدی.

عثمان غازی ـ (٦٨٠ ـ ٧٢٦) ـ ارطغرل غازینك اوغلی عثمان غازی پدرینك كوستردیكی یول اوزره حركت ایده‌رك غزا وجهاده دوام ایتمشدر.

عثمانلیلر دها كوچوك جمعیت ایكن آنلره هیچ اهمیت ویرمه‌مش

اولان تكفورلر شمدی عثمانلیلرك یواش یواش قوت بولملرندن طولایی تلاش ایتمشلر وعثمانلیلری اورادن تبعید ایچون بینلرنده اتفاق ایلەمشلردر. بونلرك رئیسی دخی آینه كول حاكمی نیقولا ایدی.

لكن توماتیج طاغنك ارمنی بلنده واقع اولان محاربەده عثمان غازی فوق العادەشانلی بر مظفریت قزانمشدر (٣٨٦).

بر طرفدن دین اوغورنه محاربه ایچون عثمانلیلرك كوستردكلری بو غیرت، دیكر طرفدن دخی سلجوقی سلطانلرینه قارشی اظهار اولنان صداقت سلجوقی دولتی نزدنه عثمانلیلرك قیمتنی آرتدیرمش اولدیغندن سلطان علاءالدین دخی عثمان غازیيی رسماً امیر طانیمشدر. یعنی آق سنجاق، طاول(١)، بوری(٢) كبی امارت علامتلری كوندرمش، فضله اولەرق دونانمش آتلر، مزین كمر، مرصع خنچر قلیج كبی بر طاقم هدیەلر احسان ایلەمشدر (٦٨٧).

عثمانلی امارتی ایشته بو وجهله ظهور ایتمشدر. «عثمانلی» نامی دخی برنجی امیر اولان عثمان غازیدن طولایی‌در.

بو وقعەدن اون ایكی سنه صوكره-یعنی (٩٩٦) سنەسنده روم سلجوقیه دولتی بسبتون محو اولدیغندن سائر اون قطعه امارت ایله برابر عثمانلی امارتی دخی كلیاً مستقل اولمشدر.

عثمان غازی بو دفعه دخی ممالك اسلامیه اوزرینه كیتمیوب ینه روملر ایله محاربەیه دوام ایتمش وبروسه وازنیك كبی بیوك قلعەلر مستثنا اولمق اوزره سكوددن مرمره ساحلنه قدر اولان مملكتلری فتح ایلەمشدر. حتی استانبول قیصری عثمانلیلرك بویله سرعتلی

(١) بارابان (٢) بورغی.

ایلریلملرندن قورقوب اوزرلرینه اردو سوق ایتمش ایکن عثمان غازی مذکور اردویی دخی بوزمشدر.

بونك نتیجه‌سی اوله‌رق بروسه وازنیك شهرلری محاصره ایدلمشدر. بروسه شهری عثمان غازینك وفاتی اثنالرنده فتح اولنوب اورغان غازی طرفندن رسماً پای تخت اتخاذ اولنمشدر. آرتق عثمانلی امارتی بر امارت شکلندن چیقوب عادتا بر دولت هیئتنه کیرمکه ایدی.

اورخان غازی (٧٢٦-٧٦١)-اورخان غازی عثمان غازینك کوچوك اوغلی ایدی. بیوك اوغلی علاءالدین پاشا فاضل وکامل بر ذات عالی اولوب علم ومعارفه مائل ایدی. فضله اوله‌ق والده‌سی واو زمانك اصولی اعتباریله ولی عهد صاییله میور ایدی. بونك ایچون عثمان غازی هر بر محاربه‌ده حاضر بولنوب میدان غزاده دکرلك(١) کوسترمش اولان اورخان غازی‌یی ولی عهد تعیین ایتمش ایدی.

اورخان غازی آقچه قوجه، قوکور آلب، قره رحمان، آق باش محمود نامللری ایله معروف اولان ارکانی معرفتیله ازمید، کره‌ده، شیله‌طرفلرینی فتح ایتمشدر. حتی عثمانلی اردولری بکقوزه‌قدر کلمشلردر. بو صره‌ده ازمید وازنیك شهرلری دخی فتح اولنمشدر.

استانبول قیصری آناطولی قطعه‌سنی قورتارمق ایچون صوك غیرتی ایله آله‌رق اورخان غازی‌یه قارشی چیقمش ایسه‌ده مالتپه جوارنده مغلوب اولوب رجعت ایله‌مشدر.

شمدیکی قره‌سی ولایتی او وقت قره‌سی امارتی نامیله بیوجك

---

(١) اقتدار.

بر امارت ایدی. بورانك امیری بولنان عجلان بك وفات ایدنچه اوغللری میراث منازعه‌سنه دوشمشلر. بو وسیله ایله اورخان غازی دخی مداخله ایدوب قره‌سی امارتنی فتح ایتمشدر (٧٣٧).

قره‌سی والیسی تعیین اولنان بیوك شهزاده سلیمان پاشا چناق قلعه بوغازینه قدر کیتمشدر. سلیمان پاشا بونکله‌ده طورمیوب بوغازی کچمش وکلیبولی جوارلرینی فتح ایتمشدر.

عثمانلیلر متصل ایلریلمکده ایدیلر. بونلرك استانبولی وروم ایلی قطعه سنی ضبط ایتمك فکرنده اولدقلری آرتق میدانده ایدی. چونکه اورخان غازی استانبوله قارشی ازمیده‌ده ترسانه(١) انشا ایتدیرمش واوروپایه دها یقین اولمق ایچون حکومتی ازنیك شهرینه نقل ایلمشدر.

شمدی‌یه قدر اولان فتوحات یالکز قیصرلری تلاشه دوشورمش ایدی. لکن سلیمان پاشانك بو دفعه روم ایلی یقاسنه کچیشی روم ایلی‌ده بولنان بلغار وصرب کبی بر طاقم مستقل طائفه لری تلاش ایچنده برافمشدر. بونك نتیجه‌سی اوله‌رق جمله‌سی اتفاق ایدوب عثمانیلر اوزرینه یورومشلردر لکن اشبو متفقلر بر شیئه موفق اوله‌میوب جمله‌سی پریشان اولمشلردر.

سلیمان پاشا بو یرده قضاء آتدن دوشوب وفات ایتدیکی کبی، بر قاچ آی صوکره اورخان غازی دخی متأثراً وفات ایتمشدر.

اورخان غازی میدان حربده شجیع بر قهرمان ادارهٔ ملکده دخی مدبر وعاقل بر پاشاه عالی‌جاه ایدی. زماننده یکی تشکل ایتمش اولان عثمانلی دولتی رفاه وسعادت حال کسب ایتمشدر.

---

(١) کیمه‌لر یاصی تورغان زاود.

فتح اولنان شهرلر همان جامعلر مدرسه‌لر، عمارتلر وسائر خیرات ایله دونادیلیر ایدی. کوزل اداره سایه‌سنده مملکتك راحت واسایشی محافظه اولنورلر ایدی. دکل اهل اسلام، حتی یکی تحت اداره‌یه آلمش خرستیانلر دخی عدالت عثمانیه جهتیله دورت ال ایله عثمانلی اداره‌سنه صاریلیر ایدی.

ذاتاً اورخان غازی ممالك ایچون تأسیس ایتدیکی قوانین اساسیه ایله مشهوردر. بو قانونلر بیوك برادری علاءالدین پاشانك ریاستی آلتنده عقداولنان مجلس معرفتیله یاپلمشدر. شهزاده سلیمان پاشا، ایکنچی شهزاده مراد بك، جندره‌لی قره خلیل افندی بو مجلسك اعضاسندن ایدی.

مجلس ممالك عثمانیه‌یی بر طاقم لوالره وقضالره تقسیم ایتمش ومیرلوالرك اداره‌لری آلتنه قویمشدر.

امور شرعیه‌یی تسویه ایچون لوالره وقضالره قاضیلر کوندریله‌جك ایدی. امور ملکیه وعسکریه اساساً پادشاهك ید اقتدارنده ایدیسه ملکیه ایله عسکریه‌ده وزیر اعظم، شرعیه‌ده دخی قاضئ عسکر پادشاهك وکیللری صفتیله ریاست ایدرلر ایدی.

غیر منتظم اولان عسکر (یعنی تیمارعسکری وآقنجی عسکری) لوالرداخلنده‌اوتوروب صلح‌اثناسنده‌لوانك داخلی راحتنی کوزه‌دیرلر ایدی. محاربه اثناسنده دخی لوانك تحت قومانده‌سنده اوله‌رق حربه کیدرلر ایدی.

دولت عثمانیه دائما محاربه ایله اوغراشمقده ایدی. حال بوکه تیمار عسکری کوچ طوپلانیر ایدی واوزاق محللره سوق اولنوب چوق مدت‌ایتدیکی حالده چولوق وچوجوقلری بیکس قالورلر ایدی.

بونك ايچون «يكى‌چرى» نامیله دائماً سلاح آلتنده بولنجق عسكر تنظيم اولنمشدر.

لكن عثمانلى طائفه‌سى ذاتاً آز اولدقدن باشقه دائمى اولان محاربه‌لرده قان دوكوب تلف اولمقده ايدى. حال بوكه فتح اولنان يرلر هپ خرستيان كيتدكجه چوغالمقده ومسلمانلر آزالمقده ايدى.

بوكا چاره اولمق اوزره جندره‌لى قره خليل افنديك توصيه‌سى اوزرينه خرستيانلردن هر سنه بر مقدار چوجوق آلنوب تربيه ايدلدكدن صوكره آنلردن دائما سلاح آلتنده وپادشاهك معيتنده بولنه‌جق عسكر تنظيم اولنمسنه قرار ويرلمشدر. بو اصول «ديوشيرمه» اصولى وعسكر دخى «يكى چرى» عسكريدر.

مذكور مجلس بوندن صوكره عثمانلى پادشاهلرى نامنه اوله‌رق سكه ضرب اولنمسنه قرار ويرمش وبوكبى مستقل دولتك شاننده اولان بعض اصول تشريفات احداث ايله‌مشدر.

بو اساس عثمانليلرى پك چابق ايلرى كتورمشدر.

اورخان غازى دورنده معارف وصنايع دخى ترقى ايتمش وعثمانلى دولتى دنيانك اك قوتلى واك منتظم دولتى رنگنى آلمشدر.

خداوندكار سلطان مرادخان (٧٦١-٧٩١)-خداوندكار سلطان مرادخان جلوس ايتديكى وقت روم‌ايلى قطعه‌سنه كچمك ايچون هر شى حاضر ايدى. بر وقتدن برى باشده قره‌مان بكى بولنديغى حالده آناطوليده بولنان اسلام حكمدارلرى عثمانليلرك فوق العاده ترقى ايتملرينه حسد ايده‌رك برطاقم طولابلر چويرمكده ايديلر. بونك ايچون سلطان مراد خان بردن آناطولى اوزرينه اردويى قالديروب

اتفاقك مركزی اولان انقره بكلكنی ضبط ایتمشدر. بو وقعه ایسه سائر آناطولی بكلرینك سلطان مراده عرض صداقت ایتملرینه سبب اولمشدر.

بوندن صوكره سلطان مراد روم ایلی‌یه كچوب یواش یواش روم ایلینك فتحنه قیام ایتمشدر. «سازلی دره» محاربه‌سندن صوكره ادرنه شهرینی فتح ایدوب آنی ایكنجی پای تخت اعلان ایتمش.

سلطان مرادك اوتوز سنه‌دن عبارت اولان سلطنتی هب محاربه‌لر ایچنده كچمشدر. بو محاربه‌لرك بعضیلرنده كندیسی قومانده ایدر، بعضیسنده ایسه حاضر بولماز ایدی بو محاربه‌لره شهرت قزانان امرا ایچنده اك مشهور اولانلر لالا شاهین پاشا، اورنوس بك، حاجی یل بكی، چندره‌لی خلیل—یاخود خیرالدین پاشا وسائره‌در.

سلطان مراد دورنده همان بتون روم ایلی قطعه‌سی فتح اولنمشدر. ادرنه، فلبه، صوفیه، نیش، نیكبولی، سلستره، روسجق، طرنوی، شمنی، وارنه، دیكر طرفدن دخی كوملجنه، سیروز، مناستر، قوصوه شهرلری ایله ناحیه‌لری فتح اولنمشدر.

بو فتوحات دنیایی حیرت ایچنده براقمشدر. ابتدا قیصرلر عثمانلیلرك علیهنده حركت ایدرلر ایدی. لكن سلطان مراد كلوب استانبول جوارلرینی فتح وشهری تهدید ایتمش اولدیغندن آرتق قیصرلر ظاهراً راحت اوتورمشلردر.

لكن آناطولیده قره‌مان بكلری، روم ایلینه دخی صرب قراللری وبو سنه بكلری هر طرفدن امداد استرحام ایده‌رك قوهٔ كلیه ایله خرب ایدرلر وجمله‌سنده مغلوبا رجعت ایلرلر ایدی. اك صوكره سلطان مراد قره‌مان بكلكنك نصفنی ضبط ایتمشدر.

بوسنه وصرب قراللرینك فریادلری غربی اوروپایه وارنچه‌یه قدر عکس ایده‌رك بر اهل صلیب ترتیبنه سبب اولمش. بو اهل صلیب پك چوق اولدقلری حالده ممالك عثمانیه حدودینی کچمشلر ایسه‌ده (قوصوه) محاربهٔ مشهوره‌سنده جمله‌سی پریشا اولمشلردر (٧٩١).

لکن بو محاربه‌ده سلطان مراد خان دخی (میلوش قابیلوویچ) نام بر صربلی طرفندن شهید ایدلمشدر.

ییلدیرم بایزید خان-(١٩٧-٥٠٨)-ییلدیرم بایزید خان دخی الك شجیع والك غیور پادشاهلرك بریدر. زمانده آناطولیه کرمیان، صاروخان، آیدین، تکه قره‌مان، سیواس امارتلری فتح اولنمش، روم ایلیه ایسه سلانیك، ترحاله، یونانستان قطعه‌لری ضبط ایدلمش وصربستان واولاح قطعه‌لری غارت ایدلدکدن صوکره ویرکی‌یه باغلانمشدر. فضله اوله‌رق ایکی دفعه استانبول محاصره اولنوب قیصرلر ویرکی ویرمکه مجبور ایدلمش واستانبولده اسلام محله وجامع شریف بنا اولوب قاضی وخطیب تعیین اولنمشدر.

لکن ییلدیرم بایزیدخان ایچون الك بیوك شان وشرف قزاندیران اهل صلیب ایله اولان محاربه‌لرده. وقت مزبورده همان بتون آوروپا تلاش ایچنده اولوب دولتلر اردولرینی متصل عثمانیلر اوزرینه کوندرمکده ایدیلر. لکن جمله‌سنده آوروپا صلیب اردولری دخی مغلوب وپریشان اولمشلردر. بو محاربه‌لرك ایچنده الك مشهور اولانلر نیکبولی وسلانیك محاربه‌لریدر.

نیکبولی‌یه کلان آوروپالیلر ایمپراطور سیگیز موندك قومانده‌سی تحتنده ایدی بوسیگیز موندایسه آلمانیایه، آوستریایه، بوهمیه‌یه،

مجارستانه مالك ايدى. سيگيز موند كندى ممالكنك قوهٔ عسكريه‌سنى قالديرمش ايكن گويا بوالويرمه‌يور كبى لهستان وجهستان وفرانسه قراللقلرينك عسكرينى دخى امداد كيترمش ايدى. فضله اوله‌رق آوروپانك الك مشهور قوماندانلرى وبكلرى دخى محاربه‌ده حاضر ايدى. بوقدر كليتلى اولان اهل صليب نيكبولى اوكنده پريشان اولمشدر.

قوماندانلرك كيمى دوشمش. كيميده قتل اولنمش. ايمپراطور سيگيز موند ايسه تبديل قيافت ايده‌رك برخيلى مدت سوندكدن صوكره سلامت بولمشدر.

بوندن صوكره ييلديرم بايزيدخان استانبولى فتح اوزره تداركاته باشلامشدر. لكن بوتداركات بتمزدن اول شرقدن مشهور تيمورلنك ظهور ايدوب ممالك عثمانيه اوزرينه هجوم ايتمشدر.

آنقره جوارنده واقع اولان محاربه‌ده ييلديرم بايزيدخان قهرمانچه سنه محاربه ايتديگى حالده طالعى يار اولمامشدر (٨٠٥).

چلبى سلطانه محمد خان-(٨٠٥-٨٢٤)-ييلديرم بايزيد خانك اسارتى دولت عثمانيه‌يى همان محو اولمق درجه‌سنه كيترمشدر. چونكه شهزاده‌لر آنقره وقعه‌سندن صوكره متفقاً دولتى اداره ايده‌چكلرى يرده هر برى حكومت دعواسيله داخلى محاربه‌يه قيام ايتدكلرندن ممالك قان ايچنده قالمشدر.

برسنه صوكره بايزيدخان وفات ايتمش. بوحالده حكومت بيوك اوغلى سليمان چلبى‌يه كچه‌چك ايدى. لكن اوبر شهزاده‌لر سليمان چلبى‌نك حكومتنى تصديق ايتميوب هر برى برطرفه چكلمشدر وامراى دولت دخى فرقه فرقه اولوب هر برى شهزاده‌لرك برينى التزام

ایتمشدر. بو قارغاشالق اون سنه‌دن زیاده دوام ایتمش وتاریخده «فاصلهٔ سلطنت» نامیله مشهور اولمشدر.

الك صوكره شهزاده‌لرك كوچوكی بولنان محمد چلبی جمله‌یه غلبه ایدوب حكومتی اله آلمشدر.

چلبی سلطان محمد خان استقلال كسب ایتدیكی وقت ممالك عثمانیه‌نك حالی پك فنا ایدی. ضبط اولنان یاخود ویرگی‌یه باغلانان امارتلر هپ مستقل اولمشلر ایدی. حتی خیلی وقتدنبری تحت اداره‌ده بولنان بعض قلعه‌لر وناحیه‌لر الدن قاچیرلمش ایدی. لكن چلبی سلطان محمد خان سیگز سنه ظرفنده ممالكك محاربه‌دن اوّلكی حال حاضرینی اعاده ایله‌مشدر.

سلطان محمد خان دورنده بر قاچ داخلی غائله ظهور ایتمشدركه ایچلرنده مشهور اولان (ده‌ده سلطان) و (دوزمه مصطفی) وقعه‌لریدر.

ده‌ده سلطان دیدیكمز آدم (بورو كلیجه مصطفی) نامنه بر حریف ایدیكه اسلام وخرستیان ویهودی بالدیری چیپلاق سرسریلرندن باشنه بر كورلتی طوپلایوب عصیان ایتمش وخیلی فنالقلر اجرا ایتمشدر.

دوزمه مصطفی ایسه كندیسنك سلطان بایزیدك اوغلی مصطفی چلبی اولدیغی ادعاسیله حكومته طالب اولان بر ذات ایدی. گویا بو ذاتی استانبول قیصرلری شمدی‌یه قدر حبس ایدوب شمدی صالیورمشلر ایمش. لكن دوزمه مصطفی مغلوب اولوب بر ایش كوره‌مه‌مشدر.

بوندن اكلاشلدیغی اوزره چلبی سلطان محمدخان داخلی وخارجی غائله‌لری دفع ایده‌رك دولت عثمانیه‌یی بایزیدك دورنده‌كی حاله كتیرمشدر.

بو ایش حقیقت حالده پك بیوك بر موفقیتدر وسلطان محمد خان حضرتلری بحق «ایکنجی مؤسس دولت» یاد اولنمشدر.

ایکنجی سلطان مراد خان - (٨٢٤-٨٥٥) - ایکنجی سلطان مراد خان دورنده خیلی فتوحات واقع اولمش ایسه‌ده خیلی غائله‌لره دخی میدان آچلمشدر.

سلطنت ابتدا دوزمه مصطفی غائله‌سیله باشلامش. دوزمه مصطفی بتون روم ایلی قطعه‌سنی ضبط ایتدکدن صوکره آناطولی‌یه کچوب بروسه‌ده بولنان سلطان مراد اوزرینه یورومشدر. لکن بروسه‌یه وارمازدن اول امرانك اهانتی مناسبتیله اردوسی بوزیلوب روم ایلینه قاچمش واك صوکره طوتیلوب آصلمشدر.

سلطان مراد دورنده «فاصلهٔ سلطنت» اثناسنده غائب ایدیلوب چلبی سلطان محمد طرفندن اعاده ایدلمه‌مش نه قالدیسه آنلر اعاده اولنمشدر.

ازجمله سلانیك شهرینك فتحی، قیصرك، ارناؤدلغك، صربستانك اولاحك، تحت اطاعته آلنملری بوصره واقع اولمشدر.

سلطان مرادك صربستان واولاح امورینه مداخله‌سی ایله استانبول محاصره‌سی اوروپاده غالیان افکاری موجب اولوب ینه بر طاقم اهل صلیب میدانه کلمشدر.

بو دفعه اهل صلیب مشهور مجار قهرمانی یان هونیاد سایه‌سنده موفقیتلره نائل اولمشلردر. حتی بر دفعه‌سنده اهل صلیب مظفراً قلبه جوارینه قدر کلوب سلطان مراد خانی صلحه طالب ایله‌مشلردر.

سلطان مراد ایسه شمدی‌یه قدر عثمانلیلرك باشنه کلمش اولان

بو فلاکتدن متأثر اولەرق آرتق حکومتدن صغومش وتختنی دهاصبی بولنان سلطان محمده ترك ایدەرك مغنیسەیه چکلمشدر.

عقد معاهده ایدەرك ممنوناً عودت ایدن اهل صلیب سلطان مراد خانك ترك تخت ایتدیکنی ایشیدنجه امیداره دوشمشلر وعموم خرستیانلرك رئیسی بولنان پاپا دخی یمین اوزرینه عقد ایدیلان معاهدەیی بوزمق ایچون جواز ویردیکندن همان دونوب ممالك عثمانیه اوزرینه کلمشدر. بونلر اسکیسندن دها غلبەلك ایدیلر و «عثمانلیلری آناطولی‌یه قدر سورەجکز» ادعاسیله کلەیورلر ایدی.

فی الحقیقه احوال پك مهم ایدی. سلطان محمد دها چوجوق اولدیغندن امرانك احواله کوره ایشه مقید اولوب لازمکلان تدبیرلر اتخاذ ایدەجکلرینه امید یوق ایدی. ذاتاً اهل صلیبك اك زیاده کوەندکلری(١) نقطه دخی بو نطقه ایدی.

لکن بو احوالك اهمیتنه واقف اولمش ویمین ومعاهدەیی بوزمش اولان آوروپا حکمدارلرینك حرکتلرندن غلیانه کلمش اولان سلطان مراد خان علی العجله مغنیسەدن روم ایلی‌یه کلمش وقوۀ کلیه ایله اهل صلیبه قارشی کیدوب آنلری وارنه جوارنده قارشیلەمشدر.

اهل صلیب مغنیسەده ظن ایتدکلری سلطان مراد خانی قارشیلرنه کورنجه شاشیرمشلر وواقع اولان محاربەده مغلوب وپریشان اولمشلردر. باشده لهستان ومجارستان قرالی بولنان ژلادیسلاؤ اولدیغی حالده اهل صلیب رؤساسنك قسم اعظمی تلف اولمشدر.

وارنه محاربەسندن صوکره سلطان مراد خان تکرار جلوس ایتمش ویدی سنه قدر دها حکومت ایتمشدر. بویدی سنه وقوعاتی ایچنده اك مشهور اولان ایکنجی قوصوه محاربەسیدر.

يان هونياد هم وارنه محاربه‌سنك، همده برنچی قوصوه محاربه‌سنك انتقامنی آلمق دعواسیله بتون آوروپادن عسکر طوپلایوب بر اهل صلیب دها ترتیب ایتمش ایکن قوصوه‌ده واقع اولوب اوچ کون امتداد ایدن محاربه‌ده سلطان مراد خان قطعی صورتده مظفر اولمش واهل صلیب تاروومار ایدلمشدر.

فاتح سلطان محمد خانـ فاتح سلطان محمدخان ایکنچی دفعه‌اوله‌رق جلوس ایتدیکی وقت قره‌مان امارتنی واستانبول قیصرلغنی بتون بتون قالدیرمق فکرینه دوشمشدر. فی الحقیقه بوندن گوزل تصورده اوله‌ماز ایدی. چونکه شمدی‌یه قدر دولت عثمانیه علیهنده تشکل ایدن اتفاقلر هپ بو ایکی دولتك تشویق وتحریکلری ایله میدانه کله‌یور ایدی.

سلطان محمد ابتدا قره‌مان ممالکنه سفر ایتمش برنجی سفرده قره‌مان امارتی کلیاً فتح اولنه‌مامش ایسه‌ده ایکنجی سفرده آرتق دولت عثمانیه‌نك بر ولایتی کسلمشدر.

برنچی قره‌مان سفرندن عودت ایدن سلطان محمد خان بر وسه طرفندن پك چوق عمله کیتروب آناطولی حصارندن اردوسنی روم ایلی‌یه کچیرمك بهانه‌سیله اوچ آی اپچون روم ایلی حصارینی انشا ایتدیرمشدر. ذاتاً آناطولی حصاری بیلدرم بایزید خان طرفندن انشا اولنمش اولدیغندن بو وجهله بوغازدن کلن کچن کیملر ایچون سد اولنمشدر. ایرتسی سنه سلطان محمد خان ایکی یوز ایللی بیك کشیلك بر اردو ایله کلوب استانبولی محاصره ایتمشدر.

ظهور اسلامدن بری استانبول اون بر دفعه محاصره اولندیغی

حالده موقعنك متانتی جهتیله بر درلو آلنه‌مامش ایدی. بو محاصرلرك بری حضرت علی دورنده، دردی امویلر دورنده، ایکیسی عباسیلر زماننده. قصور دردی دخی دولت عثمانیه‌نك ظهورندن صوکره ایدی.

بو دفعه سلطان محمد خانك اردوسی مکمل اولدقدن باشقه شمدی‌یه قدر کورلمه‌مش اولان طوپلر دخی موجود اولدیغی حالده استانبول بردرلو آلنه‌مایور ایدی. قلعه‌لر پك متین ایدی.

ترسانه لیمانی دخی سرای بورنندن صالی پازارینه طوغری اوزادیلان زنجیر واسطه‌سیله سد اولنمش ایدی. بونك ایچون کمیلر ایچری‌یه کیره‌مه‌یورلر ایدی.

لکن سلطان محمد خان کمیلرینی بشکطاش وقاسم پاشا درمسی واسطه‌سیله کیزلیچه لیمانه صوقدیغندن آرتق استانبول محافظلری مقاومتدن عاجز قالمشلردر.

هجرت نبویه‌نك سیکز یوز ایللی یدی سنه‌سی جمادی الاخرینك یکرمی‌یدنچی کونی عساکر عثمانیه برقاچ طرفدن استانبوله کیرمشلردر.

استانبولك فتحیله شرقی رومه ایمپراطورلغنه نهایت ویرلمش ویرینه دولت معظمهٔ عثمانیه قائم اولمشدر.

بو وقعه «قرون وسطی» قسمنك صوك وقعه‌سیدر.

ایکنچی قسم خاتمه‌سی

قرون وسطاده اوروپانك احوال مدنیه‌سی

احوال سیاسیهـ قرون وسطاده اوروپاده منتظم وقوی بر دولت یوق کبیدر. جونکه موجود بیوك دولتلردن هیچ برینك اساسی قوی دگلدر.

مهاجرت عمومیه اثناسنده جرمانیه‌دن کلوب رومه‌نك ولایتلرنده برر حکومت تشکیل ایدن جرمان طائفه‌لری ضبط ایتدکلری مملکتلری رومه‌لیلرده بولدقلری اصول اوزره اداره ایتمیوب کندیلرینه مخصوص بر اصول اوزره اداره ایدرلر ایدی. بو اصول ایسه (دره‌بکلك) اصولیدر.

جرمانلر دها حرکت ایتمزدن اول منتظم جمعیت حالنده دگللر ایدی. غربه طوغری حرکتلری اثناسنده بونلر برطاقم سرگرده‌لرك قوماندلری آلتنده اوله‌رق فرقه فرقه طوپلانیرلر ایدی. سرگرده‌لرك الك بیوکی قرال عنوانیله رسماً عمومه قومانده ایدر ایدی. لکن شرطسز قومانده یالکز کندی معیت مخصوصه‌سنده بولنان فرقه اوزرنده جاری ایدی. اوته‌کی فرقه‌لرك ینه کندیلرینه مخصوص قوماندانلری وار ایدی. بوفرقه‌لرك افرادی انجق قوماندانلرینی طانیرلر ایدی. وبو قوماندانلری دکشدیروب دیکرینی تعیین ایتمك قراللرك اللرنده دگلدی. یعنی هرفرقه کندی قوماندانلرینك شخصلرینه تابع وصادق اولوب یالکز بونلری «افندی» طانیرلر ایدی.

بوبحث ایتدیکمز فرقه‌لر دخی برطاقم بلوکلردن عبارت

ایدی‌که بو بلوك قوماندانلری ینه فرقه‌لرك قوماندانلری کبی کندی طاقملرینه بوزلماز رابطه‌لر ایله باغلی ایدی.

بونك ایچون بو هیئت عجیبه کلوب بر قطعه‌یی ضبط ایتدیکی وقت اوقطعه‌یی رسماً بر دولت اعلان ایدر ایدی ایسه‌ده حقیقت حال مذکور دولتی مستقل امارتلره تقسیم ایله آنی فرقه وبلوك قوماندانلری بولنان بکلره ویررلر ایدی. رسماً اعلان اولنان ذات دخی سائر بیوك بکلرك آلدیغی قدر ممکلتلری آلیر ایدی. قرالك بیوك بکلردن فرقی عموم ممالکك قرالی وعموم بیوك بکلرك افندیسی صاییلمقدن عبارت ایدی. وبونلر دخی هیئت اصلیه‌لرینی بوزمقسزین طاقم طاقم یعنی عونه‌لری ایله برابر کیدوب یرلشیرلر ایدی.

اك اوفاق بر بلوك آیریجه بر امارت تشکیل ایدر ایدی واوته‌دن بری کندیسنه قومانده ایدن بك «امیر» کسیلیر ایدی. اشبو امیرلر (دوق). مارکی (قونت) (ویقونت) بارون وسائر ناملریله معروفدرلر.

مثلا بر دولت اون، اون‌بش دوقه‌لغه یاخود قونتلغه منقسم بر حالده بولنور ایدی. بو قسملرك بری بالذات قرالك ادارهٔ مستقله‌سی تحتنده قالیر، دیکرلری ایسه کندی قونتلقلری داخلنده قرال قدر مستقل قونتلره ویریلیر ایدی. بوقونتلر سکه ضرب ایدرلر قانون ونظام وضع ایدرلر، عسکر وضبطیه بسلرلر، اهالینك مالری وجانلری ایله ایستدکلری کبی اوینارلر ایدی.

فقط بونکله برابر قرال دیکر بر دولت ایله محاربه ایتمك لزومندن بحثله بونلری محاربه‌یه دعوت ایتدیکی وقت بونلر بتون کندی طاقملری ایله قالقوب قرالك معیتنه کیررلر وقرالك آرزو

ایتدیکی طرفه سوق اولنورلر ایدی. چونکه بوکبی قونتلر بکلکلرینی آلدقلری وقت اصولی وجهیله صداقت یمینی اجرا ایدرلر — یعنی تخت اوزرنده اوتورمقده اولان قرالك اوکنده دیز چوکوب صاغ النی قرالك صاغ النه قورلر وقرالی «قرال» و«افندی» طانییوب محاربه‌ده معیتنده حربه کیتمکه، میدان حربده کندی عسکرلریله محافظه ایتمکه اسیر دوشدیکی وقت اسارتدن قورتارمق ایچون ایجاب ایدن فدا کارلغی کوسترمکه، برایش ضمننده حضورینه جلب ایتدیکی وقت دعوتنه اجابت ایدوب نظام دائره‌سنده اولان امرلرینی ایفا ایلمکه ناموس ودین اوزرینه سوز ویررلر وقسم ایدرلر ایدی.

بو حالده قرال دخی فرمان امارت مقامنده اولمق اوزره بر آلتون یوزوك ایله‌برده عربا ویرر ایدی که اشبو رسم تشریفاته (انؤه‌ستیتور) دیرلر ایدی.

بویولده قرالدن بکلکلر آلان قونتلر، یاخود دوقلر کندی بکلکلرینی دها اوفاق بکلکلره تقسیم ایدوب کندیلرندن کوچوك بکلره ویررلر ایدی وبو خصوصده یوقاریده ذکر اولنان رسم اجرا اولنور ایدی.

اشبو اوچنچی درجه‌ده بولنان بکلر رسماً قرالی طانیمازلر وانجق کندیلرینه بکلك اعطا ایدن بکی طانیرلر ایدی ومحاربه زماننده کندی بکلری کیدرسه حربه کیدرلر کیتمدیکی حالده کیتمزلر ایدی.

برینه بکلك اعطا ایدنه(*) «سوزره‌ن» وبکلك اخذ ایدنه دخی «ؤاسال» دیرلر ایدی. بو حالده سوزره‌ن «افندی» ؤاسال دخی «بنده» معناسینه کلیر.

(*) ایستر اعطا ایدن قرال بولنسون، ایستر بولنماسون.

قرال یالکز (سوزره‌ن) اولور (ژاسال) اوله‌مز ایدی.

لکن قرالك مستقل (ژاساللری) بولنان بیوك بکلر اوچنچی درجه‌ده بکلره بکلکلر اعطا ایدنجه اشبو اوچنجی درجه‌ده بولنان بکلره قارشی (سوزره‌ن) اولمش اولورلر ایدی. بونك ایچون اکثر بکلر هم سوزره‌ن، همده ژاسال بولنورلر ایدی.

(فئودالیزم) دینلان اشبو اصول دولتك اتحادینه احتمال براقمدیغی کبی منتظماً اداره‌سنه دخی بیك درلو مشکلات کوسترر ایدی. دره بکلر استقلاله مائل ایدیلر وقرال بونلری تحت اطاعتده طوتمقدن عاجز قالیر ایدی. باخصوص نورمانلر ایله مجارلرك تجاوزلری دورنده قراللر مسکنلرینی قلعه‌لر ایله تحکیم ایچون دره‌بکلره مساعده ویردکلرندن دره‌بکلر دخی سرایلرینی آلنمز بر حاله قویمشلر ایدی.

دره‌بکلرك اشبو مستحکم مسکنلری «شاتو» نامیله معروفدر. شاتو دیدیکمز بنا شوندن عبارتدر: اولا—دره‌بکك مکمل سرایی، ثانیاً—معیت سلاحشورلرینك قشله‌سی، ثالثاً—حیوانلر ایچون آخیرلر، ذخیره ایچون آنبارلر، فرون، چشمه وقیو، رابعاً—تعلیملر ایچون بیوجك بر میدان.

اشبو محله غایت یوکسك قلعه ایله احاطه اولنور وقلعه‌نك خارجنده درین وکنیش هندك (خندق) قازیلوب لازم کلدیکی وقت صو ایله طولدیریلور ایدی. شاتونك یالکز بر قپوسی اولور ایدی وقپویه هندك اوستنده‌اوزادلمش کوپری واسطه‌سیله یناشیلیر ایدی‌که بو کوپری زنجرلر واسطه‌سیله کیجه‌لری قالدیریلور ایدی.

قرون وسطاده طوپ وتفنك كبى اسلحهٔ ناريه موجود اولمديغندن بوشاتولر آلنمز استحكاملردن صاييلور ايدى.

اشته بو سببلردن طولاي حكومتلر ضعيف بولندقلرندن عموم خرستيانلرك رسمى رئيسلرى مقامنده بولنان پاپالر كنديلرينك صرف امور روحانيه ايله‌مكلف اولدقلرينه باقمقسزين عموم خرستيانلردن بيوك بر دولت تشكيل ايتمك واو دولته كنديلرى قومانده ايتمك ايسته‌مشلردر.

پاپالرك بو خصوصده‌كى اميدلرى اهالينك جهالتى و تعصبى اوزرينه مؤسس ايدى.

بو حالده حكمدارلر مملكتى منتظماً اداره ايتمك، اهالى ايچنه معارفى نشر ايتمكه بيله موفق اوله‌مامشلردر. چونكه پاپازلر ارباب معارفك اوكلرينه سد چكمكدن كرى طورمازلر ايدى. بونك ايچوندركه قرون وسطاده بو قدر چركين، وحشى، جاهلانه حركتلره ميدان آچلمش وبو قدر كناهسزلرك قانى بيهوده يره دوكلمش ونوع بشر ترقيدن محروم قالمشدر.

احوال علميه ـ قرون وسطاده اوروپاده علم ومعارف پك كريده ايدى. واقعا غربى اوروپا رومه‌نك زمان اداره‌سنده خيلى ايلريله‌مش ايدى. لكن كلان جرمان باربارلرى بالذات علوم و فنونه رغبت ايتمدكلرى كبى رغبت ايدنلره دخى اعتبار ايتمه‌مشلردر. بونك ايچون ايچلرنده ابتدا مراق ايدن بولنمامشدر.

جرمانلرك قسم اعظمى قاتوليك مذهبنى قبول ايتمشلر ايدى. قاتوليكلر آيينلرينى لاتين لسانى اوزره اجرا ايدرلر بونك ايچون

قاتولیك پاپازلری وعلی العموم تارك دنیالر لاتین لساننی تحصیل ایتمکه مجبور اولورلر ایدی.

لاتین لساننه اشنا بولنان پاپازلر ایسه طبیعی رومه لیلردن قالمه آثاری مطالعه ایتمکه باشلامشلردر.

اشبو آثارك قسم اعظمی وباخصوص آریستوت، افلاطون سوقرات کبی بیوك حکیملرك آثاری خرستیانلغك احکام اساسیه‌سنه موافق اولمادیغندن خرستیانلغه تطبیق ایده‌چکز دیه‌رك مذکور آثارده برطاقم تعدیلات اجرا ایتمشلر. باخصوص بونی اجرا وصوکره بوکتابلری شرح وتفسیره قیام‌ایدن آدملر اقتدارسز بولندقلرندن صاچمه صاپان اصول وقاعده‌لر رواج بولمشدر. بودغی تحصیل علمه چالیشانلرك کوزلرینه پرده کسلمش وحکمت وحقیقته مستند علوم وفنون غائب اولمشدر.

زمان مذکورده ظهور ایدن حکما وادبا خرستیانلغك احکام اساسیه‌سی یونان فلسفیونك افکار وادعالرینه تمامیله موافق اولدیغی فکرینی ایلری‌یه سوره‌رك آنی نقطهٔ حرکت اتخاذ ایدرلر ایدی. بواصول فلسفه «اسقولاستیك» نامیله معروفدر.

«اسقولاستیك» طرفدارلری ابتدالری علما کروهی صاییلمقده ایدی. لکن مرور زمان ایله فنون صحیحه میدان بولمغه باشلاینچه اسقولاستیك طرفدارلری علمانك اك بیوك دشمنلری کسلمشلردر. حتی بونلر پك چوق مؤلفلر ایله اثرلرینی آتشده یاقمشلردر.

بونلرك فکرنچه پوت پرست آریستونك افکارینه غیر موافق افکار بیان ایتمك کفر دیمك ایدی. کذا آریستوتك بیان ایتمدیکی شیدن بحث ایتمك کفر صاییلور ایدی.

بو وجهله افكار واذهان كفر يساغى واسطه‌سيله محبوس بولنديغندن ترقيدن اثر كورلميور ايدى.

يالكز «اهل‌صليب» محاربه‌لرندن صوكره شرقدن معلومات كلمش وبو سايه‌ده آوروپا فكراً ترقى‌يه باشلامشدر.

ابتدالرى على العموم مناسترلر اسقولاستيك فلسفه‌سنك مركزى صاييلو رايدى. صوكره دارالفنونلر مناسترلره غلبه ايتمشلردر. دارالفنونلر ايسه عادى مكتبلر اولميوب عادتاً بيوك جمعيتلر ايدى‌كه هر برينك بولنديغى دولتك امورينه كلى نفوذى اولـور ايدى. دار الفنونلرك ايچنده الك مشهور اولان پارس دار الفنونى ايدى.

دارالفنونلرده الهيات، فلسفه، حقوق، علم طب، رياضيات، نجوم، كيميا وسائره تحصيل اولنور ايدى.

قرون وسطاده آوروپاده ظهـور ايدن علما وحكما ايچنده الك مشهور اولانلر شونلردر:

(سن غره غوارده تور)، (سن بار)، (آبلار)، سن توما، بيوك آلبرت، (ويقلف)، (ژان هوس)،

قرون وسلطانك نهايتنه طوغرى ايتاليا‌ده دانته، پترارق، بوقاچيو نامنده اوچ بيوك اديب ظهور ايتمشدر. (دانته)، نك «غائب ايديلان جنت» نام اثرى الك مشهور آثار ادبيه‌دن معدوددر.

آوروپاده ملى لسان دخى آنچق قرون وسطانك نهايتنه طوغرى آثار ايچون استعمال اولنمغه باشلامشدر.

احوال بيتيهـ قرون وسطاده جهـالت وتعصب پك چوق اولديغندن تعصبدن ايلرى كلان وقوعاتك دخى حد وحسابى يوقدر.

قرون وسطا عقلاسی انسانك شیطان ایله آلیش ویریشنه بولنه بیله‌جکی اعتقادنده بولندقلری جهتله هر کسك بر آزیجق عادتك خارجنه اولان حرکاتی متعصب کروهنك شبهه‌لرینی دعوت ایدر ایدی. فوق العاده کوزللك، یاخود چیرکینلك، فوق العاده هنر ومعرفت هب شیطان ایله اتفاقه حمل اولنور ایدی. باخصوص اختیار قادینلر پك بیوك تهلکه ایچنده بولنورلر ایدی. بونلر ایچون بر آز ارکنجه قالقوب سوقاغه چیقمق، یاخود کیجه یاتمق، وقتسز اوجاق یاقمق جائز دکلدی. بو کبی حرکتلری سحر بازلغه حمل اولنور ایدی.

جاننی شیطانه صاتمق وسحر ایتمك ایله اتهام اولنان شخص اکثریا نهره ویاکوله آتیلور ایدی. صویه آتیلان باتارسه، قباحتلی اولدیغنی اثبات ایتمش اولور ایدی. یوق تکرار صویك یوزینه چیقارسه قباحتسز صاییلوب قورتاریلور ایدی.

قرون وسطاده اوروپا اهالیسی اساساً اوچ طبقه ودرت صنف ایدیلر. اولا—زادکان یاخود شوالیه صنفی، ثانیا—روحانی یعنی پاپازلر صنفی، ثالثا—تجار واهل صنعت، یعنی «بورژوا»لر (شهریلر)، رابعا—کویلیلر (یعنی جیفتجیلر، چوبانلر وسائره).

زادکان ایله روحانی صنفنك بر قسمی غایت زنکین اولوب سفاهت اوزره یشارلر ایدی. بونلر محاربه زماننده حربه کیدرلر اولمدیغی وقتده آو وضیافتلر ایچنده وقت کچیرلر ایدی.

قادینلره حرمت ورعایت ایتمك شوالیه‌لك شاننده صاییلدیغی جهتله شوالیه‌لرك اکلنجه‌لرنده قادینلر دخی حاضر بولنورلر ودائما برنجی موقعده اوتورورلر ایدی.

شوالیه‌لرك الك بیوك اکلنجه‌لری «تورنیر» دیدکلری محاربه

اویونی‌در. بو ایسه آچیق تیاترو کبی بر شی ایدی. اورته‌ده بیوجك بر میدان واطرافنه سیرجیلر ایچون یرلر حاضرلنور ایدی.

بیوجك تورنیرلرده مشهور اولان قادینلردن برینی «پرنس» انتخاب ایده‌رك آنی موقع مخصوصده اوتوردرلر ایدی. پرنس اویونده غالب اولانه کندی الیله مکافات ویرر ایدی‌که بو هدیه شوالیه‌نك نظرنده دنیاده الك قیمتدار بر شی ایدی.

اویونك جنسنه کلنجه اصلا اکلنجه‌یه بکزه‌میوب همان محاربه ودوئللو دیمك ایدی. یعنی ایکی کشی، یاخود ایکی فرقه قارشی قارشی‌یه طوروب بر بری اوزرینه هجوم ایدرلر وعادتا قلیچ وحربه ایله محاربه ایدرلر ایدی. انچق شوالیه‌لر زرهلی اولدقلری جهتله مجروح ومقتوللر نادر کوریلور ایدی.

شوالیه صنفی شهرلرده اوتورمیوب قیرلرده شاتولرنده اوتوروررلر ایدی. شهر اهالیسی ایسه تجار واصنافدن عبارت ایدی. اصناف دخی صنعت اعتباریله مستقل صنفلره تقسیم اولنمشلر ایدی وهر صنفك کتخداسی(۱) (کهیاسی) وسنجاغی بولنور ایدی.

شهر اهالیسی یورتی(۲) کونلرنه هرصنف آیری اولمق اوزره ضیافتلر ترتیب ایدوب اکلنیرلر ایدی. بویله اکلنجه‌لرده پك چوق مسکرات ایچیلور ایدی وسرخوشلق حالنده چوق سرکشلکلر اولور ایدی. حتی بعضاً بربرینه رقیب بولنان ایکی صنف عادتا محاربه‌یه طوتشوب قان دوکرلر ایدی. ذاتا اهالی سلاح ایله کزدیکی ایچون قتاللرك اوکی النه‌مز ایدی. اهالی شوالیه‌لر کبی قلیچ طاشیمازلر ایدی. قلیچ ومهموز (۳) شوالیه‌لك، یعنی کشی زاده‌لك علامت

(۱) رئیسی، (۲) بیرم، (۳) آطلی عسکرلرنك اوکچه‌لرنه‌کی تیمر.

مخصوصه‌سی اولادقلرندن آنلری طاقنمق بشقه بر کیمسه‌نك حدی دکلدی.

هر شهر قلعه ایله احاطه اولنور ایدی. قرون وسطانك نهایتنه طوغری تجارت وصنایع ترقی ایدیکندن شهرلرده پك چوق غلبه‌لك بریکمشدر. قلعه‌نك خارجنده خانه یابلماز ایدی. قلعه ایچنده ایسه اراضی پك قیمتلی وخانه‌لر پك صیق وسوقاقلر طار ایدی بونك ایچون یانغینلرده پك چوق خسار کوریلور ایدی.

هر شهرك بلدیه مجلسی وشهر امینی بولور ایدی که شهره متعلق ایشلر بونلر معرفتله تسویه اولنور ایدی. شهر امانتی ایله بیوك کلیسا شهرك اك بیوك ابنیه‌سی صایلور وعظمتجه سائر ابنیه‌دن پك فرقلی اولور ایدی. چونکی مذکور ایکی بنا شهرك مدار افتخاری صایلور ایدی. شهرلرده دخی قادینلره حرمت ورعایت ایدرلر ایدی وقادینلر پك سوسلی (١) گزرلر ایدی. بالو وقیر اکلنجه‌لرنده قادینلر دخی حاضر بولوب ارککلره تقدم وریاست ایدرلر ایدی. بالولرده مسخره قیافتنده کزمك اصولی قرون وسطاده دخی جاری ایدی.

(١) زینتلی

ایکچی فصلنك صوکی.

باصلوب چقدی:

١) مختصر تاریخ عمومی مرادبك اثری.
٢) فن تاریخ، تاریخ انبیا قسمی ع. جلیللر اثری.
٣) پیداغوغیاء عملیه ایکنچی قسمدن برنچی جزئی.
٤) „ „ علمیه برنچی قسمدن برنچی جزئی.
٥) ترکی اوقو احمدجان خلفه اثری.
٦) منتظم الفبا رحیم خلفه حنفی اثری.
٧) تاریخ انبیاء رحیم خلفه حنفی اثری.
٨) مدخل جعرافیا رسملی، حارث فیضی اثری.
٩) ترکی صرفی احمدجان خلفه اثری.
١٠) مختصر علم حال عبیدالله مخدوم فیضی اثری.
١١) جعرافیاء عمومی „ „ „ „
١٢) مسائل الحساب قاسم بیکقولف اثری.
١٣) هرکم گه کیرك | عبدالرشید ابراهیمف.
١٤) علم حال طبی |
١٥) حساب مسئله‌لری والتسوفنقندن ترجمه.
١٦) مقامات عشر
١٧) تاریخ طبیعی
١٨) بدأ الامانی
١٩) نور الیقین عربی
٢٠) مك برحدیث عبدالرشیدابراهیمف نشری.
٢١) کلیله دمنه عربی

Адресъ: Казань, книжный магазинъ „Т-ва Камалютдинова и К°."